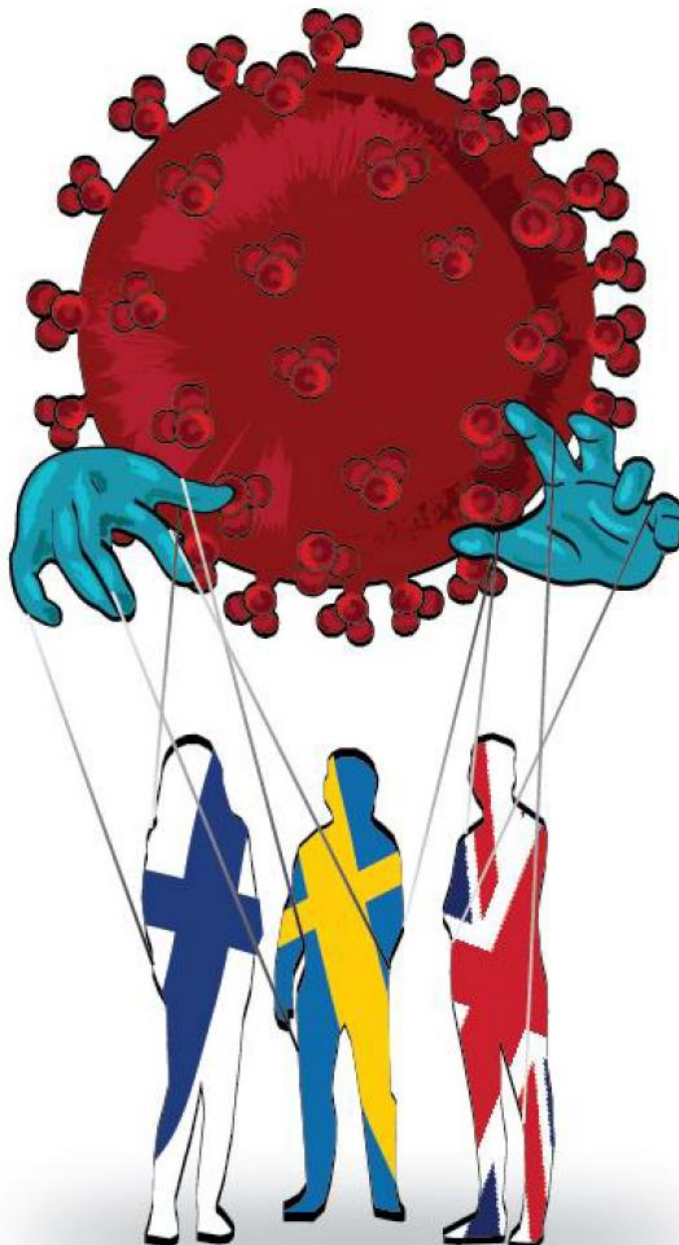

Koronavuosi kolmessa maassa

**Tutkimus COVID-19 –pandemian vaikutuksista arkeen,
kulutukseen ja digikäyttäytymiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-
Britanniassa.**

Terhi-Anna Wilska

Anu Sirola

Julia Nuckols

& Jussi Nyrhinen

N:o 213/2021

ISBN 978-951-39-8758-9
ISSN 1799-3059
Jyväskylä 2021

Kansi © Julia Nuckols

Wilska, Terhi-Anna

Sirola, Anu

Nuckols, Julia

Nyrhinen, Jussi

Koronavuosi kolmessa maassa – Tutkimus COVID-19 –pandemian vaikutuksista arkeen, kulutukseen ja digikäyttäytymiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2021, 116 s.

(Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Julkaisut 213/2021)

ISSN 1799-3059

ISBN 978-951-39-8758-9

Kirjoittajat

Terhi-Anna Wilska, Ph.D. (Soc), professori
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
terhi-anna.wilska@jyu.fi

Anu Sirola, YTT, tutkijatohtori
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
anu.r.s.sirola@jyu.fi

Julia Nuckols, YTM, väitöskirjatutkija
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
julia.a.nuckols@jyu.fi

Jussi Nyrhinen, KTT, tutkijatohtori
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
jussi.nyrhinen@jyu.fi

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimusraportissa selvitettiin koronapandemian vaikutuksia 18–75-vuotiaiden kansalaisten elämään Suomessa (n=1000), Ruotsissa (n=1000) ja Iso-Britanniassa (n=1000). Aineisto kerättiin huhtikuussa 2021. Vastaajilta kysyttiin pandemian vaikutuksista kulutukseen ja talouteen, mielipiteistä rajoitustoimenpiteitä kohtaan, sekä arvioita koronapandemian jälkeisestä taloudellisesta toiminnasta. Lisäksi tarkasteltiin pandemian vaikutuksia hyvinvointiin ja yksinäisyyteen, digikäyttäytymiseen ja rahapelaamiseen. Kolmen maan eroja vertailtiin yleisellä tasolla, ja Suomen osalta tuloksia tarkasteltiin väestöryhmittäin. Lisäksi tarkasteltiin soveltuvien osien koronavuoden aikana tapahtuneita muutoksia työkäisessä suomalaisessa väestössä käyttämällä vertailukohtana pandemian alkuvaiheessa keväällä 2020 kerättyä tutkimusaineistoa (N=1000).

Tulokset heijastavat hyvin maiden välisiä eroja pandemian hallinnassa. Iso-Britanniassa, jossa rajoitustoimenpiteet ovat olleet tiukimpia, näkyi vahvempi luottamus yhteiskuntaan ja viranomaisiin pandemian hallinnassa. Ruotsissa, jossa rajoitukset ovat olleet kevyimpiä, luottamus oli kautta linjan alhaisempaa. Myös koronarokotusten järjestämiseen oltiin selvästi tyytyväisimpiä Iso-Britanniassa ja tyytymättömiä Ruotsissa. Kaikissa maissa pandemia oli aiheuttanut huolta niin omasta kuin läheisten hyvinvoinnista sekä sosiaalisten ongelmien kasvusta. Etätyöskentely oli pandemia-aikana yleistä kaikissa maissa. Huonot internet-yhteydet ja puutteet digiosaamisessa olivat aiheuttaneet eniten ongelmia Iso-Britanniassa. Toisaalta britit erottuivat muita maita aktiivisempina hyödyntämään teknologiaa ja verkkopalveluita pandemian aikana esimerkiksi yhteydenpitoon, ajanviettoon ja ostamiseen. Myös taloudelliset ongelmat ja rahapeliongelmat olivat yleisimpiä Iso-Britanniassa.

Kevääseen 2020 verrattuna suomalaisten asenteet koronarajoituksia kohtaan olivat muuttuneet kielteisemmiksi, mikä voi kertoa väsymyksestä rajoitteita kohtaan. Pandemia-ajan negatiiviset vaikutukset työllistymiseen ja opintoihin olivat lisääntyneet. Myös huoli omasta ja läheisten henkisestä hyvinvoinnista oli lisääntynyt, mutta taloudelliset huolet olivat hieman vähentyneet. Maksullisten verkkopalveluiden käyttömäärissä näkyi kasvua, ja erityisesti rahapelaaminen verkossa oli lisääntynyt selvästi pandemiavuoden aikana. Myös halukkuus ulkomaanmatkailuun oli lisääntynyt edellisen vuoden kevääseen verrattuna.

Väestöryhmittäin tarkasteltuna nuorten aikuisten ikäryhmä erottui monin tavoin. Nuoret olivat aktiivisimpia digikäyttäjiä, ja he olivat myös ostaneet verkkokaupoista pandemia-aikana muita ikäryhmiä aktiivisemmin. Nuoret kaipasivat myös ulkomaille nopeasti pandemian hellitettyä. Myös pandemia-ajan negatiiviset vaikutukset, kuten työllistymisen ongelmat ja lomautukset, koskettivat erityisesti nuoria aikuisia. Lisäksi pandemian aikainen yksinäisyys ja rahapeliongelmat sekä huoli omasta henkisestä hyvinvoinnista ja taloudellisesta toimeentulosta korostuivat nuorilla aikuisilla.

ESIPUHE

Tämä tutkimusraportti syntyi jatkoksi [DigiConsumers -tutkimushankkeemme](#) ensimmäiselle korona-aiheiselle [tutkimusraportille](#), joka ilmestyi keväällä 2020. Suomen Akatemian myöntämä COVID-19 -lisärahoitus CoronaConsumers- osahankkeelle mahdollisti uuden raportin tekemisen. Koska koronapandemia on ihmiskunnan globaali ongelma, Suomea ei kannata tutkia vain omana saarekkeenaan. Siksi sisällytimme tähän tutkimukseen vertailumaiksi Ruotsin ja Iso-Britannian, joissa kummassakin on ollut erilaiset koronarajoitukset kuin Suomessa.

Tutkimusraportin pääasiallisena aineistona on käytetty 3000 vastaajan kansainvälistä verkkokyselyaineistoa, jonka kohderyhmänä olivat 18-75-vuotiaat kansalaiset Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Kysely toteutettiin ajanjaksolla 9.-13.4.2021. Vastaajat rekrytoitiin Innolink Oy:n paneelista käyttämällä satunnaisotantaa, mutta kustakin kohdemaasta oli kiintiöity tuhat tavoitettua vastaajaa. Tavoitettu otos mukailee kohdemaiden väestöä ikä- ja sukupuolijakaumaltaan sekä suuraluejakoa (ks. LIITE 1). Aineiston virhemarginaali on 3,1 % kunkin kohdemaan osalta. Tutkittaessa eri muuttujien yhteyksiä toisiinsa käytimme analyysissa ristiintaulukoita, suoria jakaumia ja keskiarvovertailuja. Niiden tilastollinen merkitsevyys on yleensä alle 0,1 %:n mukainen.

Käytimme vertailuun Suomen aineiston osalta osin myös kevään 2020 aineistoa, jonka toteutti IRO Research Oy ajanjaksolla 15.-24.4.2020. Kohderyhmänä olivat 18-65-vuotiaat suomalaiset valtakunnallisesti ja otoskoko oli 1000. Verkkokyselyn perusjoukkona oli IRO:n oma kuluttajapaneeli, jossa on noin 55 000 jäsentä. Tässäkin tutkimuksessa suorien jakaumien osalta suhteellisten osuuksien virhemarginaalit ovat suurimmillaan noin 3 prosenttiyksikköä suuntaansa (95 % luotamusväli).

Koska koronan vaikutukset yhteiskuntiin ja yksilöihin ovat olleet merkittävät monella eri tavalla ja kysely oli laaja, oli hyvin vaikea rajata tutkimusta. Näin ollen alun perin noin 30-40 -sivuiseksi tarkoitettu raportti paisui reilusti yli sata-sivuiseksi. Tutkimusaineisto on siis hyvin rikas ja sisältää paljon mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita.

Kiitämme Viktor Elliotia, Magnus Roosia, Jeanette Hauffia ja Linnea Koposta Göteborgin yliopistosta yhteistyöstä kyselylomakkeen laadinnassa ja kääntämisessä. Rahoituksesta kiitämme Suomen Akatemiaa sekä Suomen Akatemian yhteydessä toimivaa Strategisen tutkimuksen neuvostoa.

Etätöissä Tuusulassa 18.06.2021

Terhi-Anna Wilska

DigiConsumers/CoronaConsumers -tutkimushankkeen johtaja

KUVIOT

KUVIO 1 Koronarajoitusten kokeminen nyt ja tulevaisuudessa 2020 ja 2021 (% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)	10
KUVIO 2 Koronarajoitusten koetut vaikutukset elämään 2020 ja 2021 (% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)	11
KUVIO 3 Koronarajoitusten aiheuttama terveydellinen ja sosiaalinen huoli 2020 ja 2021 (% erittäin tai melko huolissaan).....	12
KUVIO 4 Koronarajoitusten aiheuttama taloudellinen huoli 2020 ja 2021 (% erittäin tai melko huolissaan)	12
KUVIO 5 Koronarajoitusten vaikutukset työllistymiseen ja oppilaitoksista valmistumiseen 2020 ja 2021.	13
KUVIO 6 Maksullisten verkkopalvelujen lisääntynyt käyttö vuosina 2020 ja 2021 (% käyttänyt enemmän tai paljon enemmän)	14
KUVIO 7 Ostaminen fyysisistä ja verkkokaupoista koronakriisin jälkeen (% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)	15
KUVIO 8 Kulutuksen palautuminen koronakriisin jälkeen (% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)	16
KUVIO 9 Tyytyväisyys koronarokotusten järjestämiseen maittäin.....	17
KUVIO 10 Mielipiteet koronarajoitusten riittävydestä maittäin.....	18
KUVIO 11 Mielipiteet rajoitustoimien haitallisuudesta maittäin.....	18
KUVIO 12 Asenteet sijainnin paljastavaa digitaalista tartuntajäljitystä kohtaan maittäin	19
KUVIO 13 Digitaadoissa koetut ongelmat Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	20
KUVIO 14 Pandemian aikaiset vaikeudet kodin huonon internet-yhteyden vuoksi maittäin	20
KUVIO 15 Kotona opiskelun ja työnteon kokeminen Suomessa, Ruotsissa ja Britanniassa	21
KUVIO 16 Mielipiteet tapahtumien perumisesta syksyllä maittäin	21
KUVIO 17 Koettu haitta ulkomaanmatkailun rajoittamisesta maittäin	22
KUVIO 18 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen maittäin	22
KUVIO 19 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin maittäin	23
KUVIO 20 Huoli koronaviruksen vaikutuksista läheisten terveyteen maittäin	23
KUVIO 21 Koettu yksinäisyys koronapandemian aikana maittäin	24
KUVIO 22 Luottamus eri toimijoihin koronapandemian hallinnassa maittäin (keskiarvot ja keskihajonta).....	25
KUVIO 23 Mielipiteet rajoitustoimenpiteiden haitallisuudesta Suomessa eri ikäryhmissä	28
KUVIO 24 Koettu haitta kodin huonoista internet-yhteyksistä Suomessa eri ikäryhmissä	29
KUVIO 25 Koettu haitta ulkomaanmatkailun rajoittamisesta Suomessa eri tulokvintiileissä.....	29

KUVIO 26 Suomalaisten huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen ikäryhmän mukaan	30
KUVIO 28 Suomalaisten huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin ikäryhmän mukaan	30
KUVIO 29 Suomalaisten huoli koronaviruksen vaikutuksista läheisten henkiseen hyvinvointiin ikäryhmän mukaan	31
KUVIO 30 Suomalaisten kokemus yksinäisyys koronapandemian aikana ikäryhmittäin.....	32
KUVIO 31 Suomalaisten luottamus terveydenhuoltojärjestelmään koronapandemian hallinnassa ikäryhmittäin	33
KUVIO 32 Suomalaisten luottamus elinkeinoelämään koronapandemian hallinnassa ikäryhmän mukaan	34
KUVIO 33 Suomalaisten luottamus Euroopan unioniin koronapandemian hallinnassa ikäryhmän mukaan	35
KUVIO 34 Suomalaisten luottamus yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa yleisen luottamuksen mukaan.....	36
KUVIO 35 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan työuraan tai opintoihin maittain	37
KUVIO 36 Vaikeudet työllistymisessä ja opiskelussa maittain	38
KUVIO 37 Kulutuksen vähentäminen taloudellisten ongelmien vuoksi koronapandemian aikana maittain.....	39
KUVIO 38 Rahan säästyminen koronapandemian aikana maittain	40
KUVIO 39 Ostaminen yli ostohetken tarpeen koronapandemian aikana maittain	40
KUVIO 40 Tavaroiden ostaminen netistä koronapandemian aikana maittain	41
KUVIO 41 Lähituotteiden ostaminen koronapandemian aikana maittain	41
KUVIO 42 Arvio omien kulutustottumusten palauttamisesta koronapandemian jälkeen maittain.....	42
KUVIO 43 Arvio tavaroiden ostamisen vähentämisestä koronapandemian jälkeen maittain.....	43
KUVIO 44 Arvio verkko-ostamisen lisäämisestä koronapandemian jälkeen maittain	43
KUVIO 45 Arvio lähialueen kauppojen ja palveluiden käyttämisestä koronapandemian jälkeen maittain	44
KUVIO 46 Arvio ulkomaanmatkailun vapaaehtoisesta rajoittamisesta koronapandemian jälkeen maittain	44
KUVIO 47 Arvio ulkomaille matkustamisesta koronapandemian jälkeen maittain	45
KUVIO 48 Työttömäksi tai lomautetuksi joutuminen koronapandemian vuoksi ikäryhmän mukaan	45
KUVIO 49 Vaikeudet työllistyä koronapandemian vuoksi ikäryhmän mukaan.....	46
KUVIO 50 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan taloudelliseen toimeentuloon ikäryhmän mukaan	46
KUVIO 51 Arvio oman talouden kehittämisestä tulevina vuosina tämän hetkisen tulotason mukaan	47

KUVIO 52 Kulutuksen vähentäminen koronapandemian aikana taloudellisten ongelmien vuoksi ikäryhmän mukaan	47
KUVIO 53 Rahan säästyminen koronapandemian aikana tulotason mukaan	48
KUVIO 54 Lähituotteiden ostaminen koronapandemian aikana tulotason mukaan.....	48
KUVIO 55 Tavaroiden ostaminen netistä koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan	49
KUVIO 56 Arvio kotimaisten verkkokauppojen käytön lisäämisestä ikäryhmän mukaan.....	50
KUVIO 57 Arvio palveluiden ostamisen vähentämisestä ikäryhmän mukaan ..	50
KUVIO 58 Arvio ulkomaille matkustamisesta ikäryhmän mukaan	51
KUVIO 59 Arvio ulkomaille matkustamisesta sukupuolen mukaan	51
KUVIO 60 Valtamedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain	52
KUVIO 61 Vaihtoehtomedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain	53
KUVIO 62 Virallisten terveydenhuoltotahojen sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain.....	54
KUVIO 63 Sosiaalisen median käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain	54
KUVIO 64 Somevaikuttajien käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain..	55
KUVIO 65 Pimeän verkon sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain	55
KUVIO 66 Yhteydenpito sosiaalisen median sovellusten välillä perheenjäseniin ja ystäviin koronapandemian aikana maittain.....	56
KUVIO 67 Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa koronapandemian aikana maittain	57
KUVIO 68 Digitaalisten pelien pelaaminen koronapandemian aikana maittain	57
KUVIO 69 Verkkoyhteisöissä vieraileminen koronapandemian aikana maittain	58
KUVIO 70 Pimeän verkon sivustojen käyttö koronapandemian aikana maittain	59
KUVIO 71 Suoratoistopalveluiden ostaminen koronapandemian aikana maittain	59
KUVIO 72 Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden seuraaminen verkon kautta koronapandemian aikana maittain.....	60
KUVIO 73 Rahapelien (esim. vedonlyönti, lottopelit) pelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittain	61
KUVIO 74 Nettirahapelien (esim. nettikasinot) pelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittain	61
KUVIO 75 Rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittain	62
KUVIO 76 Valtamedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan.....	63

KUVIO 77 Sosiaalisen median käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan	64
KUVIO 78 Somevaikuttajien käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan	65
KUVIO 79 Nettiyhteisöjen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan	65
KUVIO 80 Pimeän verkon sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan.....	66
KUVIO 81 Yhteydenpito perheenjäseniin ja sukulaisiin koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan.....	67
KUVIO 82 Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan.....	68
KUVIO 83 Digitaalisten pelien pelaaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan	69
KUVIO 84 Nettiyhteisöissä vieraileminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan	70
KUVIO 85 Suoratoistopalveluiden ostaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan.....	71
KUVIO 86 Äänikirjapalveluiden ostaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan	71
KUVIO 87 Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden seuraaminen verkon kautta koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan.....	72
KUVIO 88 Rahapelien (esim. vedonlyönti- ja lottopelit) pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana sukupuolen mukaan	73
KUVIO 89 Nettirahapelien pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana sukupuolen mukaan	74
KUVIO 90 Nettirahapelien pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana ikäryhmän mukaan	74
KUVIO 91 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana sukupuolen mukaan.....	75
KUVIO 92 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana ikäryhmän mukaan	76
KUVIO 93 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana tulotason mukaan	77

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1.	KORONAPANDEMIAN RAJOITUSTOIMET JA NIIDEN VAIKUTUKSET ARKEEN JA HYVINVOINTIIN	1
1.1.	Pandemian ja sen rajoitustoimien kulku Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa 2020–2021	2
1.2.	Kokemukset koronarajoituksista ja niiden vaikutuksista työikäisten arkeen Suomessa 2020 ja 2021	9
1.3.	Koronarajoitukset ja arkielämä Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa 2021	16
1.4.	Koronaviruksen aiheuttama huoli ja luottamus eri toimijoihin pandemian hallinnassa Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	22
1.4.1	Koronaviruksen aiheuttama huoli ja yksinäisyys	22
1.4.2	Luottamus eri tahoihin koronapandemian hallinnassa	25
1.5.	Koronapandemian rajoitustoimien vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin eri väestöryhmissä Suomessa 2021	27
1.5.1.	Koronaviruksen rajoitustoimet ja arkielämä Suomessa	27
1.5.2.	Koronaviruksen aiheuttama huoli ja yksinäisyys Suomessa 2021	29
1.5.2.	Suomalaisten luottamus eri tahoihin koronapandemian hallinnassa	32
2.	KORONAN VAIKUTUS TALOUTEEN JA KULUTUKSEEN	37
2.1.	Koronan vaikutus talouteen, työllisyyteen ja toimeentuloon Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	37
2.2.	Koronan vaikutus kuluttamiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	39
2.2.	Koronan vaikutus talouteen ja kuluttamiseen Suomessa eri väestöryhmissä 2021	45
3.	KORONAN VAIKUTUS VERKKOKÄYTTÄYTYMISEEN JA RAHAPELAAMISEEN	52
3.1.	Pandemian aikainen verkkokäyttäytyminen ja rahapelaaminen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	52
3.1.1	Internetin tietolähteet koronaviruksesta	52
3.1.2	Verkkokäyttäytyminen koronapandemian aikana	56
3.1.3	Pandemian aikainen rahapelaaminen ja peliongelmät Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa	60
3.2	Verkkokäyttäytyminen Suomessa eri väestöryhmissä 2021	63

3.2.1 Suomalaisien käyttämät internet-tietolähteet koronaviruksesta	63
3.2.2 Verkkokäyttäytyminen koronapandemian aikana Suomessa ..	66
3.2.3 Koronapandemian aikainen rahapelaaminen ja peliongelmat Suomessa eri väestöryhmissä	72
4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	78
LÄHTEET.....	83
LIITE 1: TUTKIMUKSEN OTANNAN ALUEELLINEN JA DEMOGRAFII- NEN JAKAUMA	
LIITE 2: SUOMENKIELINEN KYSELYLOMAKE	

1. KORONAPANDEMIAN RAJOITUSTOIMET JA NIIDEN VAIKUTUKSET ARKEEN JA HYVINVOINTIIN

Tässä tutkimusraportissa luodaan katsaus kansalaisten kokemuksiin koronavuodesta 2020–2021 Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Kaikki valtiot kokivat koronaviruspandemian ensimmäisen aallon keväällä 2020, mitä seurasi helppompi kesä ja viruksen toinen aalto syksyllä 2020 ja talvella 2021. Yhteiskunnat ja elinkeinoalat kokivat merkittäviä muutoksia tiukoista rajoituksista kevennettyihin suosituksiin ja takaisin tiukkoihin rajoituksiin. Nämä muutokset olivat erityisen suuria palvelualoilla, kuten ravintola-, matkailu- ja kulttuurialoilla. Jatkuvat vaihtelut herättivät myös epävarmuutta ja turhautumista kansalaisten keskuudessa, oli sitten kyseessä työmarkkinoiden ailahtelevuus, oma jaksaminen ja hyvinvointi, omat kulutustavat tai yleinen luottamus valtiollisten toimijoiden pätevyyteen koronaviruskriisin hallinnassa.

Pandemian aiheuttamat muutokset globaalissa taloudessa heijastuivat myös kansalaisten arkeen kaikissa maissa esimerkiksi tavaroiden saatavuuden ja työmarkkinoiden arvaamattomuuden suhteen. Tässä tutkimusraportissa pyritään syventymään näihin edellä mainittuihin aiheisiin ja muihin koronaviruskriisiin liittyviin ilmiöihin. Tavoitteena on rakentaa kokonaisvaltainen ymmärrys siitä, millaisin eri tavoin koronavirus on vaikuttanut kansalaisten arkeen, kulutukseen, verkkokäyttäytymiseen ja hyvinvointiin Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Pandemian ensimmäisen aallon iskiessä alkuvuodesta 2020 nämä kolme valtiota sovelsivat sekä samankaltaisia että toisistaan poikkeavia säännöksiä ja rajoituksia pandemian leviämisen estämiseksi, ja tartuttavuusluvut olivat myös erilaiset eri maissa. Tämän vuoksi kansalaisten kokemusten vertailu näissä maissa on mielenkiintoista.

Tutkimusraportti rakentuu siten, että ensin taustoitetaan pandemian ja rajoitustoimien kulkua koronavuoden aikana. Sitten esitellään muutoksia suomalaisten kokemuksissa keskeisiin arkeen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa koronapandemian alussa ja lähempänä loppuvaihetta keväällä 2021. Vertailussa käytetään vuoden 2021 aineiston lisäksi ja keväällä 2020 kerättyä aineistoa. Tämän jälkeen vertaillaan koronan vaikutuksia arkeen ja hyvinvointiin eri maissa, sekä Suomen osalta myös väestöryhmittäin, painottaen erityisesti eri ikäryhmien kokemuksia.

Vastaavasti tutkitaan myös muutoksia taloudessa ja kulutuksessa sekä verkkokäyttäytymisessä ensin maavertailuna ja sitten Suomen osalta väestöryhmittäin.

1.1. Pandemian ja sen rajoitustoimien kulku Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa 2020–2021

1.1.1. Pandemia Suomessa 2020–2021

Helmi-maaliskuussa 2020 koronavirus alkoi levitä maailmanlaajuisesti. Paikallisten tartuntojen lisääntyessä Suomessa otettiin käyttöön valmiuslaki, joka johti koulujen sulkeutumiseen ja yli kymmenen hengen tapaamisten kieltämiseen, sekä vahvaan kehotukseen välttää julkisia tiloja. Julkiset palvelut kuten museot, teatterit, harrastus- ja virkistystilat, uimahallit ja muut urheilukeskukset suljettiin. Uudenmaan alue suljettiin kolmeksi viikoksi, sillä pandemiatilanne oli vakavin Uudellamaalla (Valtioneuvosto, 2020). Koulut ja aikuiskoulutuksen oppilaitokset siirtyivät etäopetukseen, ja voimaan astui vahva etätyösuositus niissä työpaikoissa, joissa se oli mahdollista (Valtioneuvosto, 2020a).

Nämä rajoitustoimenpiteet tuottivat tulosta ja tartuntaluvut lähtivät laskuun toukokuussa, johtaen rajoitusten asteittaiseen lieventämiseen. Näistä ensimmäisiä olivat varhaiskasvatuksen ja alakoululaisten palauttaminen lähiopetukseen (Valtioneuvosto, 2020b). Näinä aikoina Suomessa alettiin puhua valtion hybridistrategiasta, jossa rajoituksia voitiin nostaa tai asettaa pandemiatilanteen mukaan. Avainasemassa olivat tavoitteet hallita koronakriisiä testaamalla, jäljittämällä, eristämällä ja hoitamalla, sekä rajoitusten muokkaaminen tartuntalukujen mukaan kunnallisella ja alueellisella tasolla (Valtioneuvosto, 2020c). Kesäkuuhun mennessä melkein kaikissa oppilaitoksissa oli palattu lähiopetukseen, kokoontumisrajoitukset julkisissa kokoontumisissa nostettiin kymmenestä hengestä viiteenkymmeneen ja ravintolat pystyivät jälleen avautumaan (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020). Näistä huolimatta kesän taloudellinen aktiivisuus oli kaukana normaalista ja kevään rajoitukset olivat hankalat etenkin palvelualoille (Tilastokeskus, 2020). Kesäkuun puoleenväliin mennessä valmiuslaki kumottiin (Valtioneuvosto 2020d). Lopulta kesää 2020 vietettiin lähes normaaleissa olosuhteissa.

Loppukesän ja alkusyksyn 2020 aikana tilanne kuitenkin muuttui ja ilmaantuvuusluvut kasvoivat jälleen, johtaen uusiin rajoitustoimenpiteisiin ja suositusten uudelleenarviointiin. Eräs näistä suosituksista oli maskisuositus kaikkiin julkisiin tiloihin, joissa riittävien turvavälien pito olisi haasteellista (esim. ruokakaupat ja julkiset liikennevälineet) (Valtioneuvosto, 2020e). Ravintolarajoitukset pysyivät ennallaan, eli kaikilla asiakkaila tuli olla istumapaikka sisällä ja asiakkaiden tuli saada palvelutiloista riittävää tietoa koronaviruksen leviämisen ehkäisemisestä (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020b). Elokuun loppuun mennessä vapaaehtoinen koronaviruksen jäljityssovellus Koronavilkku julkaistiin ihmisten

ladattavaksi ja sen käyttöä suositeltiin vahvasti (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020c). Erilaisia rajoituksia ja suosituksia säänneltiin kautta syksyn tartuntataustien kasvaessa syyskuun loppupuolella. Syyskuun loppuun mennessä Uudenmaan kaupunkeihin asetettiin tiukempia maskisuosituksia kaikkiin suljettuihin sisätiloihin, mukaan lukien kouluihin (Helsingin Sanomat, 2020). Ravintoloiden aukioloaikoihin kohdistettiin uusia rajoituksia (Yle, 2020). Kunnissa, jossa tartuntaluvut olivat korkeampia, asetettiin vielä tiukemmat rajoitukset ravintoloiden palveluaikoihin ja asiakasmääriin (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020d; 2020e).

Pandemiatilanteen vaatiessa uusia toimia viranomaisilta, alettiin hyödyntää tilannetta arvioivaa asteikkoa, jotta paikallisia rajoitustoimenpiteitä voitaisiin säädellä tilanteen mukaan. Asteikon vaiheet koostuivat perustasosta, kiihtymisvaiheesta ja leviämisvaiheesta (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020f). Paikkakunnat, jotka olivat kiihtymis- ja leviämisvaiheissa, suosittivat ryhmäliikunnan rajoittamista (THL, 2020). Sen hetkiset ravintolarajoitukset jatkuivat helmikuuhun saakka, mikä tarkoitti, että valtakunnallisella tasolla ravintoloiden tuli rajoittaa aukioloaikojaan ja asiakasmääriään (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020g). Ilmaantuvuuslukujen kasvaessa Suomi rajoitti entisestään ravintoloiden anniskeluaikoja, ja julistettiin valtakunnallinen kehotus välttää yli viidenkymmenen hengen kokoontumisia (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020h; THL, 2020a).

Vuodenvaihteessa 2020–2021 todettiin, että ilmaantuvuusluvut olivat jälleen laskussa, vaikka juhlapyhät herättivät etukäteen huolta asiantuntijoiden keskuudessa. Talven koronatilanteen kuitenkin ollessa huomattavasti huonompi kuin syksyllä, laajennettiin maskisuosituksia niin, että ne nyt koskivat myös 12-vuotiaita lapsia (THL, 2021a). Suomen hallitus myös pohti mahdollisuutta matalan kynnyksen valtiollisista toimituksista tilanteissa, jossa alueellinen tilanne heikentyy merkittävästi, etenkin kun Suomessa kohdattiin jyrkkä kasvu ilmaantuvuusluvuissa kevään aikana (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021). Tämä johti testikapasiteettien ja karanteenimääräyksien muuttamiseen, sekä karaoken ja tanssimisen kieltämisen ravintoloissa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021a). Talven ja kevään 2021 edetessä kansalaisia alettiin rokottaa. Ensiesisijaisina rokotuksen saajina olivat terveydenhuollon työntekijät sekä vanhuksset, sekä terveydentilansa vuoksi riskiryhmiin kuuluvat. Näiden ryhmien jälkeen rokotukset suunniteltiin annettavan ikäjärjestyksessä (THL, 2021b).

Maalis-huhtikuussa rajoituksia tiukennettiin valtakunnallisella tasolla. 13–18 -vuotiaat oppilaat siirrettiin etäopetukseen ja ravintolat saivat myydä asiakkaille ruokaa vain mukaan muutamaa aluetta lukuun ottamatta. Näinä aikoina Suomessa havaittiin ennätysmääriä uusia tartuntoja, joka johti näihin tiukennettuihin koronarajoituksiin, sekä johti keskusteluun laajemmasta sulkutilasta, mikäli tilannetta ei saada tasoitettua. Maaliskuun alusta huhtikuun loppuun 2021 valtaosa Suomen ravintoloista oli joko kiinni tai myi vain ruokaa mukaan (Yle, 2021). Huhtikuun loppua kohden ravitsemusliikkeiden rajoitukset alkoivat

vähitellen purkautua, riippuen alueiden ilmaantuvuusluvuista. Tilanteen kehityessä parempaan suuntaan rajoituksia ei enää asetettu valtakunnallisella tasolla, vaan Suomi siirtyi taas aluekohtaisiin rajoituksiin ja suosituksiin (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021d). Kevään edetessä kesään 2021 Suomen pandemiatilanne alkoi jälleen rauhoittua ja toivo lähes normaalista kesästä jälleen palautui. Tilanne on luonut toivoa myös tulevaan syksyyn ja pandemian lopulliseen rauhoittumiseen, kun kesän jälkeen valtaosa väestöstä on saanut rokotteen.

Talouden näkymät olivat pandemian alussa melko synkät ja kuluttajien luottamus huhtikuussa 2020 ennätysalhainen (Suomen Virallinen Tilasto, 2020). Luottamus kuitenkin parani vuoden aikana ja huhtikuussa 2021 luottamus oli korkeampi kuin kertaakaan kolmen vuoden aikana (Suomen Virallinen Tilasto, 2021). Myös Suomen Pankki ennakoii hyvää talouskasvua (Suomen Pankki 2021).

1.1.2. Pandemia Ruotsissa 2020–2021

Kuten muissakin Euroopan maissa, koronavirus alkoi herättää valtakunnallista huolta Ruotsissa maaliskuussa 2020. Viranomaiset päivittivät koronaviruksen riskin leviämisestä Ruotsin sisällä ”todella korkeaksi”, joka on valtion korkein mahdollinen julistus riskistä viisiasteisella skaalalla (Sverigesradio, 2020). Tämä johti terveysviranomaisten suositukseen, että tarpeettomia vierailuja sairaaloissa ja vanhustenhoitolaitoksissa tulisi välttää ja että kaikki yli 500 hengen kokoontumiset ja tapahtumiset kiellettäisiin (Folkhalsomyndigheten, 2020; Folkhalsomyndigheten, 2020a). Etenkin Tukholmassa asuvia kehoitettiin siirtymään etätöihin, ja lisäksi Euroopan unionin päätöksellä kaikki matkat Ruotsiin kiellettäisiin (The Local, 2020; Regeringen, 2020).

Toisin kuin Suomessa, Ruotsin koronastrategia painottui pitkälti vapaaehtoisin valtakunnallisiin suosituksiin, sillä tartuntatautilait estävät yksilöiden vapautumisen puuttumisen. Suositukset olivat, että kaupat ja kauppakeskukset rajoittaisivat asiakasmääriään, urheilutoimintaa tulisi harjoittaa ulkoilmatiloissa jos mahdollista, urheilutapahtumia tulisi välttää tai rajoittaa osallistujamääriä, työntekijien tuli varmistaa, että asiakkaat ja työntekijät pystyisivät pitämään riittäviä etäisyyksiä toisistaan, työssäkäyviä kehoitettiin siirtymään etätöihin jos mahdollista, ja julkisen liikenteen tuli rajoittaa matkustajamääriä ja muokata matka-aikatauluja siten, ettei tungoksia syntyisi (Folkhalsomyndigheten, 2020b). Ihmisiä kehoitettiin olemaan osallistumatta tapahtumiin, ja oppilaitokset yli 16-vuotiaille tulisi siirtää etäopetukseen (Folkhalsomyndigheten, 2020b). Riittävää käsihygieniaa ja turvavälien pitämistä korostettiin tärkeänä osana viruksen leviämisen ehkäisyä. Samaan aikaan Suomessa ja erityisesti Iso-Britanniassa asetettiin tiukempia lainsäädännöllisiä rajoituksia, kun taas Ruotsissa ainoat lailla paikoitetut toimet olivat yli viidenkymmenen hengen tilaisuuksien kieltäminen, palvelu vain istuville asiakkaille ravintoloissa, ja vanhainkotivierailujen kieltäminen (Folkhalsomyndigheten, 2020b).

Kevään edetessä ja kesällä 2020 Ruotsin koronasuosituksen ja -rajoitukset lievenyivät. Yli 16-vuotiaat opiskelijat pääsivät jälleen osittaisen lähiopetuksen pariin, ja lisäksi urheilutapahtumiin pystyi jälleen osallistumaan (Folkhalsomyndigheten, 2020c; Folkhalsomyndigheten, 2020d). Ruotsin yleinen koronaohje kesälle 2020 oli hyvän käsihygienian ja turvavälien noudattaminen, kotona pysyminen oireiden ilmaantuessa, isojen tapahtumien välttäminen, etätyöskentely tilanteen salliessa ja julkisten ajoneuvojen välttäminen ruuhka-aikoina (the Local, 2020a). Kesää vietettiin lähes normaaleissa olosuhteissa, kunnes syksyllä taudin ilmaantuvuusluvut lähtivät jälleen nousuun. Elokuussa etätyösuositukset pidennettiin vuoden loppuun saakka (Folkhalsomyndigheten, 2020e). Tapausten lisääntyessä syksyn aikana jo aiemmin asetettuja ravintolarajoituksia jatkettiin ja terveysviranomaiset korostivat seuraavien toimijoiden tärkeyttä: yksilövastuu, infektiojäljitys, runsas testaaminen, tehostettu kommunikaatio ja tehostettu seurantajärjestelmä (Folkhalsomyndigheten, 2020f).

Suomen tavoin Ruotsi asetti valtionsa koronastrategian ja tilanteisiin puuttumisen alueelliselle tasolle. Tämä tarkoitti, että erilaisia rajoituksia ja suosituksia voidaan tarpeen mukaan soveltaa tai kumota alueen ilmaantuvuusluvusta riippuen (Folkhalsomyndigheten, 2020g). Uuden aluepohjaisen lieventämisstrategian avulla valtion sisäiset alueet pystyisivät tekemään päätöksiä julkisen liikenteen, ravintolapalveluiden ja kauppakeskusten rajoituksista. Tapausten lisääntyessä Ruotsissa syntyi puhetta lainsäädännön muuttamisesta, joka sallisi viranomaisille enemmän valtaa asettaa lailla vahvistettavia rajoituksia, oli kyseessä sitten pysyvä tai väliaikainen pandemialaki (Hufvudstadsbladet, 2020).

Syksyn edetessä alkutalveen 2020 ilmaantuvuusluvut jatkoivat nousuaan ja tästä seurauksena yökerhojen kapasiteettia rajoitettiin maksimissaan viiteenkymmenen henkeen, kun taas muissa julkisissa kokoontumisissa rajoitus oli kolmesataa henkeä. Ravintoloiden uusi seuruerajoitus oli kahdeksan henkeä, ja konsertteihin sekä muihin esityksiin sai osallistua vain, mikäli kaikilla asiakkailla oli istumapaikka. Ravintoloissa anniskelu oli asetettu päätymään kello 22 jälkeen ja vierailut vanhustenhoitolaitoksissa kiellettiin (Sverigesradio, 2020a; Regeringen, 2020; Dagens Nyheter, 2020). Samanaikaisesti alueellisia rajoituksia tiukennettiin tilanteiden mukaisesti. Pahimmilla alueilla tämä tarkoitti museoiden, gallerioiden, kuntosalien ja julkisten uimahallien sulkua (The Local, 2020). Kävijämäärät konserteissa, kulttuuritapahtumissa ja urheilutapahtumissa rajoitettiin kahdeksaan henkeen, mutta vastaavanlaisia rajoituksia ei asetettu kouluihin, työpaikkoihin tai muihin julkisiin kokoontumisiin. Kokoontumisia julkisilla paikoilla kuten kauppakeskuksissa, museoissa, kirjastoissa ja kuntosaleilla tosin kehoitettiin välttämään (Regeringen, 2020a; Folkhalsomyndigheten, 2020g). Joulukuun 2020 alusta Ruotsin lukiolaiset ja ammatillisen peruskoulun opiskelijat siirtyivät jälleen etäopetukseen (Folkhalsomyndigheten, 2020h). Vuoden loppu toi mukanaan valtakunnallisen kehotuksen käyttää kasvomaskia julkisen liikenteen välineissä ja muissa julkisissa tiloissa. Lisäksi ravintoloissa asioivien seurueiden kooka rajoitettiin neljään henkilöön yhtä seuruetta kohden (Folkhalsomyndigheten,

2020i). Vuoden 2020 lopussa Ruotsi, samoin kuin Suomi ja Iso-Britannia, työsti omaa rokotusstrategiaansa, sillä ensimmäiset julkisesti tarjottavat rokotteet saivat terveystieteiden hyväksynnän. Rokotusstrategia perustui pitkälti prioriteettijärjestelmään, jossa yhteiskunnan haavoittuvimmat ja terveydenhuollon työntekijät olivat etusijalla (Folkhalsomyndigheten, 2020j).

Uuden vuoden mukana tuli äänestys uudesta pandemialaista, joka sallisi valtiolle enemmän valtuuksia puuttua ja asettaa lailla vahvistettavia rajoituksia tilanteen heikentyessä (SVT, 2021). Nämä valtuudet koskisivat kauppajärjestelmän rajoittamista asiakasmäärien ja aukioloaikojen suhteen, siinä missä aikaisemmin vastaavanlaiset toimenpiteet ovat olleet vain suosituksia. Lisäksi ravintoloiden anniskeluaikojen lyhennettiin entisestään. Muut asetetut linjaukset keväälle olivat etäopiskelun jatkaminen huhtikuun alkuun asti, ravintoloiden seuruemäärien pysyminen neljässä hengessä ja maskisuositukset julkisen liikenteen välineissä ja julkisissa tiloissa, jossa turvavälejä ei voinut pitää varmuudella (Folkhalsomyndigheten, 2021; Krisisinformation, 2021). Huhtikuussa lisättiin rajoituksia ei-välttämättömiin palveluihin kuten esimerkiksi kauppakeskuksiin siten, ettei kauppakeskuksissa saanut olla enempää kuin viisisataa henkeä kerrallaan ja että asiakkaiden tuli asioida liikkeissä vain yksi kerrallaan (Folkhalsomyndigheten, 2021a). Vastaavanlaisia rajoituksia asiakasmäärissä asetettiin myös eläintarhoihin, museoihin, taidegallerioihin ja huvipuistoihin ja näiden oli tarkoitus jatkaa huhtikuun loppuun asti (Folkhalsomyndigheten, 2021b). Koulut saivat kuitenkin jälleen palata lähiopetukseen harkinnan mukaan (Folkhalsomyndigheten, 2021c).

Kevät eteni Ruotsissa vastaavanlaisissa merkeissä kuin Suomessa, eli huhtikuun 2021 taitteessa rajoituksia lisättiin ja kansalaisia muistutettiin vallitsevista suosituksista, sillä kevään ilmaantuvuusluvut olivat edelleen huolestuttavan korkeita. Kuitenkin kevään edetessä kesää kohti tilanne jälleen tasoittui (Folkhalsomyndigheten, 2021d).

Kaiken kaikkiaan koronapandemia Ruotsissa eteni kuten Suomessa, eli kevään 2020 alussa pandemia alkoi, mikä johti suosittelun ja rajoitusten asettamiseen, kunnes kesällä 2020 tilanne oli merkittävästi rauhallisempi. Syksyn tullen ilmaantuvuusluvut jälleen lähtivät nousuun, jotka jatkoivat noususuuntaan läpi talven kevääseen 2021 asti, joka kesän tullen lähtivät jälleen laskuun ja näin pandemiatilanne oli taas kontrolloitavalla tasolla. Samalla kansalaisten rokottaminen on edennyt kautta kevään 2021, luoden toivoa tilanteen normalisoitumisesta. Myös taloudelliset näkymät alkoivat Ruotsissa kohentua.

1.1.3. Pandemia Iso-Britanniassa 2020–2021

Maaliskuussa 2020 koronaviruksen levitessä myös Iso-Britanniassa paikallisella tasolla, siirryttiin pandemiastrategiassa "hillintä"-vaiheesta "viivytyks"-vaiheeseen (The Guardian, 2020). Jäljitystoimet lakkautettiin, sillä järjestelmän kapasiteetti uusien tartuntaketjujen jäljittämiseksi oli tässä vaiheessa jo ylikuormittunut (Standard, 2020). Maaliskuun loppupuoliskolla Iso-Britannian pääministeri julisti osittaisen sulkutilan, mikä tarkoitti ravintoloiden, kahviloiden ja baarien sulun, lukuun ottamatta nuotoruokapalveluja. Samanaikaisesti yökerhot, teatterit, elokuvateatterit, kuntosalit ja virkistyskeskukset määrättiin sulkemaan tilansa mahdollisimman nopeasti (BBC, 2020). Lakimuutoksia tehtiin niin, että tarpeen vaatiessa hallitus pystyisi sulkemaan tiloja ja asettamaan rajoituksia. Sulkutila tarkoitti myös asukkaiden liikkumisen rajoittamista kodin ulkopuolella niin, että vain tarpeellisten asioiden hoidon yhteydessä tai urheilun merkeissä asukkaat saivat poistua kotiensa ulkopuolelle (The Guardian, 2020a; BBC, 2020a).

Iso-Britanniassa laajamittainen sulkutila kesti koko kevään. Tämä teki Iso-Britanniasta näistä kolmesta valtiosta erilaisen, sillä sekä Suomessa että Ruotsissa oli välttytty sulkutiloilta ja ulkonaliikkumiskielloilta. Britannian sulkutila tarkoitti sitä, että kaikki julkiset ja sosiaaliset kokoontumiset oli kielletty (hautajaisia lukuun ottamatta), useimmat vähittäistavarakaupat oli suljettu ja kaikkia kansalaisia kehoitettu pysymään omissa kodeissaan ja poistumaan vain silloin, kun se oli välttämätöntä (BBC, 2020b; The Guardian, 2020a). Toukokuun alkuun mennessä Iso-Britannian kuolleisuusluvut olivat Euroopan korkeimpia ja maailmanlaajuisesti toiseksi korkeimpia (The Guardian, 2020b). Valtio asetti viisiasteisen koronavirusskaalan, jonka varjossa pystyttiin soveltavin osin tekemään muutoksia rajoituksiin eri alueiden vallitsevien koronatilanteiden mukaisesti (BBC, 2020c). Valtion rajoituksia höllennettiin hiljalleen läpi toukokuun kesäkuukausiin asti tilanteen parantuessa.

Iso-Britannia asetti asukkailleen maskisuosituksia jo heinäkuussa 2020, kun taas maskisuositukset tulivat Suomessa voimaan loppukesästä ja Ruotsissa vasta syksyllä 2020 (BBC, 2020d). Pandemiatilanteet paranivat kesän aikana kaikissa kolmessa vertailumaassa, mikä vuorostaan johti eri rajoitusten ja suositusten purkuun, kuitenkin jatkuvasti tilannetta ja mahdollisia muutoksia seuraten. Iso-Britannian rajoituksia lievennettiin kesän mittaan, mukaan lukien kokoontumisrajoitukset kotitalouden ulkopuolisten kanssa. Kesäkuun puoleenväliin mennessä ei-välttämättömät vähittäistavarakaupat, eläintarhat ja uskonnolliset tilat pystyivät jälleen avaamaan ovensa. Ravintolat, pubit, yökerhot, kirjastot, valtaosa elokuvateattereista, teatterit, museot, kampaajat ja sisäurheilutilat pysyivät kuitenkin edelleen kiinni, mutta näitäkin avattiin asteittain heinäkuun aikana (BBC, 2020e; Legislation.gov, 2020; BBC, 2020f; Legislation.gov, 2020a). Joitakin rajoitusten purkutoimenpiteitä kuitenkin lykättiin elokuussa, kun ilmaantuvuusluvut lähtivät jälleen nousuun (BBC, 2020g).

Iso-Britanniassa asetettiin rajoituksia sekä alueellisesti että valtakunnallisesti, alkaen siitä, kuinka monen ihmisen kanssa voi kokoontua oman kotitalouden ulkopuolella. Maskipakko levisi myös koulujen yleisiin tiloihin (BBC, 2020h). Syyskuun loppuun mennessä tartuntaluvut olivat niin korkeita, että yli kuuden hengen kokoontumiset kiellettiin lailla, mutta tämä rajoitus ei koskenut kouluja, työpaikkoja, koronaturvallisia häitä eikä hautajaisia (BBC, 2020i). Korkean ilmaantuvuusluvun alueilla ravintolat sulkeutuivat jälleen (BBC, 2020j). Korkeat ilmaantuvuusluvut herättivät keskustelua tiukkojen valtakunnallisten rajoitusten asettamisesta, mikä lopulta johti valtakunnalliseen maskipakkoon palvelualojen työntekijöille, valtakunnalliseen etätyösuositukseen ja häävieraisten määrän supistuminen viiteentoista henkeen sakon uhalla (BBC, 2020k; BBC, 2020l). Syyskuun lopussa Iso-Britannian oma koronaviruksen jäljityssovellus NHS COVID-19 julkaistiin ihmisille vapaaehtoisesti ladattavaksi (The Guardian, 2020c).

Koronan ilmaantuvuusluku kasvoi Iso-Britanniassa nopeasti syksyn ja alkutalven välillä, samoin kuin Suomessa ja Ruotsissa. Yhä useammalla alueella sovellettiin tiukkoja rajoitustoimia, mikä lopulta johti valtakunnalliseen sulkutilaan marraskuusta joulukuuhun 2020. Tämä ei koskenut kuitenkaan kouluja, aikuiskoulutuslaitoksia, tehtaita eikä rakennustyömaita (BBC, 2020m; NBC, 2020). Tämän sulkutilan purku tapahtuisi asteittain ilmaantuvuuslukujen mukaisesti (BBC, 2020n). Iso-Britannian toinen valtakunnallinen sulkutila tuli päätökseen joulukuun alussa, kun kuntosalit, kampaajat ja erikoiskaupat pystyivät jälleen avaamaan ovensa. Sulkutilan päätyttyä tilannetta seurattiin alueellisesti ja rajoituksia asetettiin kunkin alueen ilmaantuvuusluvun mukaisesti (BBC, 2020o). Joulukuun loppuun mennessä merkittävä määrä alueista oli kuitenkin neljännen asteen rajoitusten alaisena, mikä on korkein mahdollinen aste ennen täyttä sulkutilaa (ITV, 2020). Vuoden 2020 lopussa tieto rokotusten aloittamisesta varmistui, kun rokotteet saivat terveystieteiden hyväksynnän, ja näin Iso-Britanniallekin muodostui rokotestrategia (Metro, 2020). Samoin kuin Suomessa ja Ruotsissa, rokotejärjestys noudatti prioriteettisuunnitelmaa, jossa terveydenhuollon työntekijät ja riskiryhmään kuuluvat olivat ensimmäisten joukossa rokotejonossa.

Vuoden vaihteen jälkeen, toisin kuin Suomessa, jossa tapaukset vähenivät, Iso-Britanniassa todettiin ennätyksellisiä päivittäisiä tapauslukuja, mikä johti kolmanteen valtakunnalliseen sulkutilaan (BBC, 2021; BBC, 2021a). Tästä sulusta huolimatta Iso-Britannia koki korkeita ilmaantuvuuslukuja koko alkutalven ajan. Vuoden 2021 sulkutila sekä rokotusten edistyminen johtivat tartuntalukujen vähenemiseen kevään aikana ja sulkutilan maltilliseen purkamiseen siten, että kesäkuuhun mennessä yhteiskunta suunniteltiin avattavaksi melkein normaaliin tilaan, kuitenkin jatkaen kasvomaskien käyttöä ja turvavälien noudattamista (BBC, 2021b). Huhti-toukokuun aikana tapausluvut laskivat samalle tasolle kuin mitä edellisellä kesänä, johtaen rajoitusten hitaaseen purkuun (BBC, 2021c). Yliopistot ja aikuiskoulutuslaitokset kuitenkin suunnittelivat jatkavansa etäopetusta vielä syksyn lukukauteen asti (BBC, 2021d). Kesän tultua tartuntamäärät

alkoivat kuitenkin jälleen kasvaa rokotuksista huolimatta niin kutsutun Delta-virusvariantin alettua levitä maassa nopeasti.

Vertailumaiden koronatilanteen kehitys vuoden aikana luo tausta tutkimuksemme maavertailulle. Ensin kuitenkin luomme katsauksen suomalaisten kokeumusten ja mielipiteiden muutoksiin koronavuoden alun ja loppuvaiheiden välillä.

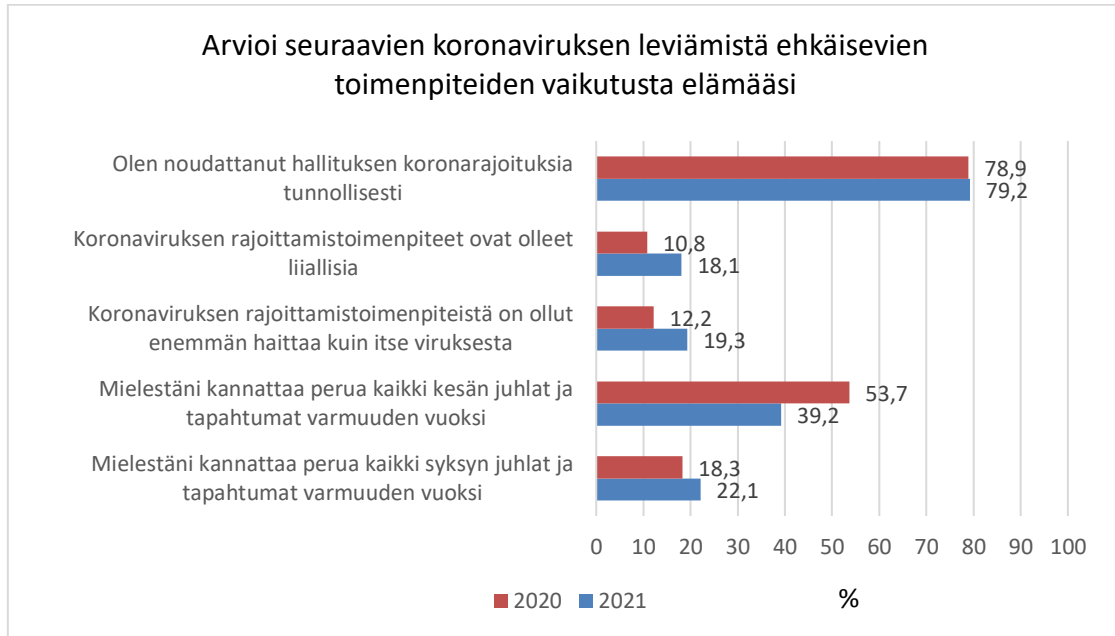
1.2. Kokemukset koronarajoituksista ja niiden vaikutuksista työikäisten arkeen Suomessa 2020 ja 2021

Seuraavaksi vertailemme suomalaisten vastaajien kokemuksia koronarajoitusten vaikutuksista elämäänsä keväästä 2020 kevääseen 2021. Vertaamme huhtikuun 2021 kyselyn tuloksia huhtikuussa 2020 tehdyn kyselyn tuloksiin. Koska vuoden 2020 tutkimus tehtiin vain työikäisille 18–65-vuotiaille (ks. Wilska ym., 2020), otettiin tähän vertailuun mukaan Suomen aineistosta vain 18–65-vuotiaat (N=878), vaikka vuoden 2021 kyselyn otos kattoi 18–75-vuotiaat (N=1000).

Vuoden 2020 tutkimuksen perusteella kansalaisten suhtautuminen rajoituksiin oli varsin ymmärtäväistä. Vastaavanlaisia tuloksia löydettiin myös muissa tutkimuksissa (esim. Koivula ym., 2021). Erityisesti niiden kansalaisten keskuudessa, joilla koronatartunta oli osunut omalle kohdalle tai läheiselle, oli luonnollista kannattaa tiukempia rajoitustoimenpiteitä (Koivula, ym., 2021). Vuodessa suhtautuminen muuttui joihinkin asioihin, kun koronarajoituksiin osin väsyttiin. Toisaalta myös tieto viruksesta ja sen leviämisestä lisääntyi, mikä vaikutti kansalaisten suhtautumiseen. Rokotusten eteneminen vaikutti myös mielipiteisiin.

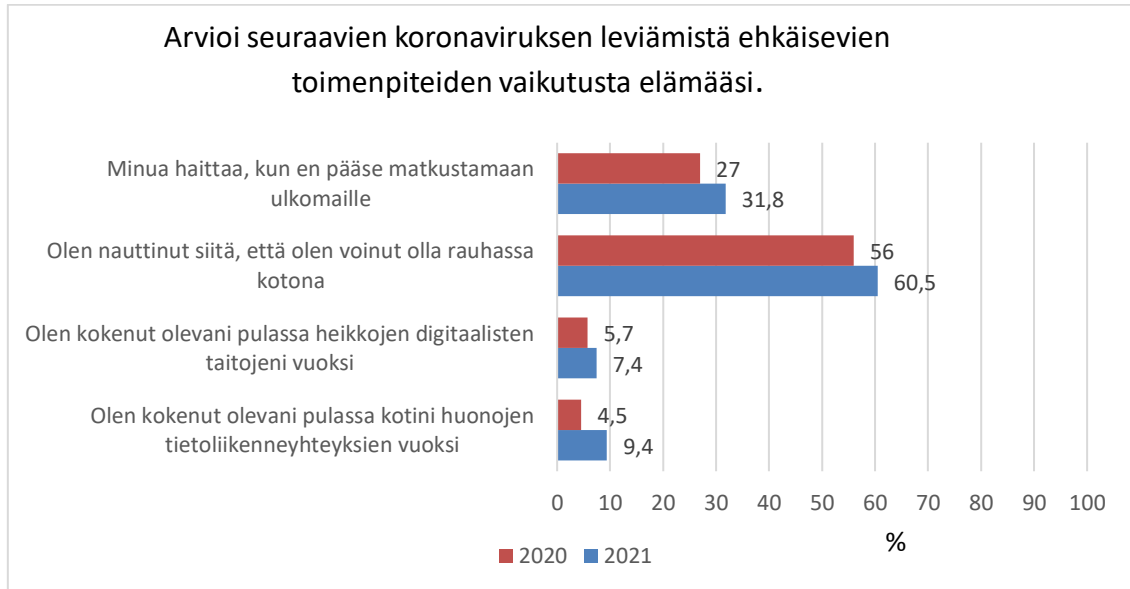
1.2.1. Rajoitusten vaikutukset arkeen

Valtaosa kansalaisista koki noudattaneensa rajoituksia tunnollisesti sekä pandemian alussa keväällä 2020 että vuotta myöhemmin. Kuitenkin kriittisyys rajoitustoimia kohtaan lisääntyi vuoden aikana selvästi. Keväällä 2020 vain noin joka kymmenes vastaaja piti rajoitustoimia liiallisina ja haitallisempana kuin itse virusta, eli rajoituskriittisten määrä oli liki kaksinkertaistunut koronavuoden aikana. Edellisvuotta harvempi olisi ollut perumassa kesän tilaisuuksia ja juhlia. Syksyn suhteen ei ollut suurta eroa.

KUVIO 1 Koronarajoitusten kokeminen nyt ja tulevaisuudessa 2020 ja 2021
(% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)

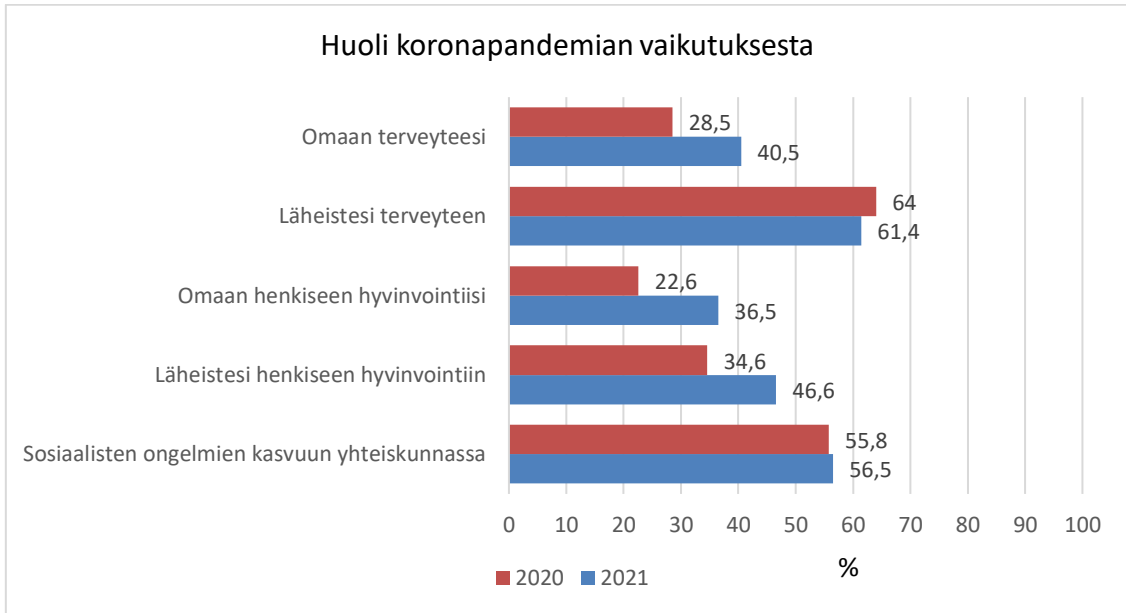
Koronavuoden aikana koettu haitta siitä, että ulkomaille matkustaminen on ollut rajoitettua, kasvoi vain vähän. Vastaavasti kotona olemisesta ilmoitti nauttineensa keväällä 2021 hieman useampi vastaaja kuin keväällä 2020. Digitaitojen puute ei vaivannut kovinkaan monia Suomessa kumpanakaan tutkimusvuonna, mutta huonojen digiyhteyksien takia koki joutuneensa pulaan vuonna 2021 kaksinkertainen määrä vastaajia vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Tämä johtunee siitä, että vuoden aikana erityisesti työnteko digiyhteyksien välityksellä vakiintui ja monipuolistui, mikä aiheutti paineita digiosaamiselle ja -laitteille ja verkkoyhteyksille. Yleisesti ottaen suomalaisten digiosaaminen vaikutti olevan kuitenkin hyvällä tasolla.

KUVIO 2 Koronarajoitusten koetut vaikutukset elämään 2020 ja 2021
(% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)

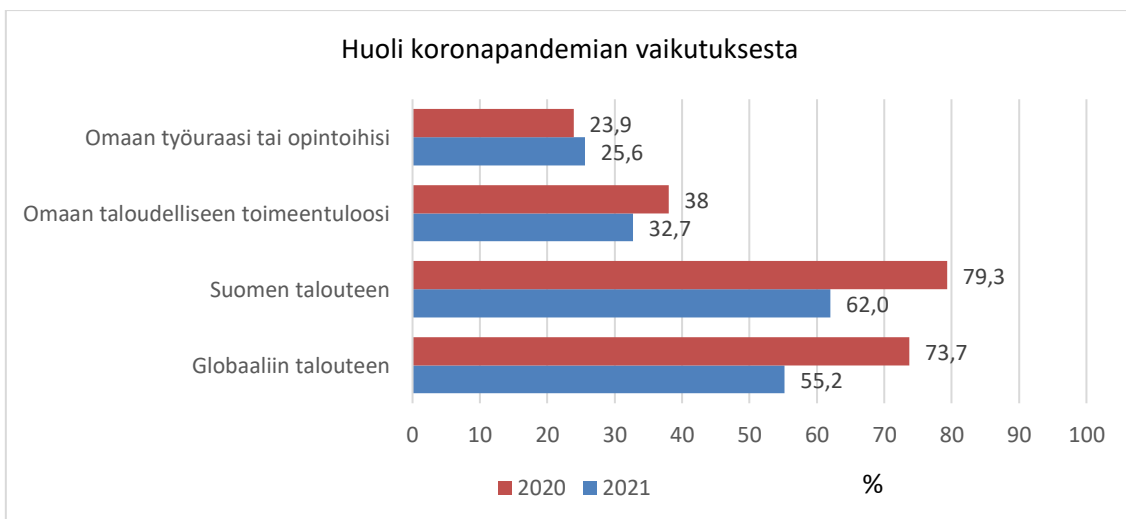
1.2.2. Rajoitusten aiheuttamat huolet

Koronarajoitukset aiheuttivat monenlaista huolta sekä vuonna 2020 että 2021. Huoli omasta terveydestä kasvoi selvästi vuoden aikana, ilmeisesti siksi, että tietoisuus pandemian laajuudesta ja vakavuudesta lisääntyi. Sen sijaan huoli läheisten terveydestä ei kasvanut, sillä rokotukset olivat keväällä 2021 jo hyvässä vauhdissa vanhusten ja riskiryhmien keskuudessa. Kuitenkin pitkä poikkeusaika lisäsi selvästi huolta niin omasta kuin läheistensä henkisestä hyvinvoinnista. Yli kolmannes vastaajista oli huolissaan omasta henkisestä hyvinvoinnista ja liki puolet läheistensä henkisestä hyvinvoinnista. Sosiaalisten ongelmien kasvu huoletti molempina vuosina saman verran.

KUVIO 3 Koronarajoitusten aiheuttama terveydellinen ja sosiaalinen huoli 2020 ja 2021 (% erittäin tai melko huolissaan)

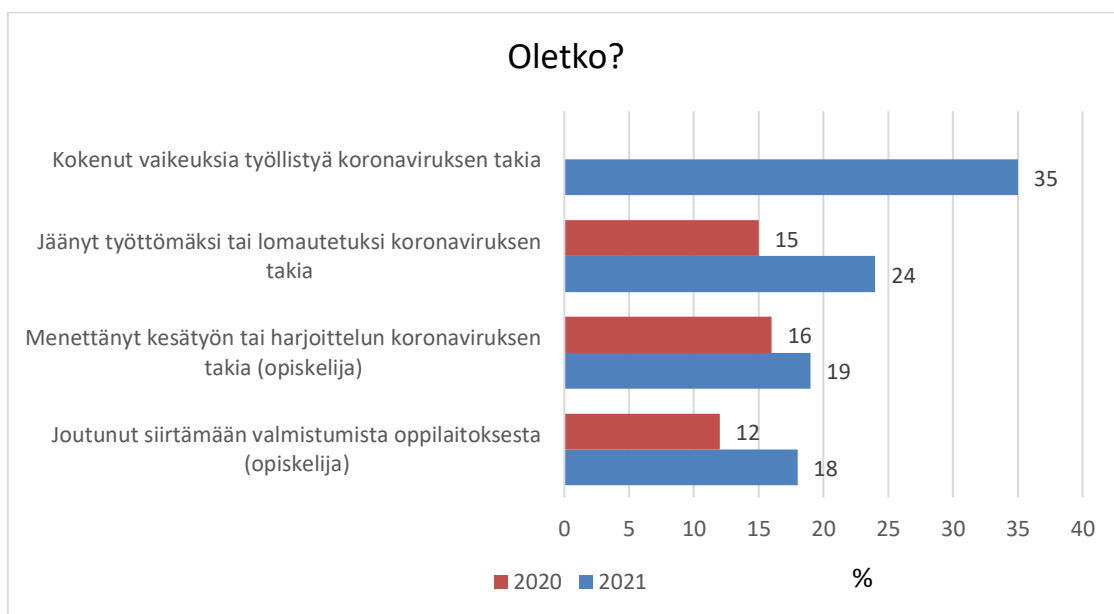
Koronarajoitukset aiheuttivat myös huomattavaa huolta niin oman talouden ja työuran suhteen kuin kansallisen ja globaalin talouskehityksenkin osalta. Noin neljäsosa vastaajista koki huolta oman työuransa ja opintojensa suhteen molempina vuosina, eikä huoli kasvanut merkittävästi. Oman taloudellisen toimeentulon suhteen huoli hieman väheni, ehkä siksi, että pelättyä kaikkien alojen massatyöttömyyttä ei päässytäkään syntymään. Lisäksi talous alkoi osoittaa elpymisen merkkejä jo syksyllä 2020, mikä vähensi huolta koronapandemian vaikutuksesta Suomen talouteen ja globaaliin talouteen. Kuitenkin yli puolet vastaajista oli edelleen huolissaan talouden kehityksestä.

KUVIO 4 Koronarajoitusten aiheuttama taloudellinen huoli 2020 ja 2021 (% erittäin tai melko huolissaan)

1.2.3. Vaikutukset talouteen ja toimeentuloon

Koronarajoitukset aiheuttivat välitöntä työttömyyttä ja lomautuksia erityisesti palvelualoilla keväällä 2020. Työttömyys lisääntyi koronavuoden aikana, kun etenkin kulttuuri- ja tapahtuma-alan rajoitukset pitkittyivät ja ravintolat saivat olla auki vain rajoitetusti. Liki neljännes kaikista vastaajista ilmoitti jääneensä työttömäksi tai lomautetuksi keväällä 2021, kun määrä oli vuotta aiemmin 15 %. Opiskelijoista hieman suurempi osa oli menettänyt kesätyönsä kuin vuosi sitten, ja hieman useammalla olivat myös opinnot viivästyneet. Vuonna 2021 kysyttiin myös työllistymisestä korona-aikana. Yli kolmannes vastaajista oli koronarajoitusten vuoksi kokenut vaikeuksia työllistyä.

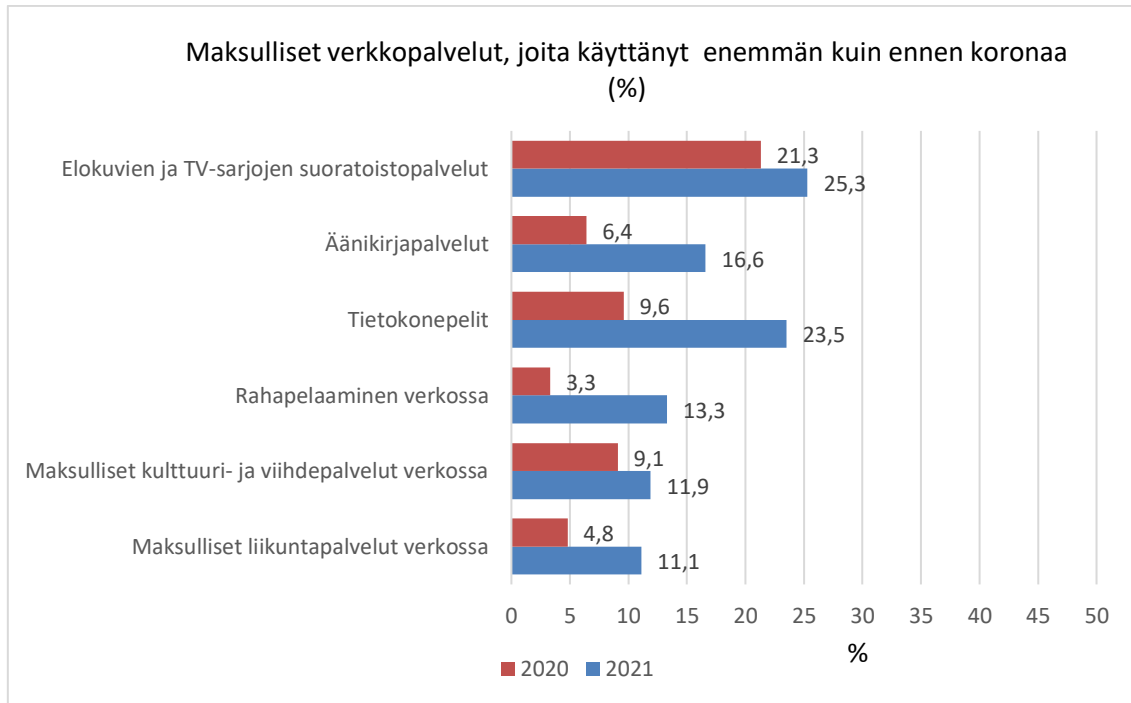

KUVIO 5 Koronarajoitusten vaikutukset työllistymiseen ja oppilaitoksista valmistumiseen 2020 ja 2021.

1.2.4 Vaikutukset kulutukseen ja verkkokäyttämiseen

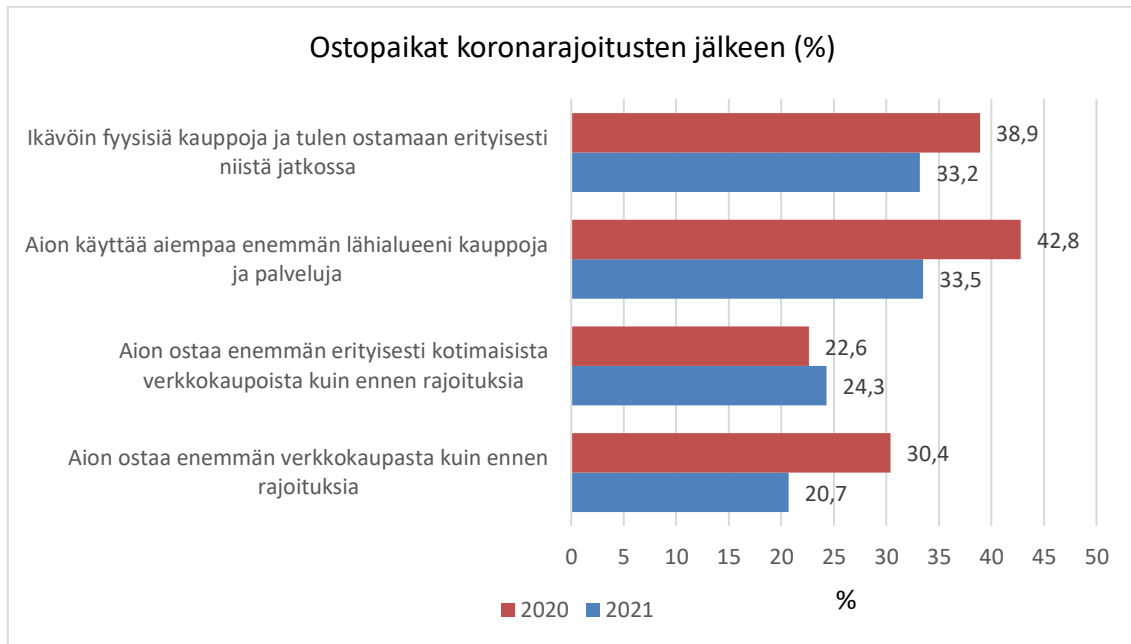
Yksi merkittävimmistä koronarajoitusten vaikutuksista arkeen on ollut arjen siirtyminen suurelta osin verkkovälitteiseksi. Tämä on muuttanut erityisesti kuluttamista huomattavasti. Monet verkkopalvelut olivat kasvussa jo ennen koronapandemiaa, mutta liikkumis- ja aukiolorajoitukset vauhdittivat niitä. Kuvio 6 käy ilmi, että kaikkien kysytyjen maksullisten verkkopalvelujen käyttö oli lisääntynyt korona-aikana. Eniten oli lisääntynyt rahapelaaminen verkossa, joka yli kolminkertaistui vuoteen 2020 verrattuna. Rahapelaamista oli lisännyt 13 % vastaajista keväällä 2021, kun lisääjien osuus oli vain 3 % keväällä 2020. Lisäksi vuoteen 2020 verrattuna lisääntyi huomattavasti myös äänikirjojen kuuntelu ja tietokonepelaaminen. Äänikirjoja kuunteli keväällä 2021 16 % vastaajista enem-

män kuin ennen koronaa, kun luku oli noin 6 % vuotta aikaisemmin. Tietokonepelejä pelasi keväällä 2021 liki neljäsosa enemmän verrattuna aikaan ennen koronaa, kun osuus oli vuotta aiemmin noin 10 %. Kulttuuri- ja liikuntapalvelujen käyttöä verkossa oli lisännyt vain noin kymmenesosa vastaajista vuonna 2021. Selvää lisäystä vuoteen 2020 verrattuna oli liikuntapalveluissa, joita ensimmäisenä koronakeväänä osti verkkovälitteisesti aiempaa enemmän vain murto-osa vastaajista.

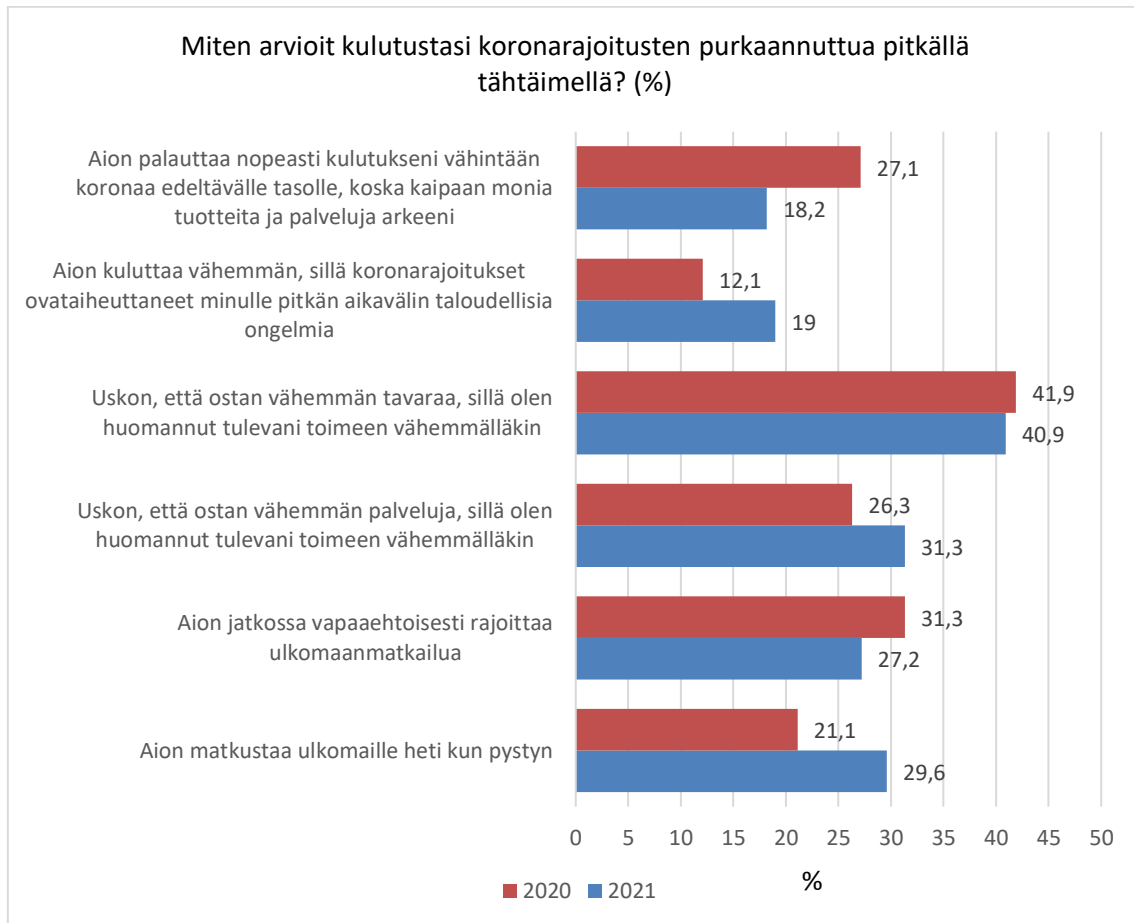
KUVIO 6 Maksullisten verkkopalvelujen lisääntynyt käyttö vuosina 2020 ja 2021 (% käyttänyt enemmän tai paljon enemmän)

Vaikka koronarajoitukset lisäsivät verkkokauppojen suosiota huomattavasti, kyselymme vastaajista yllättäen vain viidesosa ilmoitti ostavansa verkosta jatkossa enemmän kuin ennen rajoituksia. Vastaava luku vuosi sitten oli kolmasosa. On toki mahdollista, että vastaajat eivät muista kunnolla verkko-ostamisensa volyyminä ennen korona-aikaa. Vajaa neljäsosa vastaajista arveli sekä vuonna 2020 että 2021 ostavansa tulevaisuudessa nimenomaan kotimaisista verkkokaupoista aiempaa enemmän. Fyysiset kaupat painoutuivat tulevaisuuden ostopaikkoina kuitenkin molempina vuosina. Vuoden 2020 keväänä kaipuu kauppoihin ja lähialueen palveluihin oli jossain määrin suurempi kuin vuotta myöhemmin, sillä ensimmäisenä koronakeväänä suosituksia pöytä kotona olivat tiukemmat kuin mitä ne olivat myöhemmin. Kauppoihin sekä monia palveluja käyttämään pääsi melko normaalisti kesästä 2020 alkaen. Kuitenkin vuoden 2021 kyselyssä kolmasosa vastaajista ilmoitti kaipaavansa fyysisiä kauppiaita ja käyttävänsä jatkossa enemmän nimenomaan lähialueensa kauppiaita ja palveluita.

KUVIO 7 Ostaminen fyysisistä ja verkkokaupoista koronakriisin jälkeen
(% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)

Vaikka talouden mittarit näyttävät positiivista kehitystä ja julkisuudessa arvellaan talouden kasvavan ja kulutuksen palautuvan nopeasti entiselleen (mm. Suomen Pankki 2021), tämän vuoden kyselyssä aikomus palauttaa kulutus nopeasti koronaa edeltävälle tasolle oli laskenut selvästi vuoteen 2020 verrattuna. Lisäksi raportoitiin enemmän taloudellisia ongelmia kulutuksen rajoittamisen syynä. Aikomus ostaa vähemmän tavaroita ja palveluja jatkossa, koska vähemmälläkin voi tulla toimeen, oli melko samalla tasolla vuoteen 2020 verrattuna. Palvelujen suhteen prosenttiosuus hieman nousi, ja liki kolmannes vastaajista arvioi tulevansa toimeen jatkossa vähemmällä palveluilla. Tämä voi johtua osin tottumisesta nykytilanteeseen, kun monia palveluja ei ole saatavilla. Sen sijaan matkailuhalu lisääntyi koronavuoden aikana. Niiden vastaajien osuus, jotka aikovat matkustaa ulkomaille heti kun voivat, oli lisääntynyt kevään 2020 noin viidenneksestä liki 30 prosenttiin keväällä 2021. Tämä on luonnollista patoumaa matkailurajoitusten pitkittyessä.

KUVIO 8 Kulutuksen palautuminen koronakriisin jälkeen (% täysin tai jokseenkin samaa mieltä)

1.3. Koronarajoitukset ja arkielämä Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa 2021

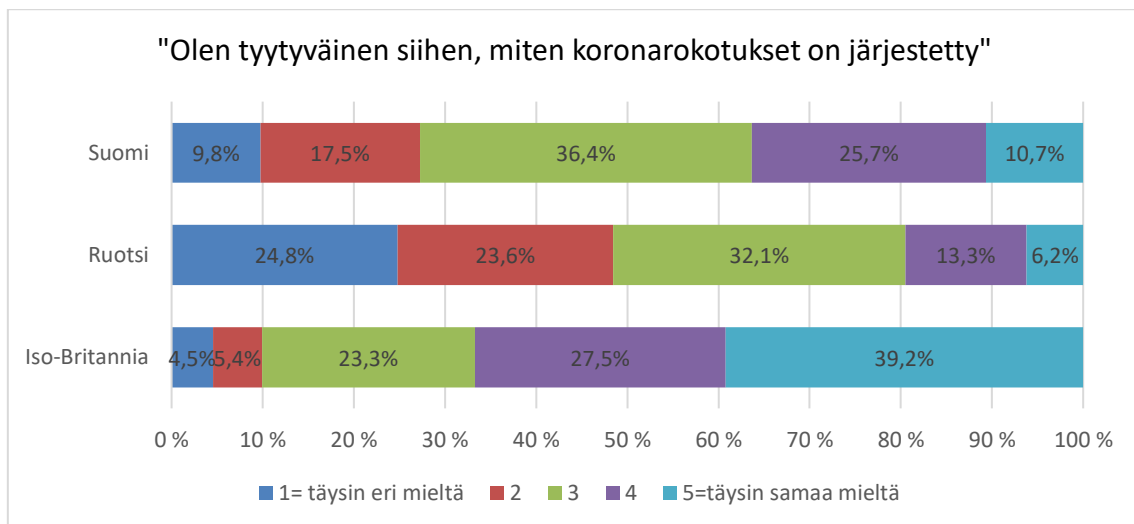
Seuraavaksi siirrytään huhtikuussa 2021 tehdyn kyselyn tulosten raportointiin ja vertaillaan sen pohjalta suomalaisten, ruotsalaisten ja brittien suhtautumista koronarajoitukseen. Kevään 2021 kyselyssä vastaajajoukko kuului ikäryhmään 18–75 vuotta, ja vastaajamäärä oli 1000 kussakin vertailumaassa (yht. N=3000).

1.3.1. Rajoitustoimet, rokotukset ja arjen toiminta

Koronan ilmoitti varmistetusti sairastaneensa suomalaisista vastaajista 1,8 %, ruotsalaisista 11,4 % ja briteistä 6,8 %. Oman arvionsa mukaan koronan oli todennäköisesti sairastanut noin kolminkertainen määrä varmistettuihin verrattuna. Aineiston keruuajankohtana huhtikuussa 2021 koronarokotteen oli oman ilmoi-

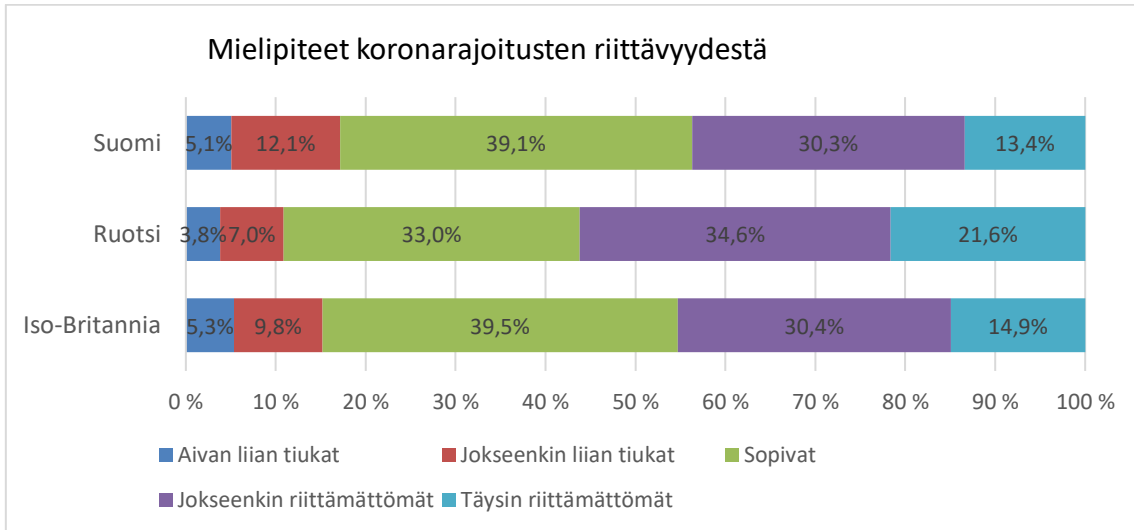
tuksensa mukaan saanut brittivastaajista noin 35 %, suomalaisista 16 % ja ruotsalaisista 7 % Negatiivisesti tai epäröivästi rokotteen ottamiseen suhtautui noin neljännes suomalaisista ja ruotsalaisista vastaajista ja briteistä noin viidennes.

Mielipiteet koronarokotusten järjestämisen onnistumisesta vaihtelivat suuresti maiden välillä. Ehdottomasti tyytyväisimpiä oltiin Iso-Britanniassa, jossa rokotukset saatiin käyntiin jo vuoden 2020 puolella. Siellä yli kaksi kolmannesta vastaajista oli vähintään melko tyytyväisiä rokotusjärjestelyihin. Suomessa reilu kolmannes oli tyytyväisiä rokotusten järjestämiseen, mutta Ruotsissa vain viidennes. Ruotsissa liki puolet vastaajista oli tyytymättömiä rokotusten organisointiin.

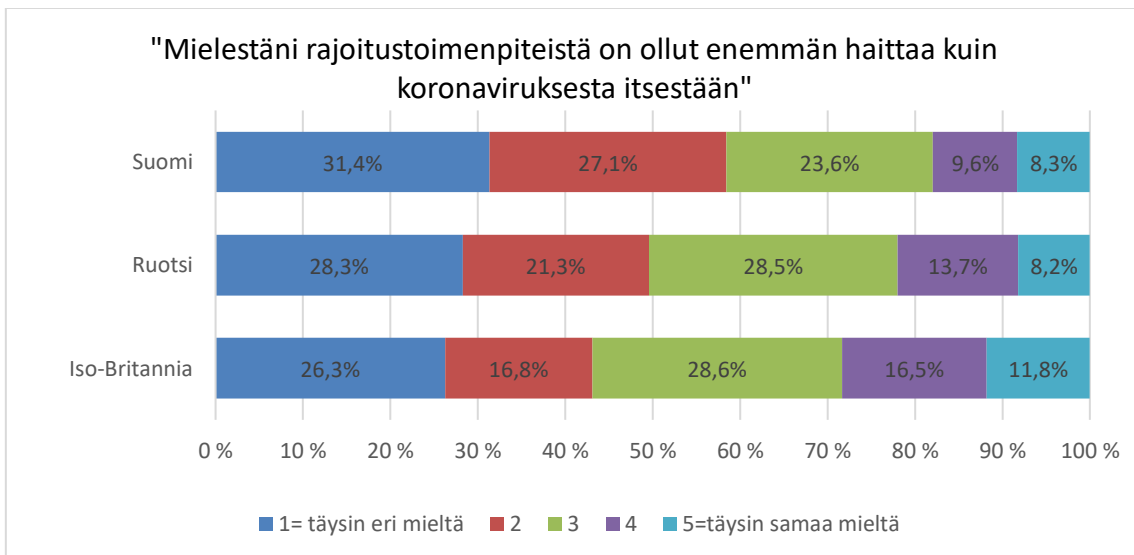
KUVIO 9 Tyytyväisyys koronarokotusten järjestämiseen maittain

Kaikissa maissa vastaajat kokivat noudattaneensa koronarajoituksia ja -suosituksia kuuliaisesti. Kiintoisasti tiukimpia rajoituksia määränneessä Iso-Britanniassa oltiin kuitenkin suunnilleen yhtä tyytyväisiä rajoituksiin kuin Suomessa, jossa rajoitukset olivat koko pandemian ajan selvästi lievempiä kuin Britanniassa. Hieman alle 40 % koki molemmissa maissa rajoitukset sopiviksi ja hieman yli 40 % riittämättömiksi. Liian tiukoiksi rajoitukset kokivat Suomessa noin 17 % ja Britanniassa noin 15 % vastaajista. Sen sijaan Ruotsissa, jossa rajoitukset ovat olleet koko ajan kaikkein lievimpiä, vajaa kaksi kolmannesta koki rajoitukset riittämättömiksi ja vain reilu kolmannes piti niitä sopivina. Liian tiukkoina niitä piti vain noin joka kymmenes vastaaja.

KUVIO 10 Mielipiteet koronarajoitusten riittävydestä maittäin

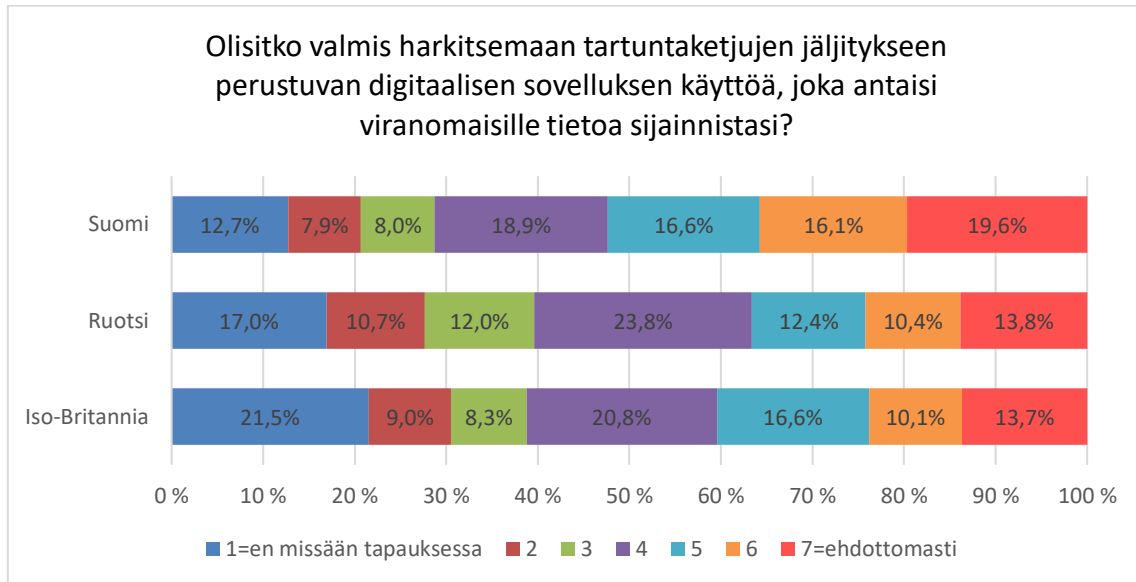
Toisaalta koronaviruksen leviämisen rajoitustoimista aiheutuneisiin haittoihin suhtauduttiin kriittisimmin Iso-Britanniassa, jossa noin 28 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että koronarajoituksista on ollut enemmän haittaa kuin itse viruksesta. Suomalaisista näin ajatteli noin 18 % ja ruotsalaisista noin 22 %. Liki 60 % suomalaisista oli väitteen kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä, ruotsalaisista puolet ja briteistä noin 43 %.

KUVIO 11 Mielipiteet rajoitustoimien haitallisuudesta maittäin

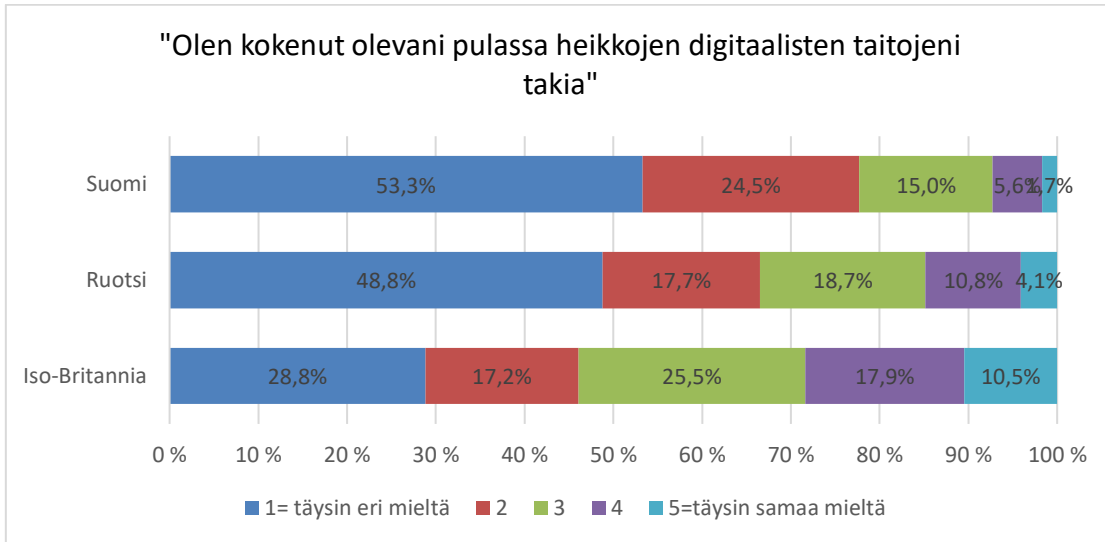
Kaikissa vertailumaissa koronatartuntoja on pyritty jäljittämään vapaaehtoisilla digitaalisilla sovelluksilla, jotka eivät kuitenkaan kykene paljastamaan henkilön sijaintia. Tämän tiedon puuttuessa sovelluksia on moitittu tehottomiksi, mutta henkilön sijainnin paljastaminen viranomaisille on toisaalta ongelmallista tieto-

suojan näkökulmasta. Kysyttäessä mielipidettä sijaintiin perustuvasta jäljittämisestä britit olivat epäluuloisimpia ja suomalaiset positiivisimpia. Yli viidennes vastaajista ei hyväksyisi jäljitystä missään tapauksessa, ja ehdottomasti sen hyväksyviä oli noin 14 %. Ruotsissa yhtä suuri osuus vastaajista oli ehdottomasti positiivisia, mutta kaikkein negatiivisimpia oli hieman vähemmän. Suomalaisten asenne digitaaliseen jäljittämiseen oli selvästi positiivisin, sillä viidennes vastaajista harkitsisi ehdottomasti digitaalisen jäljityksen käyttämistä. Vastaavasti vain noin 13 % oli ehdottoman kielteinen.

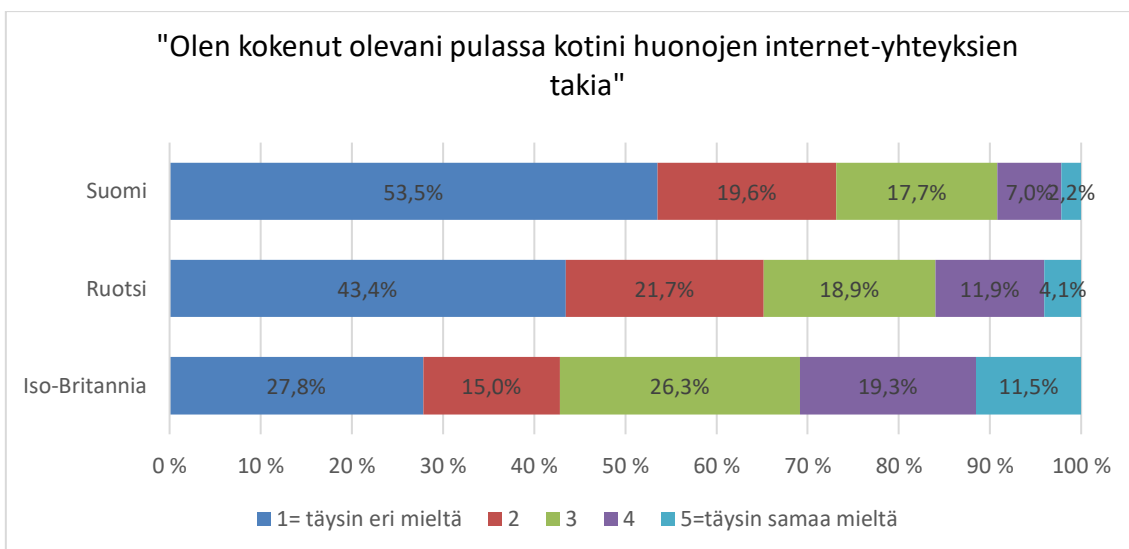
KUVIO 12 Asenteet sijainnin paljastavaa digitaalista tartuntajäljitystä kohtaan maittain

Noin puolet vastaajista oli kaikissa maissa tehnyt etätöitä tai opiskellut etänä koronakriisin aikana. Suomessa ja Ruotsissa etätöiden tekeminen ja etänä opiskelu koettiin hieman helpommaksi kuin Iso-Britanniassa. Siellä noin 40 % vastaajista koki etätöitä ja -opiskelun vaivalloiseksi, kun vastaava luku Suomessa ja Ruotsissa oli noin 30 %. Kaikissa maissa jopa noin 60 % vastaajista oli nauttinut kotona olemisesta koronavuoden aikana. Digivälitteisen työnteon ja yhteydenpidon hallitsemisessa oli kuitenkin suuria eroja maiden välillä. Kun suomalaisista vain murto-osa koki olevansa pulassa heikkojen digitaitojensa vuoksi ja liki 80 % ei kokenut juurikaan ongelmia, briteistä ainakin jossain määrin pulassa koki olevansa liki viidennes vastaajista ja ongelmattomia alle puolet. Ruotsissakin koettiin enemmän ongelmia digiosaamisessa kuin Suomessa.

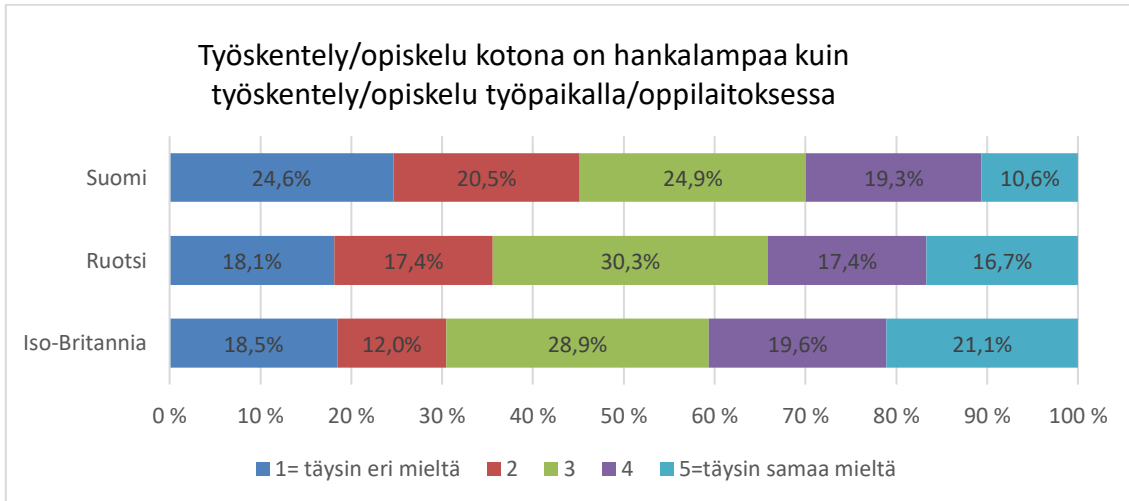
KUVIO 13 Digitaadoissa koetut ongelmat Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

Vastaavasti huonot internet-yhteydet olivat Iso-Britanniassa huomattavasti suurempi ongelma kuin Suomessa tai Ruotsissa. Suomessa alle 10 % vastaajista koki olevansa huonojen yhteyksien takia pulassa. Ruotsissa näin koki hieman useampi ja Iso-Britanniassa lähes kolmannes.

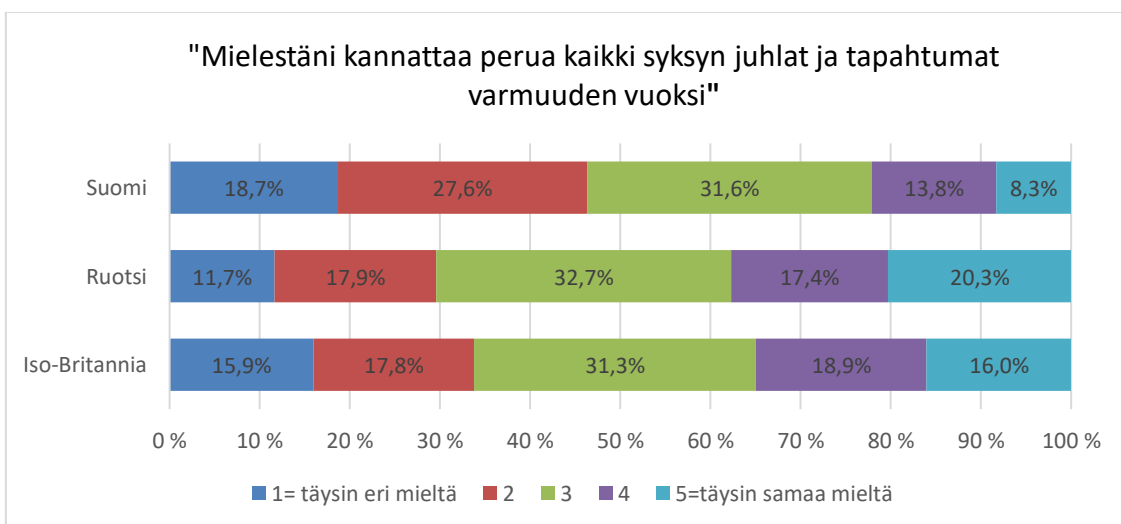
KUVIO 14 Pandemian aikaiset vaikeudet kodin huonojen internet-yhteyden vuoksi maittäin

Heikommat digitaidot ja internet-yhteydet ovat todennäköisesti yhteydessä myös siihen, että britit kokivat kotona työskentelyn ja opiskelun hankalammaksi kuin suomalaiset ja ruotsalaiset. Noin 30 % suomalaisista koki opiskelun ja työn hankalammaksi kotona, ruotsalaisista hieman useampi ja briteistä 40 %.

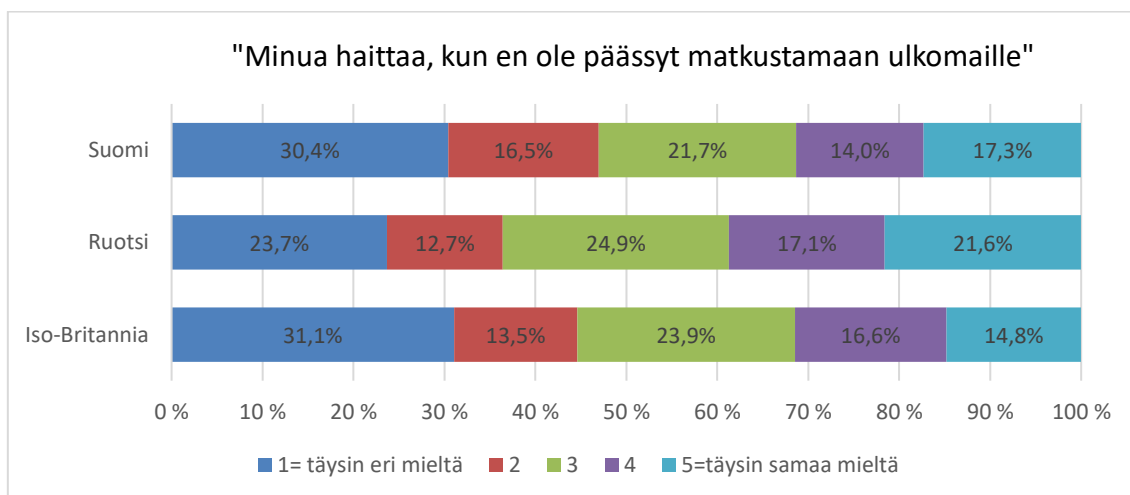
KUVIO 15 Kotona opiskelun ja työnteon kokeminen Suomessa, Ruotsissa ja Britanniassa

Paitsi työhön, koronarajoitukset ovat kaikissa maissa aiheuttaneet huomattavia muutoksia myös vapaa-aikaan. Kyselyyn vastanneista valtaosa oli kaikissa maissa kuitenkin varovaisia rajoitusten purkamisen suhteen. Kesän tapahtumien ja juhlien perumista kannatti kaikissa maissa noin puolet vastanneista. Syksyn suhteen sen sijaan suomalaiset olivat muita optimistisempia. Suomalaisista vain vähän yli viidennes perui syksyn juhlia ja tapahtumia, kun ruotsalaisista näin tekisi liki 40 % ja briteistä reilu kolmannes.

KUVIO 16 Mielipiteet tapahtumien perumisesta syksyllä maittain

Sen sijaan matkailun suhteen ruotsalaiset olivat hieman suomalaisia ja brittejä kärsimättömämpiä. Ruotsalaisista noin 38 % koki haittaa siitä, ettei ole päässyt matkustamaan ulkomaille. Vastaavasti suomalaisista ja brittiläisistä vastaajista haittaa koki vain noin viidennes.

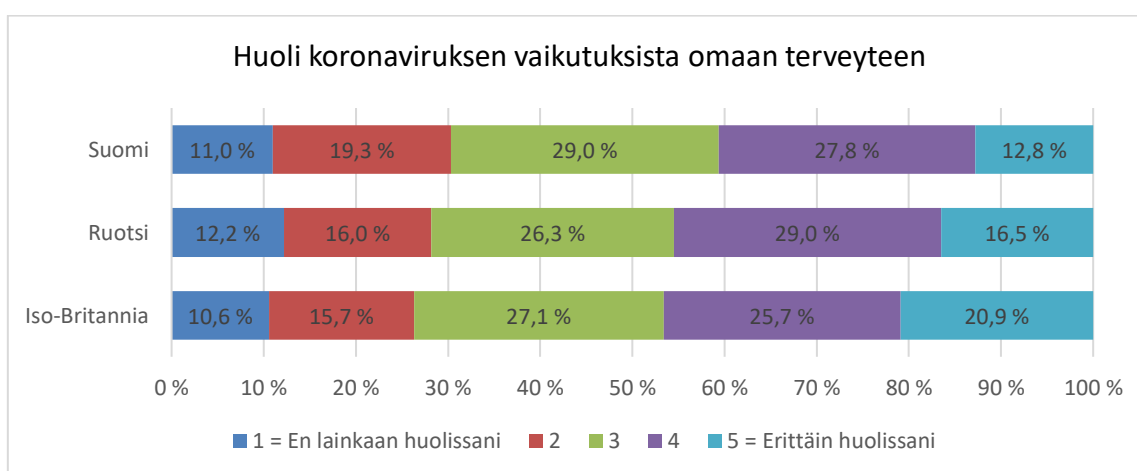

KUVIO 17 Koettu haitta ulkomaanmatkailun rajoittamisesta maittain

1.4. Koronaviruksen aiheuttama huoli ja luottamus eri toimijoihin pandemian hallinnassa Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

1.4.1 Koronaviruksen aiheuttama huoli ja yksinäisyys

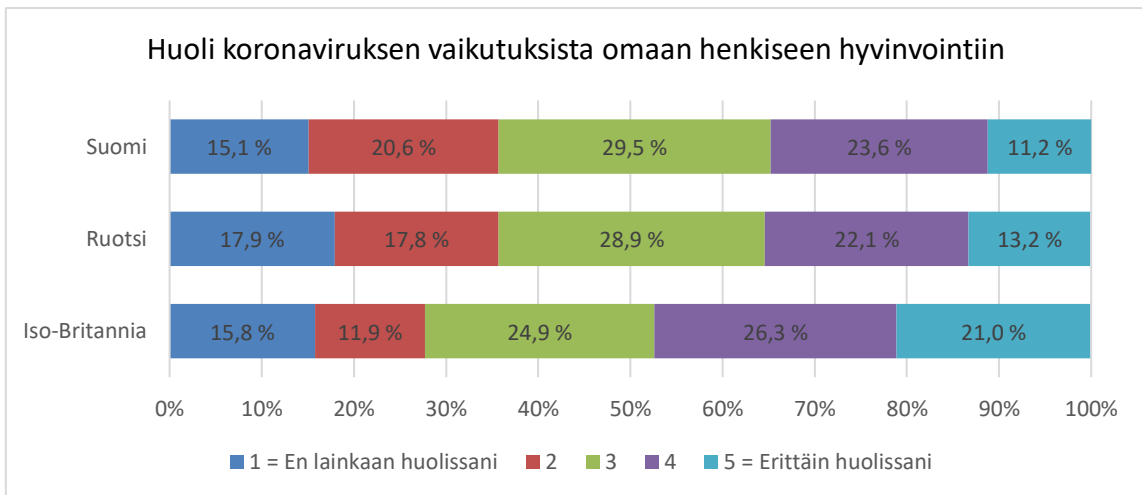
Koronapandemia on aiheuttanut kaikissa kolmessa maassa merkittävästi huolta niin omaan kuin läheisten terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin. Lähes puolet ruotsalaista ja brittiläisistä vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan koronan vaikutuksista omaan terveyteen. Suomalaisten osalta vastaava luku oli noin 40 %.

KUVIO 18 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen maittain

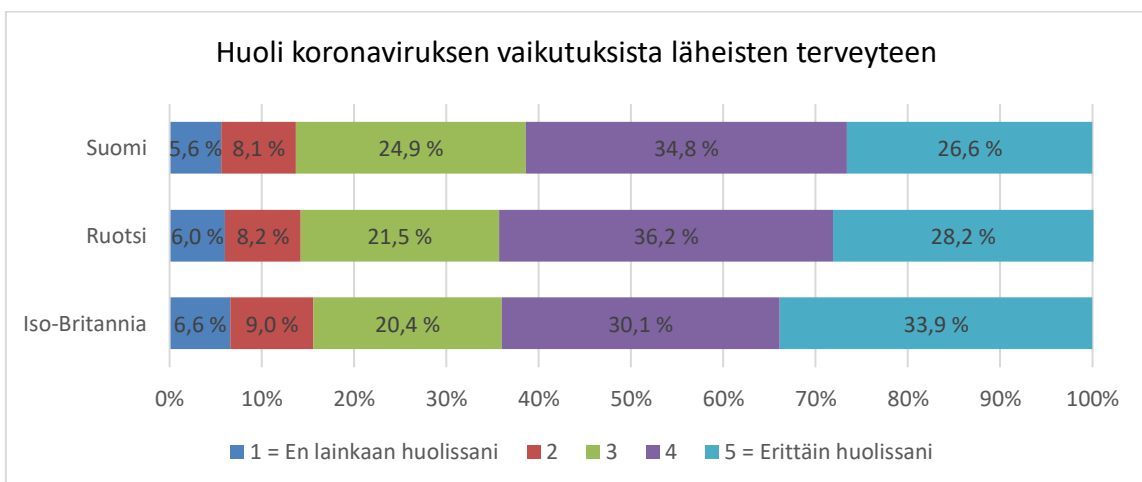
Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin oli selvästi suurinta Iso-Britanniassa, jossa lähes puolet vastaajista raportoi olevansa melko

tai erittäin huolissaan. Suomessa ja Ruotsissa yli kolmasosa vastaajista raportoi huolta koronan vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin.

KUVIO 19 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin maittain

Huoli koronaviruksen vaikutuksista läheisten terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin oli kaikissa maissa jopa suurempaa kuin huoli omaan terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin. Kaikista maista lähes kaksi kolmasosaa vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan koronaviruksen vaikutuksista läheisten terveyteen. Myös vaikutukset läheisten henkiseen hyvinvointiin oli aiheuttanut vastaajissa paljon huolta; Suomessa ja Ruotsissa reilu 40 % vastaajista ja Iso-Britanniassa yli puolet vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan läheisten henkisestä hyvinvoinnista.

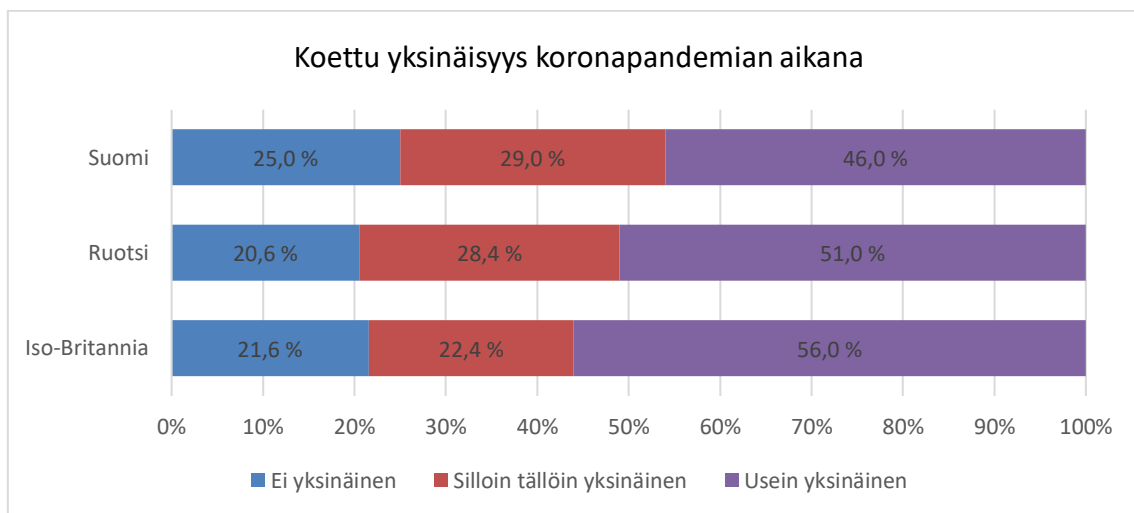

KUVIO 20 Huoli koronaviruksen vaikutuksista läheisten terveyteen maittain

Kaikissa maissa oltiin huolissaan myös koronaviruksen vaikutuksista sosiaalisten ongelmien kasvuun yhteiskunnassa. Kaikkien kolmen maan vastaajista yli

puolet oli melko tai erittäin huolissaan sosiaalisten ongelmien kasvusta. Maiden välillä ei ollut tilastollista eroa.

Koska sosiaalisten kontaktien välttely ja sosiaalinen eristäytyminen ovat olleet keskeisiä rajoituskeinoja koronatartuntojen leviämisen välttämiseksi, kysyimme vastaajilta myös heidän yksinäisyyden kokemuksista koronapandemian aikana.¹ Kaikissa kolmessa maassa koronapandemian aikaiset yksinäisyyden kokemukset olivat yleisiä. Eniten yksinäisyyttä koettiin Iso-Britanniassa, jossa 56 % vastaajista oli kokenut itsensä usein yksinäiseksi ja lähes 80 % vähintään silloin tällöin. Ruotsissakin hieman yli puolet vastaajista oli kokenut yksinäisyyttä usein, ja noin 80 % vähintään silloin tällöin. Suomalaiset olivat kokeneet hieman vähemmän yksinäisyyttä, mutta heistäkin lähes puolet oli kokenut itsensä usein ja 75 % vähintään silloin tällöin yksinäiseksi.

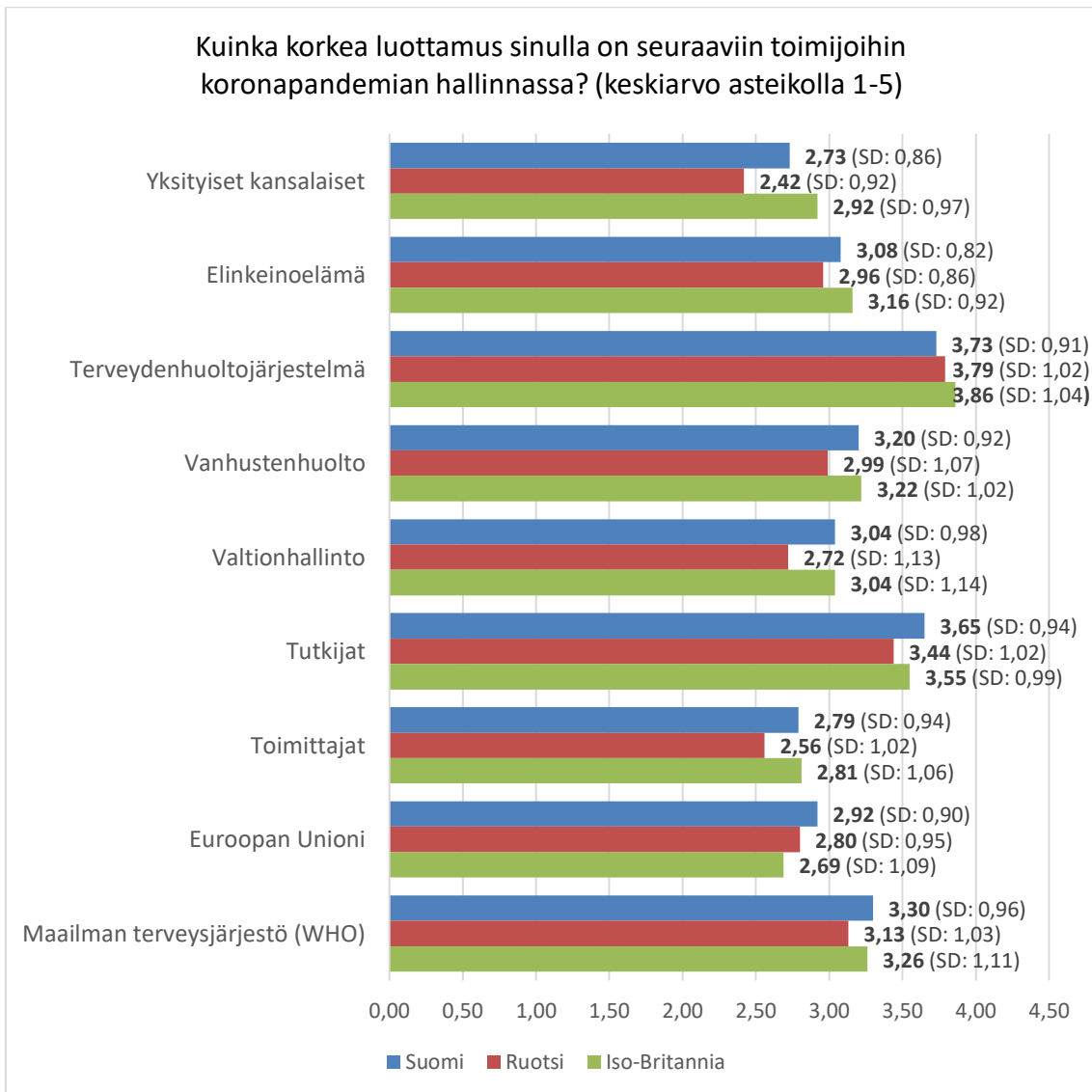

KUVIO 21 Koettu yksinäisyys koronapandemian aikana maittain

¹ Yksinäisyyden kokemusta kysyttiin kolmiosaisella kysymyksellä, joka on kehitetty erityisesti kyselytutkimuksia varten (Three-Item Loneliness Scale, Hughes et al., 2004). Kysyimme vastaajilta: ”Kuinka usein viimeisen vuoden aikana olet tuntenut itsesi: 1) yksinäiseksi, 2) ulkopuolelle jätetyksi, 3) eristäytyneeksi muista ihmisistä?” Alkuperäisen mittarin kysymysmuotoilussa ei ole annettu aikamäärettä, mutta tässä tutkimuksessa halusimme kysyä nimenomaan vastaajien koronapandemian (=viimeisen vuoden) aikana kokemaakin yksinäisyyttä. Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat 1=en juuri koskaan; 2=silloin tällöin; 3=usein. Analyysien varten kolmesta kysymyksestä luotiin summamuuttuja, jolloin muuttujan vaihteluväliksi tuli 3–9 pistettä, suurempien arvojen kertoessa voimakkaammasta yksinäisyyden kokemuksesta. Tässä tutkimuksessa määritimme summamuuttujan raja-arvot seuraavasti: 3 pistettä = ei yksinäinen; 4-5 pistettä = silloin tällöin yksinäinen; 6-9 pistettä = usein yksinäinen.

1.4.2 Luottamus eri tahoihin koronapandemian hallinnassa

Kysyimme vastaajilta myös, kuinka korkea luottamus heillä on erinäisiin toimijoihin koronapandemian hallinnassa asteikolla 1–5 (1=erittäin matala luottamus ja 5=erittäin korkea luottamus). Kuvio 22 näyttää kunkin maan vastaajien luottamuksen keskiarvot lihavoituna ja suluissa keskihajonnan (SD, *standard deviation*).

KUVIO 22 Luottamus eri toimijoihin koronapandemian hallinnassa maittäin (keskiarvot ja keskihajonta)

Maiden välillä oli havaittavissa eroja luottamuksessa erilaisiin toimijoihin koronapandemian hallinnassa, mikä kertonee osaltaan myös maiden erilaisista koronavirustilanteista ja toimenpiteistä viruksen torjunnassa. Keskiarvovertailu

osoittaa, että ruotsalaisilla luottamus oli alhaisinta lähes kaikkia kyselyssä kysytyjä toimijoita kohtaan koronapandemian hallinnassa. Ainoa poikkeuksen tähän tekee luottamus Euroopan unionia kohtaan, joka oli alhaisinta Iso-Britanniassa.

Luottamus yksityisiin kansalaisiin oli melko alhaista kaikissa maissa mutta korkeimmillaan Iso-Britanniassa (keskiarvo 2,9), jossa noin neljäsosa vastaajista raportoi luottavansa paljon tai erittäin paljon yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa. Sen sijaan Ruotsissa vain 10 % vastaajista raportoi luottavansa yksityisiin kansalaisiin, ja yli puolet ruotsalaista raportoi luottavansa vähän tai erittäin vähän yksityisiin kansalaisiin. Suomessa noin 16 % vastaajista luotti yksityisiin kansalaisiin, kun taas lähes 40 % suomalaisista raportoi alhaista luottamusta.

Luottamus terveydenhuoltojärjestelmään oli suhteellisen suurta kaikissa maissa. Maiden keskiarvo vaihtelivat 3,7 ja 3,9 välillä, luottamuksen ollessa korkeinta Iso-Britanniassa. Noin 70 % kunkin maan vastaajista raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta terveydenhuoltojärjestelmää kohtaan.

Valtionhallintoon luotettiin eniten Iso-Britanniassa (ka 3,04) ja Suomessa (ka 3,04), joissa molemmissa noin kolmannes vastaajista raportoi korkeaa luottamusta valtionhallintoa kohtaan koronapandemian hallinnassa. Suomen osalta tämä on selitettävissä suomalaisten luontevalla tavalla suosia valtiovetoisia ratkaisuja, mikä perustuu yleisesti korkeaan koettuun luottamukseen valtiota kohtaan (Koivula, ym., 2021). Ruotsissa valtionhallintoon luotettiin selvästi vähiten (ka 2,72). Ruotsalaisista vastaajista neljäsosa raportoi luottavansa valtionhallintoon, ja lähes 40 % raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta valtionhallintoa kohtaan koronapandemian hallinnassa. Vaikka Suomessa ja Iso-Britanniassa luottamusta raportoivien osuus oli suurempi kuin Ruotsissa, myös Suomessa ja Iso-Britanniassa luottamus valtionhallintoon jakoi vastaajia kahtia. Suomalaisista viidennes ja brittiläisistä lähes 30 % raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta valtionhallintoa kohtaan.

Tutkijoihin luotettiin kaikissa maissa suhteellisen paljon koronapandemian hallinnassa. Suomalaisilla oli korkein luottamus tutkijoihin (ka 3,65); yli 60 % suomalaisvastaajista raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta tutkijoita kohtaan. Tämä toimii selittävänä tekijänä suhtautumiseen valtiollisiin toimenpiteisiin, sillä matala luottamus tieteseen on todettu olevan yhteydessä kielteisiin asenteisiin koronatoimia kohtaan (ks. myös Koivula, ym., 2021). Briteistä noin 55 % ja ruotsalaisista noin puolet raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta tutkijoihin.

Luottamus toimittajiin koronapandemian hallinnassa oli melko alhaista kaikissa maissa. Alhaisin luottamus toimittajiin oli Ruotsissa (ka 2,56), jossa lähes puolet vastaajista osoitti matalaa tai erittäin matalaa luottamusta toimittajia kohtaan. Myös Suomessa (ka 2,79) ja Iso-Britanniassa (ka 2,81) noin kolmannes vastaajista raportoi matalaa luottamusta toimittajia kohtaan. Korkeasti luottavien osuus oli

suurin Iso-Britanniassa, jossa vajaa neljäsosa raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta toimittajia kohtaan koronapandemian hallinnassa.

Euroopan unionia kohtaan koettu luottamus koronapandemian hallinnassa jakoi vastaajia kahtia. Matalinta luottamus Euroopan unionia kohtaan oli Iso-Britanniassa (ka 2,69), jossa yli 40 % vastaajista raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta Euroopan unionia kohtaan, mikä ainakin osittain selittynee brexitillä eli maan eroamisella Euroopan unionista. Toisaalta briteistäkin reilu viidesosa raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta. Suomessa luottamus Euroopan unionia kohtaan oli korkeinta (ka 2,92). Suomalaisista noin neljäsosa raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta ja vastaavasti noin neljäsosa matalaa tai erittäin matalaa luottamusta. Ruotsissa (ka 2,90) noin kolmannes vastaajista raportoi matalaa ja viidennes vastaajista korkeaa luottamusta Euroopan unionia kohtaan koronapandemian hallinnassa.

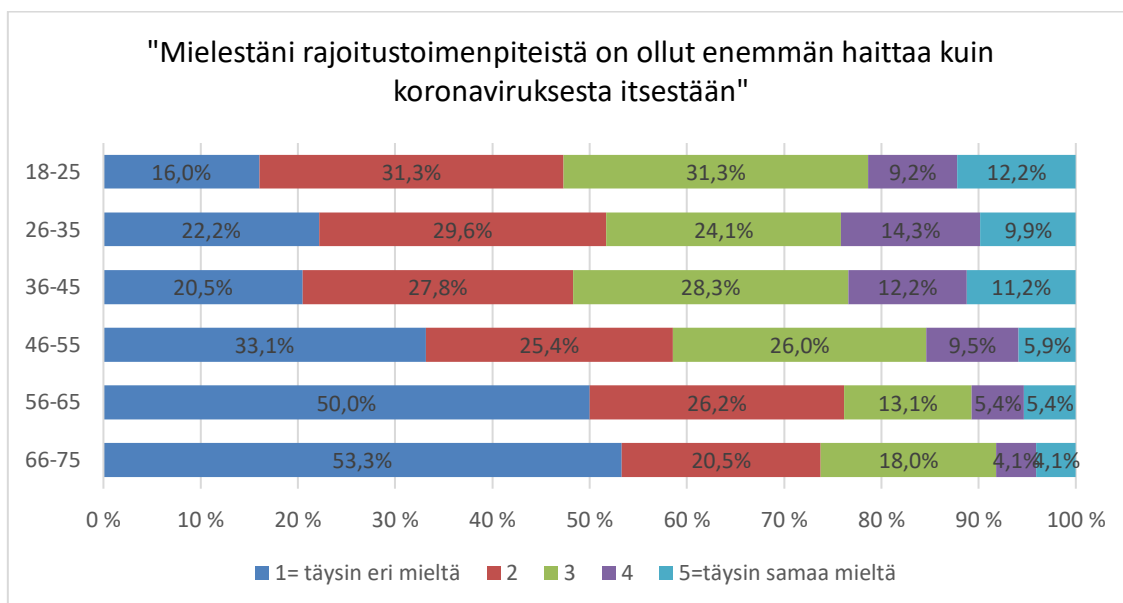
Maaailman terveysjärjestöön (WHO) luotettiin koronapandemian hallinnassa suhteellisen paljon kaikissa maissa. Korkeinta luottamus oli Suomessa (ka 3,30) ja Iso-Britanniassa (ka 3,26) ja matalinta Ruotsissa (ka 3,13). Suomalaisista ja briteistä noin 45 % raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta, ja ruotsalaisista reilu kolmannes. Suomalaisilla on aiemminkin todettu korkeaa luottamusta asiantuntijoita kohtaan koronaviruskriisin hallinnassa (Koivula, ym., 2021).

Kaiken kaikkiaan maavertailun tulokset osoittavat sen, että yleiset lakiin perustuvat rajoitukset, vaikka ne koettaisiin tiukoiksikin, ovat yhteydessä kansalaisten korkeampaan luottamukseen eri toimijoita kohtaan koronapandemian hallinnassa. Ruotsin melko lievät, pitkälti yksilöiden omaan harkintaan perustuvat rajoitukset ja suositukset ovat lisänneet tyytymättömyyttä ja epäluottamusta, sekä yksityisiä kansalaisia että julkisia instituutioita kohtaan.

1.5. Koronapandemian rajoitustoimien vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin eri väestöryhmissä Suomessa 2021

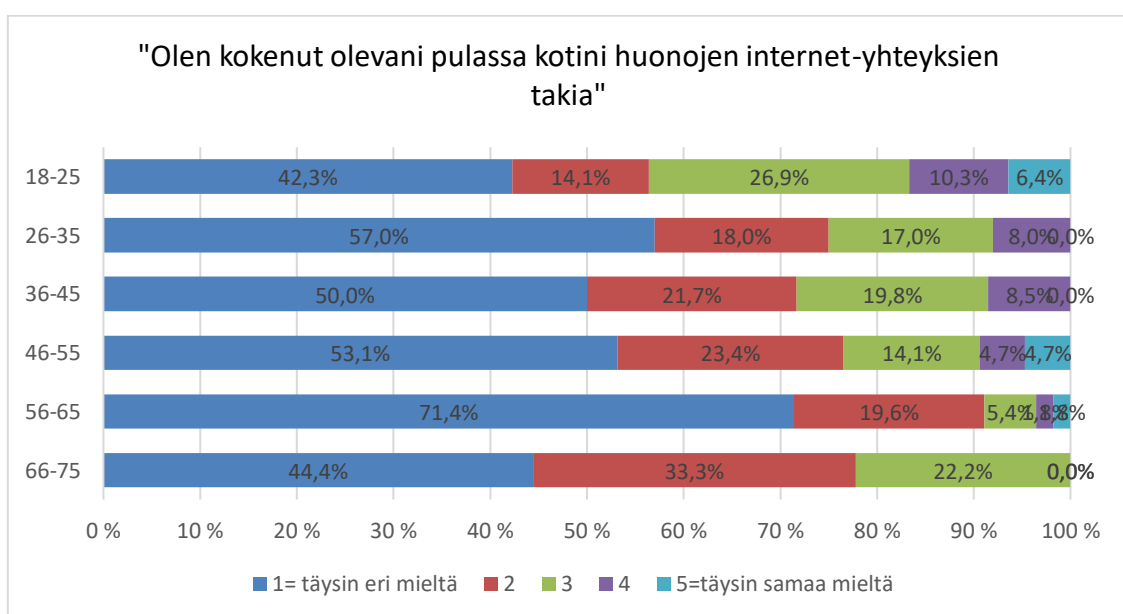
1.5.1. Koronaviruksen rajoitustoimet ja arkielämä Suomessa

Koronarajoituksista koettu haitta vaihteli Suomessa jossain määrin erityisesti ikäryhmien ja tuloluokkien välillä. Myös sukupuolen suhteen löytyi eroja. Nuorimmat ikäryhmät kokivat selvästi muita useammin, että koronarajoituksista on ollut enemmän haittaa kuin viruksesta itsestään. Tämä on luonnollista, sillä itse tauti on nuorille useimmiten lievä, mutta rajoitustoimien aiheuttama sosiaalinen eristyminen on heikentänyt erityisesti nuorten hyvinvointia (Wilska ym. 2020; Ranta ym. 2020; Koivula ym. 2021). Myös sukupuolten välillä oli eroa koronarajoitusten kokemisessa. Miehet kokivat hieman naisia useammin, että koronarajoituksista on ollut enemmän haittaa kuin itse viruksesta.

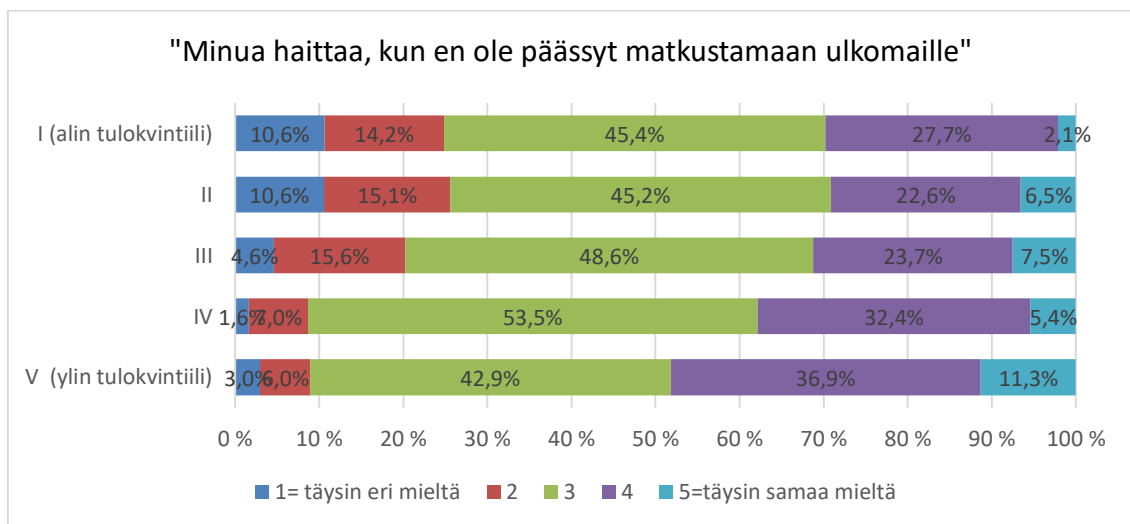
KUVIO 23 Mielipiteet rajoitustoimenpiteiden haitallisuudesta Suomessa eri ikäryhmissä

Suurimpia muutoksia kansalaisten elämässä on korona-aikana ollut arjen digitalisoituminen. Vaikka suomalaiset ovat kokeneet digitaalisuutensa melko hyviksi, huonoista internet-yhteyksistä on koettu huolta. Huonoista internet-yhteyksistä arjessaan kärsivät erityisesti nuoret vastaajat, joista noin 17 % kertoi olleensa pulassa kotinsa huonojen internet-yhteyksien vuoksi. Tämä on luonnollista, sillä liki kaikkien nuorten opiskelu on koronavuoden aikana ollut verkkovälitteistä ja vaatinut hyviä digilaitteita. Nuorilla ei ole välttämättä ole varaa enempää hyviin laitteisiin kuin parhaisiin verkkoyhteyksiinkään. Ikääntyneillä vastaajilla tarve vaativille verkkoyhteyksille on ollut vähäisempi.

KUVIO 24 Koettu haitta kodin huonoista internet-yhteyksistä Suomessa eri ikäryhmissä

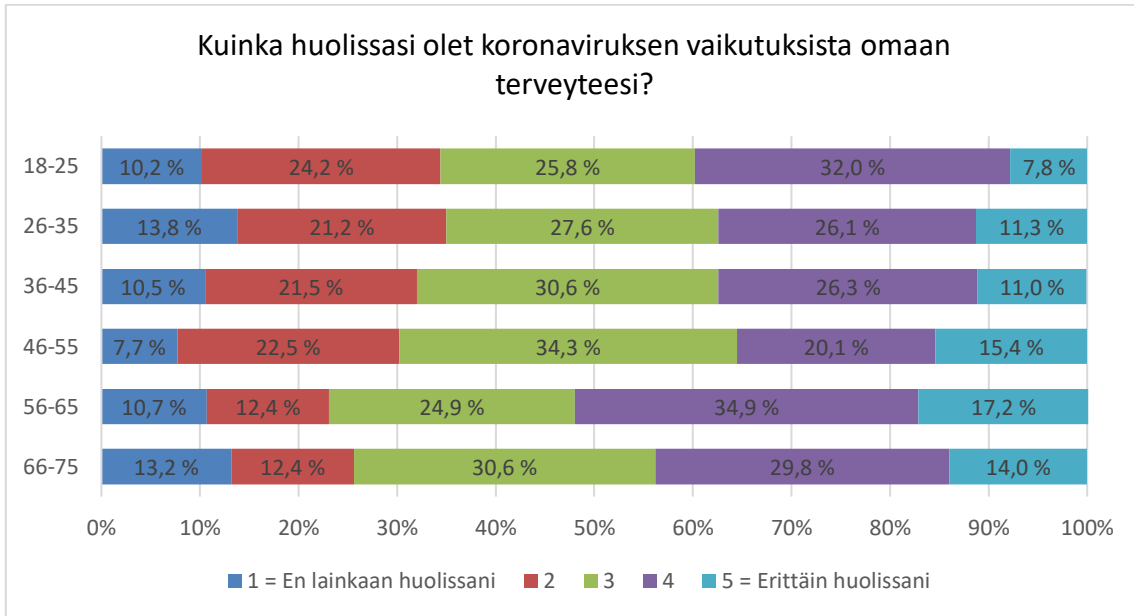
Ulkomaanmatkailun rajoitukset ja ajoittainen loppuminen kokonaan ovat olleet myös monille stressaavaa koronavuoden aikana. Nuoret ikäryhmät kokivat jossain määrin enemmän haittaa matkustusrajoituksista kuin vanhemmat. Suurin ero oli tutkimuksessamme kuitenkin tuloryhmien välillä. Ylimpiin tuloviidennekseen kuuluvat vastaajat kokivat selvästi muita enemmän haittaa ulkomaanmatkailun rajoittamisesta. Liki puolet ylimmän tuloviidennekseen ja vajaa 40 % toiseksi ylimmän tuloviidennekseen kuuluvista vastaajista ilmoittivat kokeneensa haittaa siitä, etteivät ole päässeet matkustamaan. Kolmessa alimmassa tuloviidenneksessä jonkinasteista haittaa koki noin 30 % vastaajista.

KUVIO 25 Koettu haitta ulkomaanmatkailun rajoittamisesta Suomessa eri tulokvintiileissä

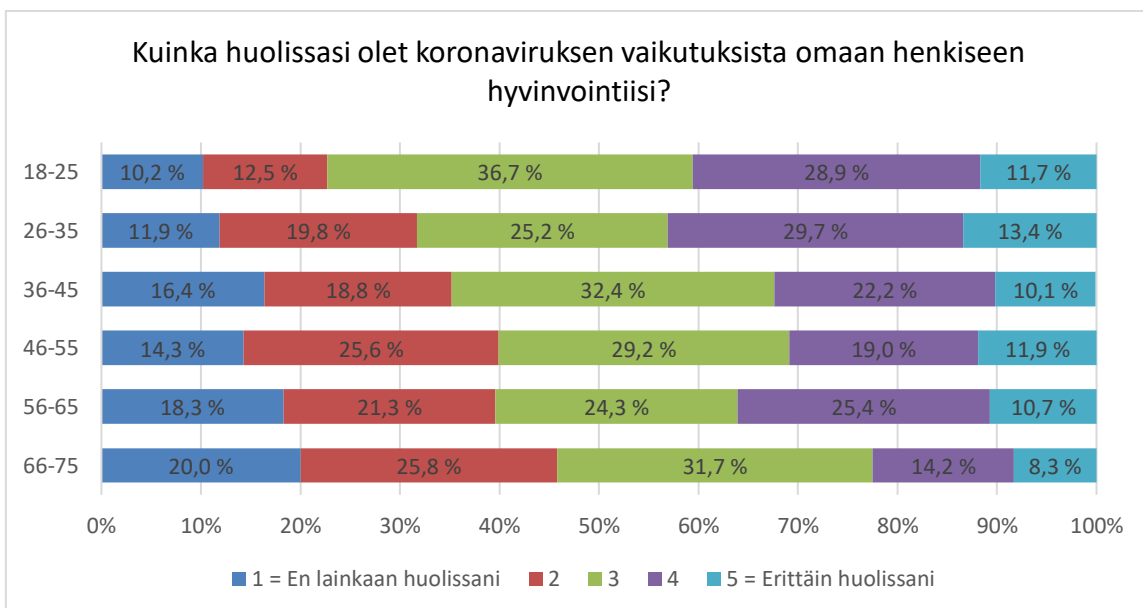
1.5.2. Koronaviruksen aiheuttama huoli ja yksinäisyys Suomessa 2021

Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen oli suurinta vanhimmilla ikäryhmillä. Suurinta huoli oli 55–65-vuotiailla vastaajilla, joista reilu puolet raportoivat olevansa melko tai erittäin huolissaan. Myös 66–75-vuotiaista noin 44 % oli melko tai erittäin huolissaan. Nuoremmissakin ikäryhmissä yli kolmannes vastaajista oli vähintäänkin melko huolissaan koronan vaikutuksista omaan terveyteen, ja nuorimpien 18–25-vuotiaiden osalta 40 %. Myös sukupuolten välillä oli eroa; naiset olivat miehiä useammin huolissaan koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen.

KUVIO 26 Suomalaisen huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan terveyteen ikäryhmän mukaan

Koronaviruksen aiheuttama huoli omaan henkiseen hyvinvointiin oli suurinta nuorilla aikuisilla. Yli 40 % 18–25- ja 26–35-vuotiaista vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan koronan vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin. Vähäisintä huoli oli 66–75-vuotiailla, joista reilu viidesosa raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan henkisestä hyvinvoinnistaan.

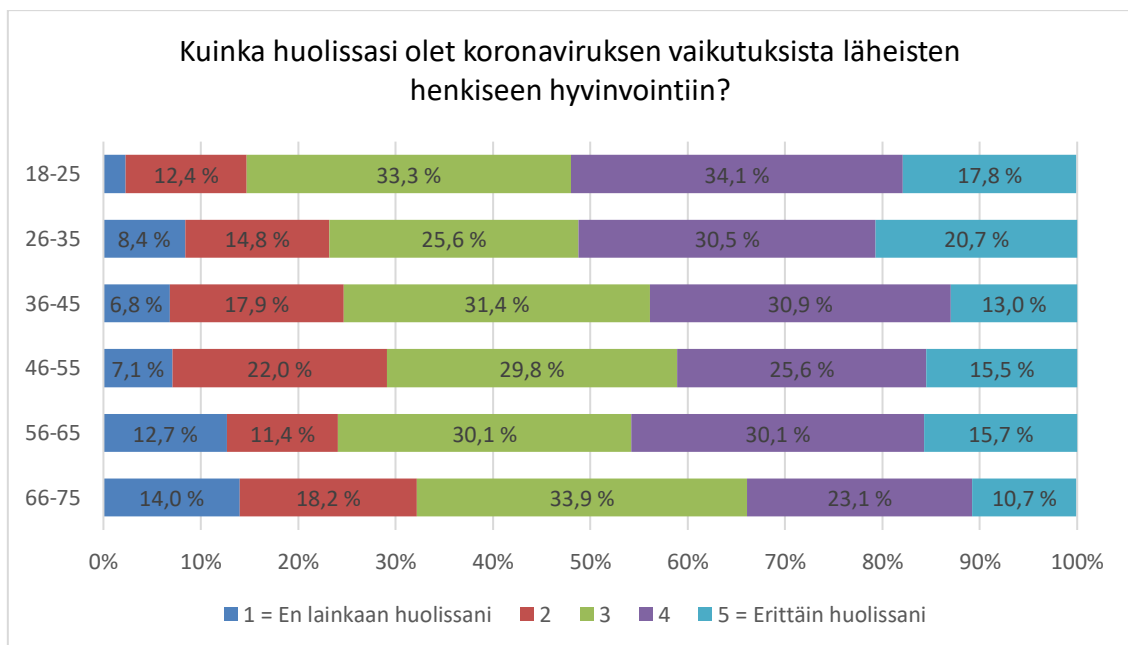

KUVIO 28 Suomalaisen huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin ikäryhmän mukaan

Naiset olivat miehiä useammin huolissaan koronaviruksen vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiinsa. Naisista noin 40 % raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan, miehistä vajaa 30 %.

Suomalaiset olivat huolissaan myös läheistensä terveydestä. Naiset olivat enemmän huolissaan kuin miehet; naisista noin kaksi kolmasosaa ja miehistä noin puolet olivat melko tai erittäin huolissaan koronan vaikutuksista läheisten terveyteen. Ikäryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, vaan huoli oli suurta kaikissa ikäryhmissä. Lähes kaikista ikäryhmistä noin 60 % raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan. 46–55-vuotiaiden osalta huoli oli hieman vähäisempää, mutta heistäkin yli puolet vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan koronaviruksen vaikutuksista läheisten terveyteen.

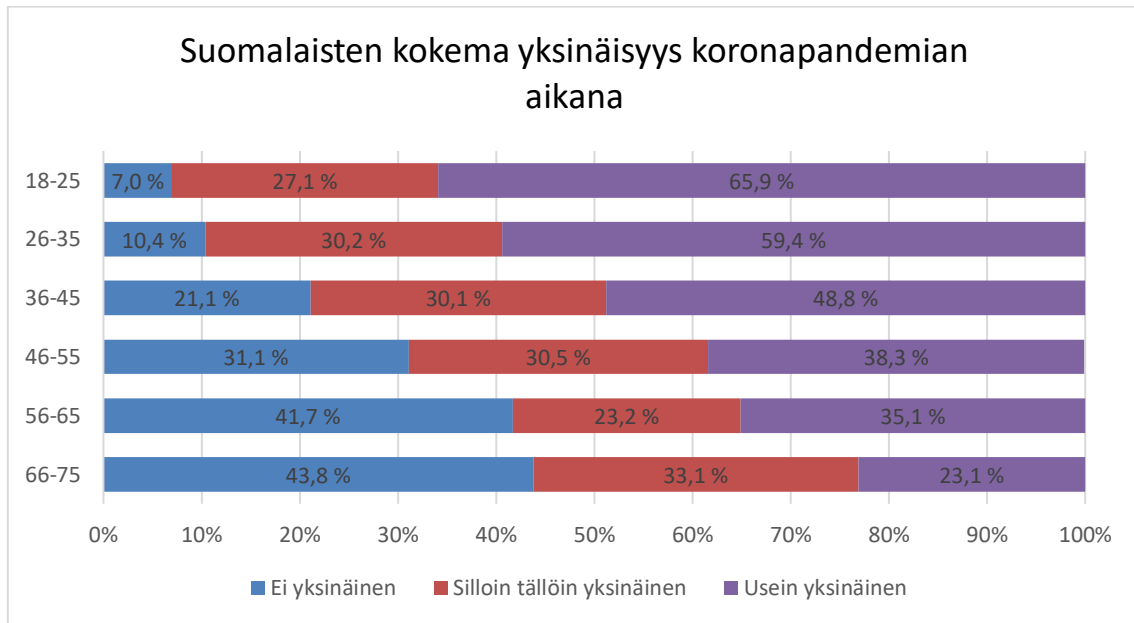
Naiset olivat miehiä useammin huolissaan koronan vaikutuksista myös läheistensä henkiseen hyvinvointiin. Naisista noin puolet ja miehistä reilu 40 % raportoivat olevansa melko tai erittäin huolissaan. Ikäryhmistä eniten huolissaan läheisten henkisestä hyvinvoinnista olivat nuoret aikuiset; 18–25-vuotiaista ja 26–35-vuotiaista noin puolet vastaajista raportoi olevansa melko tai erittäin huolissaan läheistensä henkisestä hyvinvoinnista.

KUVIO 29 Suomalaisen huoli koronaviruksen vaikutuksista läheisten henkiseen hyvinvointiin ikäryhmän mukaan

Ikäryhmien välillä oli havaittavissa suuria eroja koetussa yksinäisyydessä koronapandemian aikana. Eniten yksinäisyyttä oli koettu nuorimpien 18–25-vuotiaiden ikäryhmässä, joista kaksi kolmasosaa vastaajista oli kokenut itsensä koronavuoden aikana usein yksinäiseksi ja jopa yli 90 % vähintään silloin tällöin yksinäiseksi. Iän myötä yksinäisyyden kokemukset vähenivät, joskin yksinäisyyden kokemukset olivat kaikissa ikäryhmissä kohtalaisen suuria. Tulos kuitenkin

havainnollistaa, miten voimakkaasti pandemian aikainen sosiaalinen eristäytyminen ja kontaktien välttely on voinut vaikuttaa erityisesti nuorten aikuisten henkiseen hyvinvointiin.

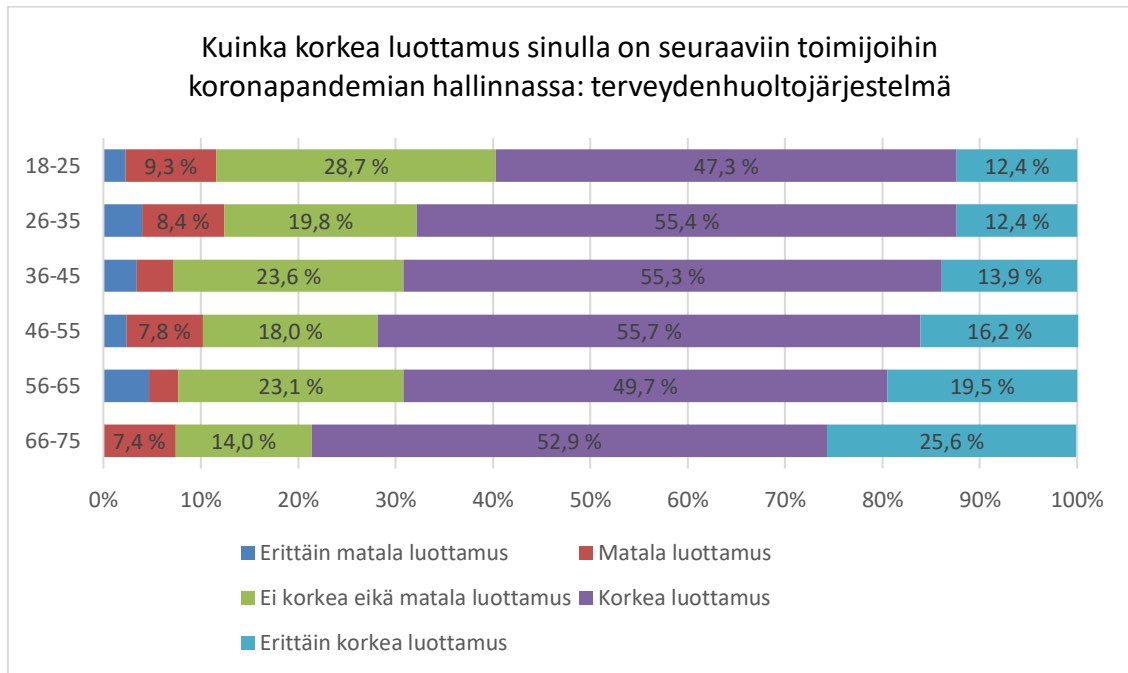
KUVIO 30 Suomalaisten kokema yksinäisyys koronapandemian aikana ikäryhmittäin

Sukupuolellakin oli merkitystä; naiset olivat kokeneet miehiä useammin yksinäisyyttä koronapandemian aikana. Naisista puolet vastaajista oli kokenut itsensä usein yksinäiseksi kuluneen koronavuoden aikana, miehistä reilu 40 %. Myös kotitalouden tyypillä oli yhteys koettuun yksinäisyyteen koronapandemian aikana. Eniten yksinäisyyttä kokivat vastaajat, jotka asuivat kämppisten tai vanhempiensa kanssa. Myös yksin asuvista vastaajista yli puolet olivat kokeneet itsensä usein yksinäiseksi. Selvästi vähiten yksinäiseksi itsensä kokivat yhdessä asuvat pariskunnat, joilla ei ollut kotitaloudessa lapsia. Nämä tulokset pandemia-ajan yksinäisyyden kokemuksista eri väestöryhmissä ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (Koivula ym., 2021).

1.5.2. Suomalaisten luottamus eri tahoihin koronapandemian hallinnassa

Suomalaisten luottamus yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa oli melko alhaista kaikissa ikäryhmissä, eikä ikäryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Alle 55-vuotiaiden ikäryhmistä noin 15 % raportoi luottavansa paljon tai erittäin paljon yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa, vanhimmissa ikäryhmistä osuus oli viidenneksen luokkaa. Kaikista ikäryhmistä vähintään reilu neljäsosa vastaajista raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta yksityisiin kansalaisia kohtaan, ja 26–35-vuotiaista jopa 36 % raportoi alhaista luottamusta.

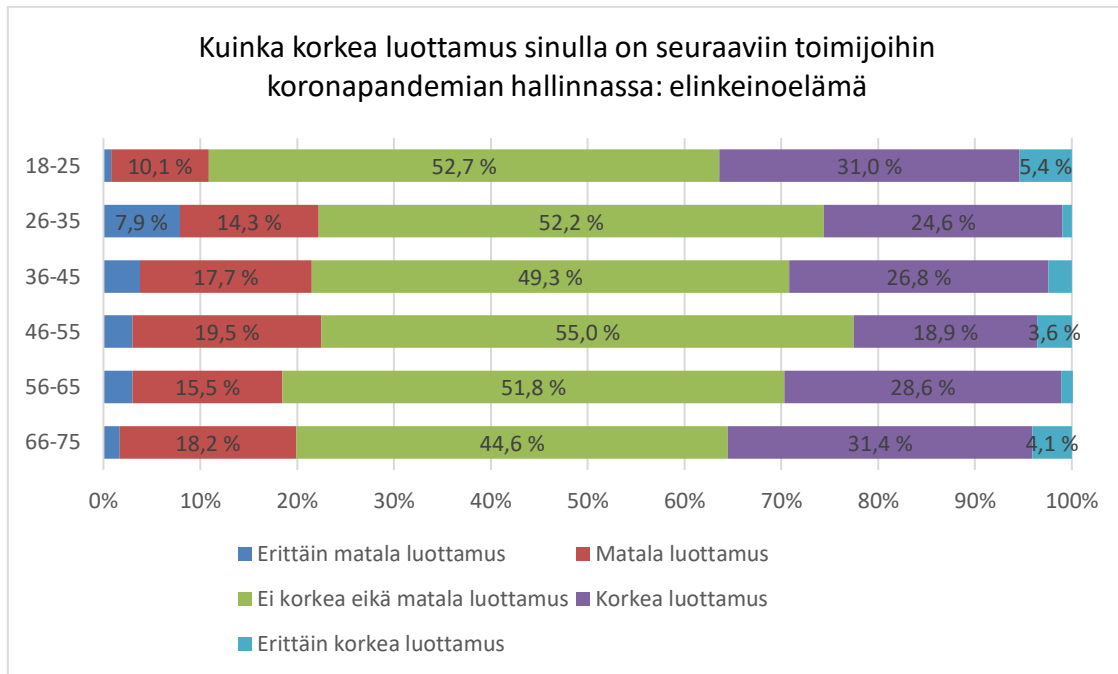
Sen sijaan kaikissa ikäryhmissä luottamus terveydenhuoltojärjestelmää kohtaan oli suhteellisen suurta. Korkeinta luottamus oli 66–75-vuotiailla, joista lähes 80 % vastaajilla oli korkea tai erittäin korkea luottamus. Myös koulutustasolla oli merkitystä; korkeimmin koulutetuilla oli vahvin luottamus terveydenhuoltojärjestelmää kohtaan.

KUVIO 31 Suomalaisen luottamus terveydenhuoltojärjestelmään koronapandemian hallinnassa ikäryhmittäin

Myös vanhustenhuoltoon ja valtionhallintoon luotettiin Suomessa suhteellisen paljon, eikä ikäryhmien välillä ollut tilastollista eroa. Kaikista ikäryhmistä noin 40 % luotti vanhustenhuoltoon koronapandemian hallinnassa. Suomen valtionhallintoon puolestaan luotti noin kolmannes kaikkien ikäryhmien vastaajista.

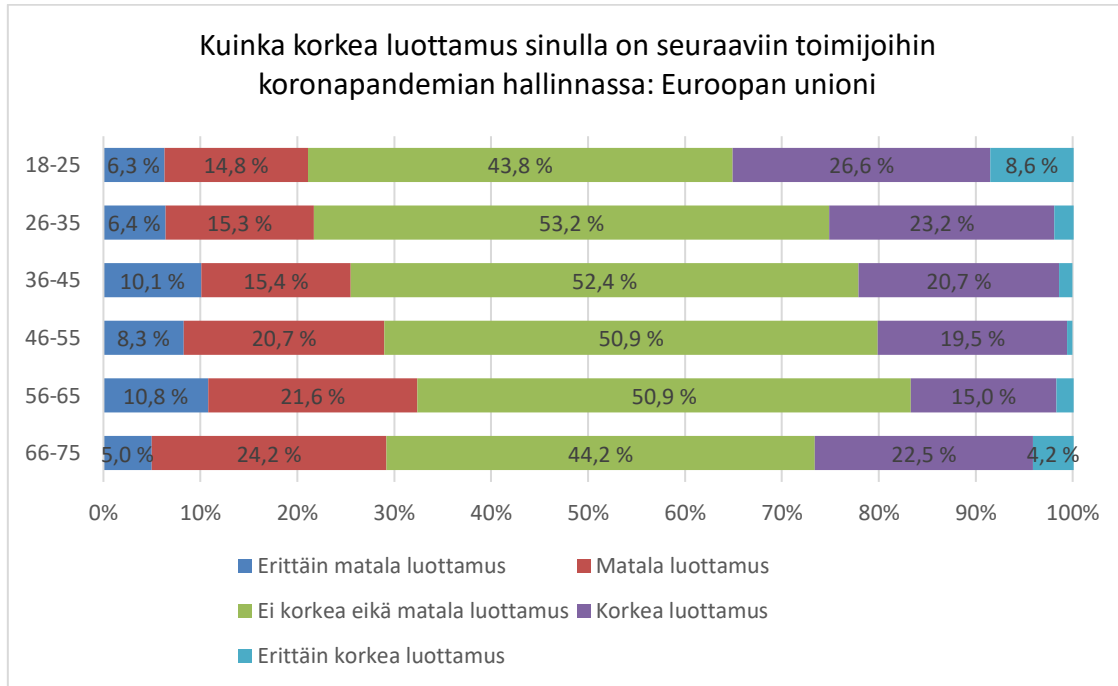
Elinkeinoelämään luottivat eniten nuorimmat ja vanhimmat vastaajat. Reilu kolmannes 18–25-vuotiaiden ja 65–75-vuotiaiden ikäryhmistä luotti elinkeinoelämään paljon tai erittäin paljon koronapandemian hallinnassa. Muissa ikäryhmissä luottamus oli hieman vähäisempää ja alhaisinta 46–55-vuotiailla, joista vain reilu viidennes raportoi luottavansa elinkeinoelämään.

KUVIO 32 Suomalaisen luottamus elinkeinoelämään koronapandemian hallinnassa ikäryhmän mukaan

Kaikissa ikäryhmissä tutkijoihin luotettiin suhteellisen vankasti koronapandemian hallinnassa, eikä ikäryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kaikista ikäryhmistä yli puolet vastaajista raportoi luottavansa tutkijoihin. Sen sijaan vastaajan koulutustasolla oli merkitystä; korkeammin koulutetut luottivat tutkijoihin matalasti koulutettuja enemmän. Toimittajia kohtaan raportoitu luottamus koronapandemian hallinnassa oli puolestaan suhteellisen alhaista kaikissa ikäryhmissä; noin kolmannes kaikkien ikäryhmien vastaajista raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta toimittajia kohtaan. Ikäryhmien välillä ei ollut tilastollista eroa.

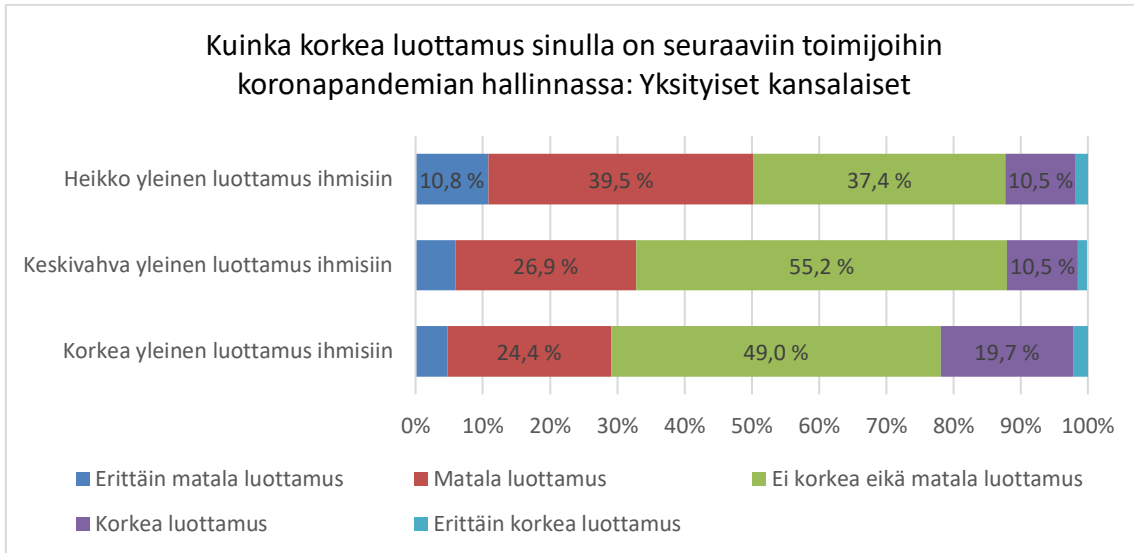
Euroopan unioniin koronapandemian hallinnassa luottivat vahvimmin nuoret aikuiset. Reilu kolmasosa 18–25-vuotiaista raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta. Seuraavaksi vahvimmin Euroopan unioniin luottivat 65–75-vuotiaat, joista reilu viidesosa raportoi korkeaa tai erittäin korkeaa luottamusta. Vähiten Euroopan unioniin luottivat 56–65-vuotiaat; vastaajista noin kolmannes raportoi matalaa tai erittäin matalaa luottamusta Euroopan unionia kohtaan koronapandemian hallinnassa.

KUVIO 33 Suomalaisen luottamus Euroopan unioniin koronapandemian hallinnassa
ikäryhmän mukaan

Vastaajien yleinen luottamus ihmisiin oli yhteydessä vastaajien luottamukseen erilaisia tahoja kohtaan koronapandemian hallinnassa. Yleinen luottamus on kansainvälisesti laajasti käytetty mittari, joka mittaa vastaajien yleistä luottamusta ihmisiä kohtaan seuraavalla kysymyksellä: "Oletko sitä mieltä, että yleisesti ottaen useimpiin ihmisiin voi luottaa, vaiko että ihmisten kanssa ei voi olla liian varovainen?" Tässä tutkimuksessa vastausvaihtoehtoina olivat arvot välillä 0-10, joista 0=useimpiin voi luottaa ja 10=ei voi olla liian varovainen. Muuttujan saamat arvot uudelleen luokiteltiin kolmiluokkaiseksi seuraavasti: 0-3=korkea luottamus, arvot 4-6=keskivahva luottamus ja 7-10=heikko luottamus.

Ne vastaajat, joilla oli korkea yleinen luottamus muita ihmisiä kohtaan, luottivat todennäköisemmin myös eri tahoihin koronapandemian hallinnassa. Esimerkiksi yksityisiin kansalaisiin luotti viidesosa niistä vastaajista, joilla oli korkea yleinen luottamus ihmisiä kohtaan. Sen sijaan vain noin 12 % vastaajista, joilla oli joko heikko tai keskivahva yleinen luottamus ihmisiä kohtaan, luotti yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa. Heikon yleisen luottamuksen omaavista vastaajista jopa puolet raportoi matalaa luottamusta yksityisiä kansalaisia kohtaan koronapandemian hallinnassa.

KUVIO 34 Suomalaisten luottamus yksityisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa yleisen luottamuksen mukaan

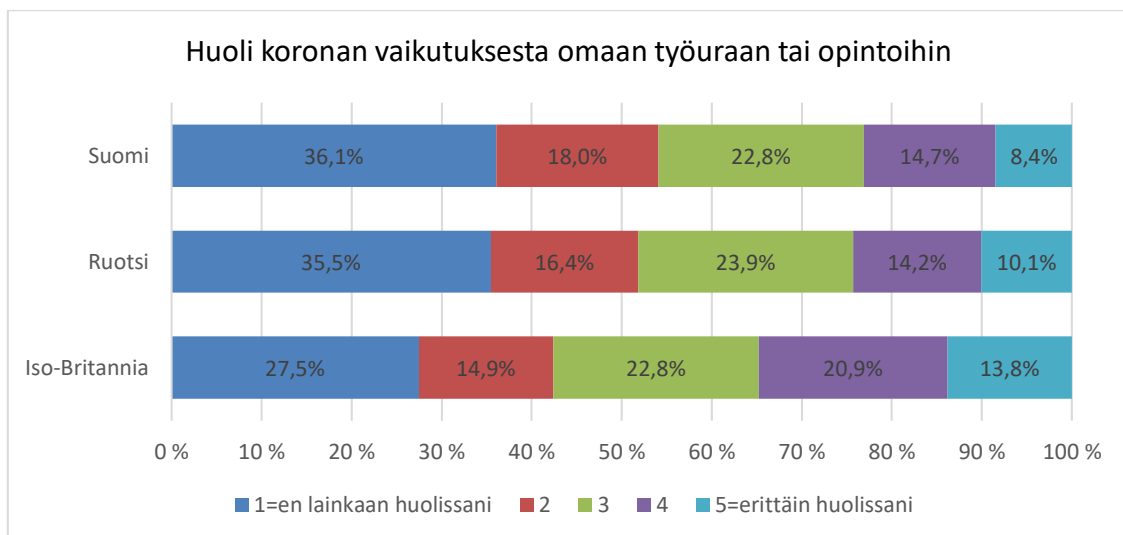
Samansuuntainen tulos näkyi myös kaikkien muiden tahojen kohdalla. Esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmään luotti 80 % vastaajista, joilla oli korkea yleinen luottamus ihmisiä kohtaan, kun taas heikon yleisen luottamuksen omaavista terveydenhuoltojärjestelmään luotti noin 70 %.

2. KORONAN VAIKUTUS TALOUTEEN JA KULUTUKSEEN

2.1. Koronan vaikutus talouteen, työllisyyteen ja toimeentuloon Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

2.1.1. Taloudellinen huoli

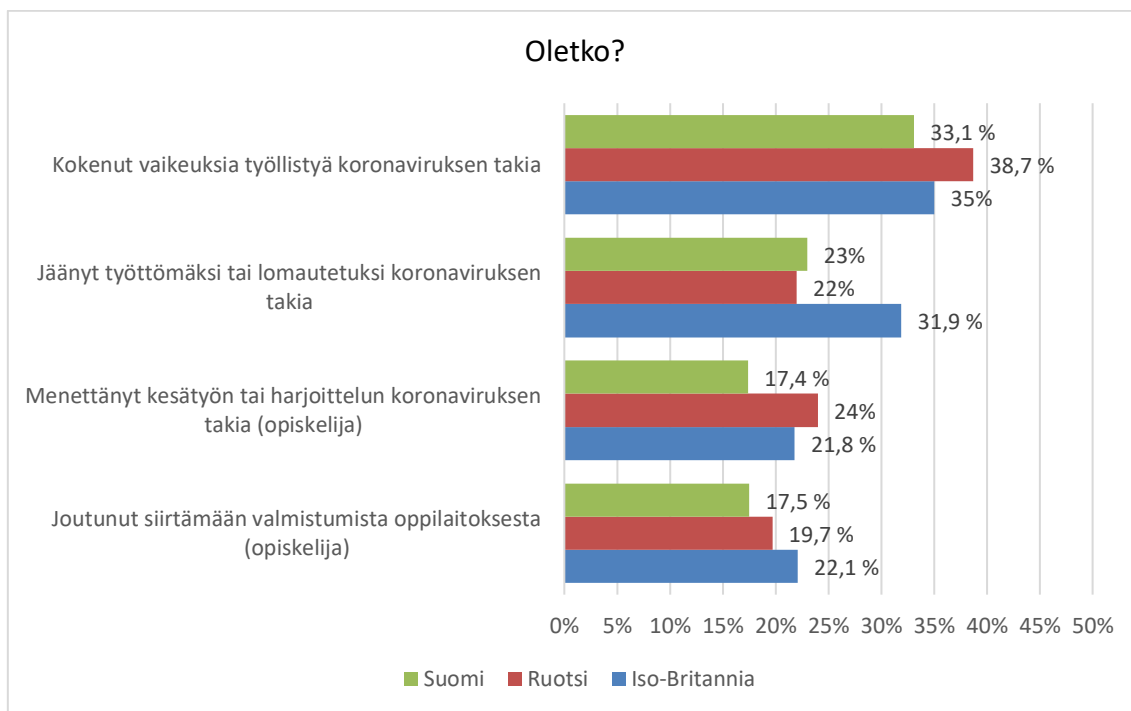
Koska koronaviruksen torjuntaan tähtäävät rajoitukset ovat haitanneet monella tavoin taloutta, työntekoa ja opiskelua, rajoitusten seuraukset aiheuttivat huolta vastaajien omaan työuraan ja opintoihin liittyen kaikissa vertailumaissa. Eniten huolta raportoitiin Iso-Britanniassa, jossa reilu kolmasosa vastaajista ilmoitti olevansa melko tai erittäin huolissaan koronan vaikutuksesta omaan työuraan tai opintoihin. Suomessa ja Ruotsissa vajaa viidesosa vastaajista raportoi olevansa huolissaan omaan työuraan tai opintoihin liittyen. Huolen kokeminen oli kuitenkin selkeästi kahtia jakaantunut kaikissa maissa. Myös niitä oli paljon, jotka eivät olleet lainkaan huolissaan. Huolta vailla olevia oli Suomessa ja Ruotsissa yli kolmannes, ja Iso-Britanniassa vähän yli neljännes vastaajista.

KUVIO 35 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan työuraan tai opintoihin maittain

2.1.2. Oma työllisyys ja taloudellinen tilanne

Kaikissa maissa yli kolmannes työn etsijöistä arvioi kokeneensa vaikeuksia työllistyä koronaviruksen takia. Vaikeinta työn löytäminen oli ollut Ruotsissa, joskaan erot maiden välillä eivät olleet isot. Moni oli myös jäänyt työttömäksi tai lomautetuksi ainakin joksikin aikaan koronaviruksen leviämistä ehkäisevien rajoitusten takia. Iso-Britanniassa näin oli käynyt liki kolmannekselle vastaajista, Suomessa ja Ruotsissa vähän yli viidennekselle. Opiskelijoista kesätyön tai harjoittelupaikan oli menettänyt Suomessa noin 17 % vastaajista, Ruotsissa liki neljännes ja Iso-Britanniassa vähän yli viidennes. Oppilaitoksesta valmistumista oli jouduttu siirtämään useimmiten Iso-Britanniassa, jossa näin oli käynyt yli viidennekselle opiskelijavastaajista. Suomessa opintojen viivästyminen oli vähiten yleistä, joskin viivästyisestä Suomessakin raportoiti noin 17 % vastaajista.

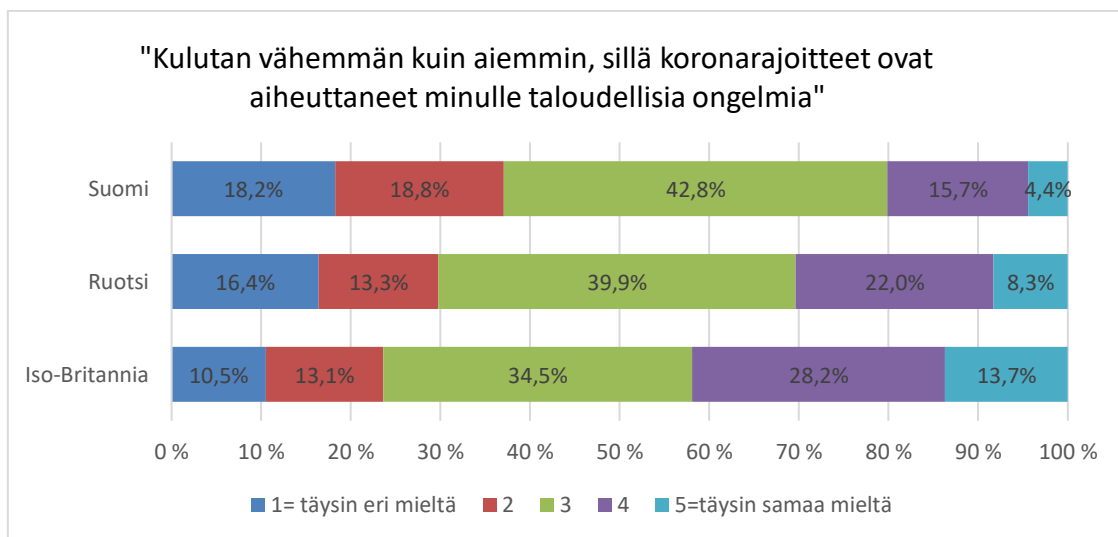
KUVIO 36 Vaikeudet työllistymisessä ja opiskelussa maittain

2.2. Koronan vaikutus kuluttamiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

2.2.1 Kulutuksen muutokset

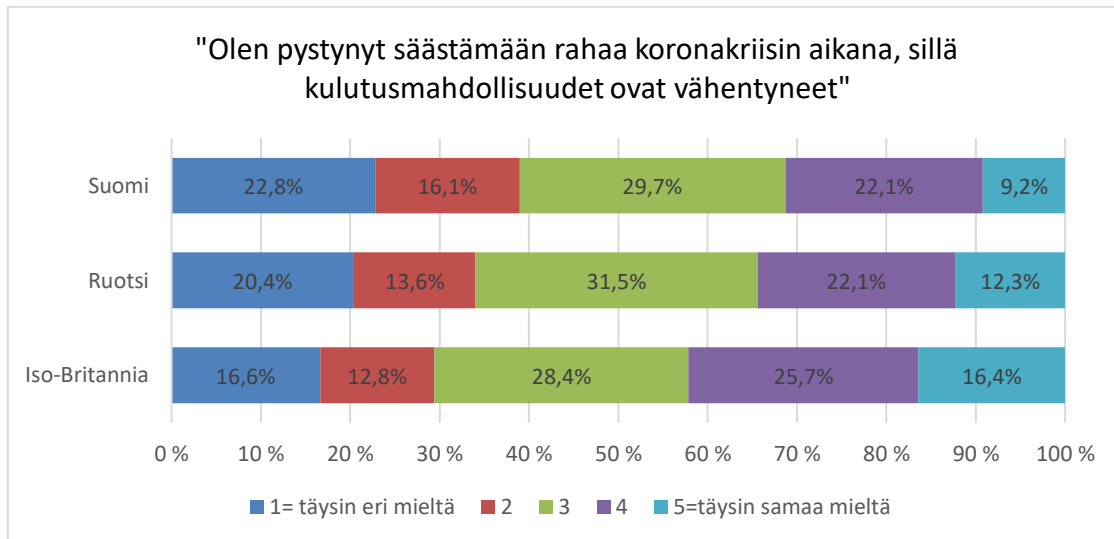
Koronarajoitukset aiheuttivat kaikissa maissa muutoksia paitsi taloudelliseen toimeentuloon myös tavaroiden ja palvelujen saatavuuteen. Aiempien tutkimusten mukaan osa kuluttajista kärsi taloudellisista vaikeuksista ja vastaavasti osalla jäi huomattavastikin rahaa säästöön (mm. Wilska ym., 2020). Kulutus ohjautui myös eri tavoin kuin ennen. Verkkokauppa yleistyi huomattavasti ja vastaavasti kivijalkakaupat kärsivät kysynnän laskusta liikkumisrajoitusten ja Britanniassa myös liikkeiden pakollisen sulkemisen takia. Palvelukulutuksen lasku painottui erityisesti ravintola-alaan ja kulttuuripalveluihin

Tutkimuksestamme ilmeni, että vastaajat kärsivät eniten Iso-Britanniassa taloudellisista ongelmista kulutuksen rajoittajana. Yli 40 % briteistä arvioi kuluttavansa vähemmän kuin ennen taloudellisten ongelmien vuoksi. Ruotsissa tätä mieltä oli 30 % ja Suomessa vain 20 % vastaajista.

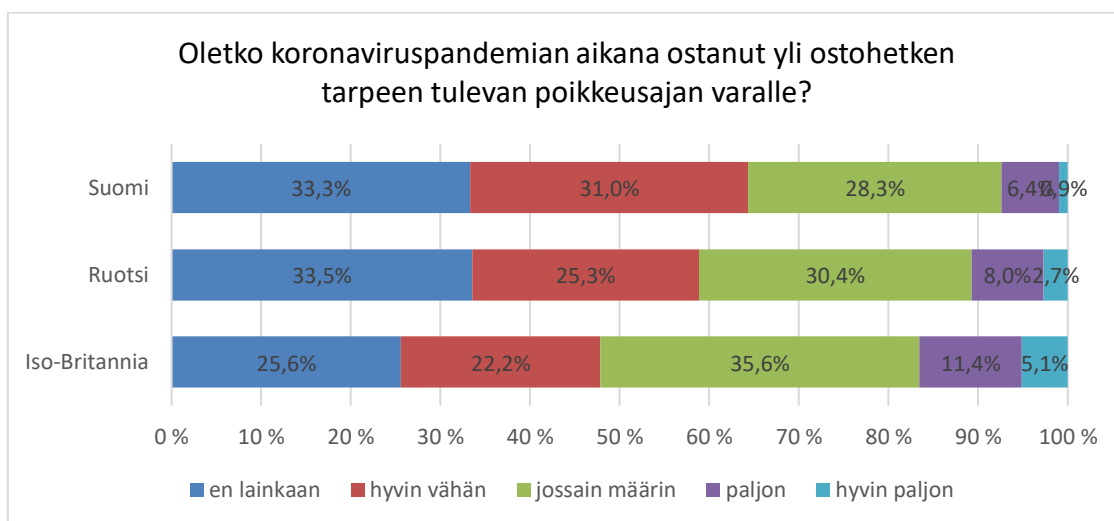
KUVIO 37 Kulutuksen vähentäminen taloudellisten ongelmien vuoksi koronapandemian aikana maittain

Kaikissa maissa monille kuluttajille oli myös jäänyt säästöön rahaa, koska kulutustmahdollisuudet olivat vähentyneet. Iso-Britanniassa näitä kuluttajia oli eniten, yli 40 % eli suunnilleen sama osuus kuin taloudellisista vaikeuksista kärsiviä. Ruotsalaisista vain noin kolmannes ja suomalaisista hieman tätäkin vähemmän oli pystynyt säästämään rahaa kulutuksen vähentymisen takia. Sekä talousvaikeuksista kärsineiden että rahaa säästäneiden suuret osuudet kertovat Iso-Britannian Suomea ja Ruotsia jyrkemmästä eriarvoisuudesta. Kiintoisaa on, että Suomi näyttää tässä suhteessa tasa-arvoisemmalta kuin Ruotsi.

KUVIO 38 Rahan säästyminen koronapandemian aikana maittäin

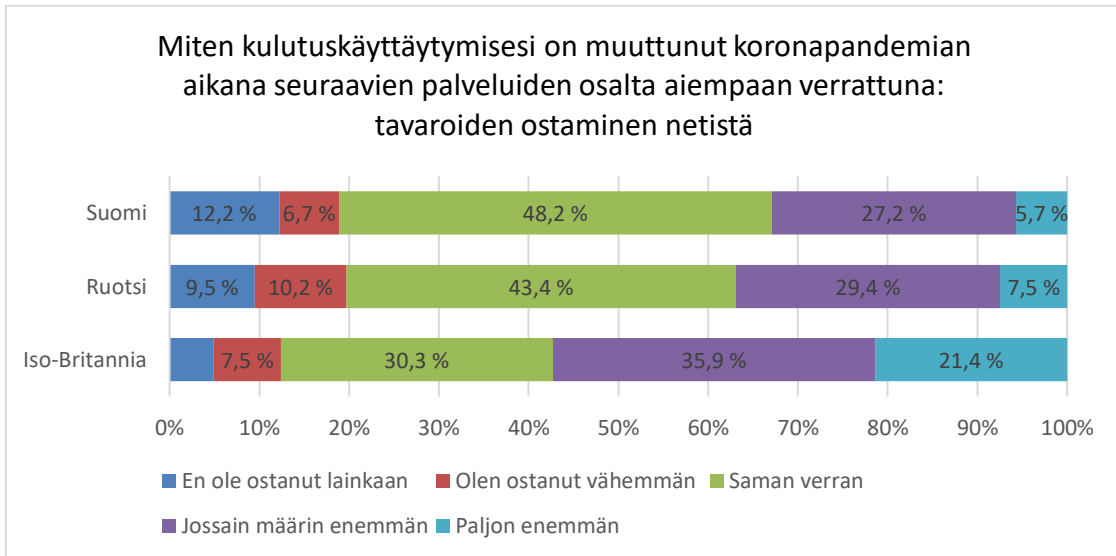
Erityisesti koronarajoitusten alussa esiintyi monien tuotteiden, kuten päivittäistavaroiden hamstrausta eli ostamista yli ostohetken tarpeen. Hamstraus oli yleisintä Iso-Britanniassa, jossa rajoitukset olivat tiukimmat ja tuotteiden saatavuus siis epävarmin. Tutkimuksessamme yli puolet briteistä oli hamstrannut ainakin jossain määrin. Suomalaisista näin oli tehnyt noin kolmannes ja ruotsalaisista vähän yli 40 %.

KUVIO 39 Ostaminen yli ostohetken tarpeen koronapandemian aikana maittäin

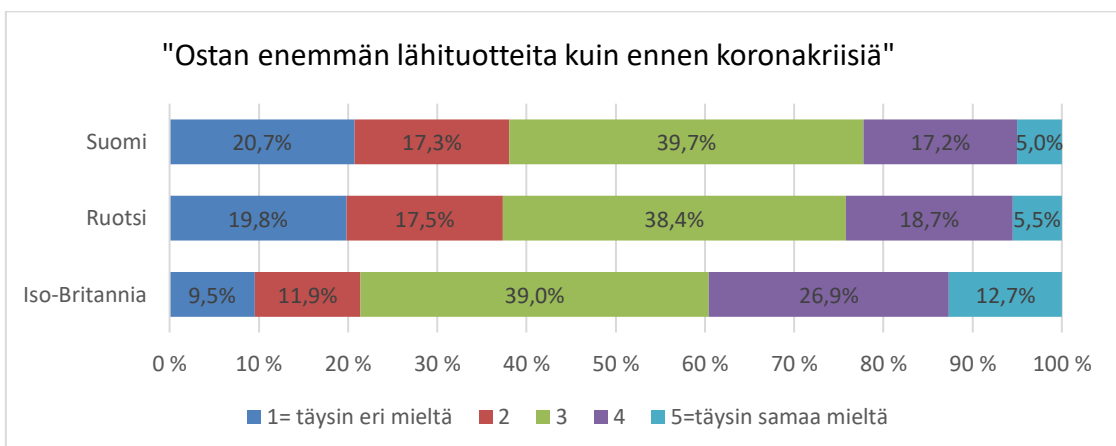
Tavaroiden ostaminen verkosta oli koronapandemian aikana yleisintä Iso-Britanniassa. Briteistä lähes 60 % oli ostanut tavaroita netistä aiempaa enemmän. Suomalaisista ja ruotsalaisista noin kolmannes vastaajista oli ostanut netistä aiempaa enemmän koronapandemian aikana, mikä selittyy myös tiukemmilla rajoituk-

silla ja liikkeiden sulkemisella. Pandemia nosti verkkokaupan kasvuvauhtia huomattavasti kaikissa länsimaissa; esim. Suomessa 36 % ja Yhdysvalloissa 40 % (Business Finland, 2021; Posti, 2021).

KUVIO 40 Tavaroiden ostaminen netistä koronapandemian aikana maittain

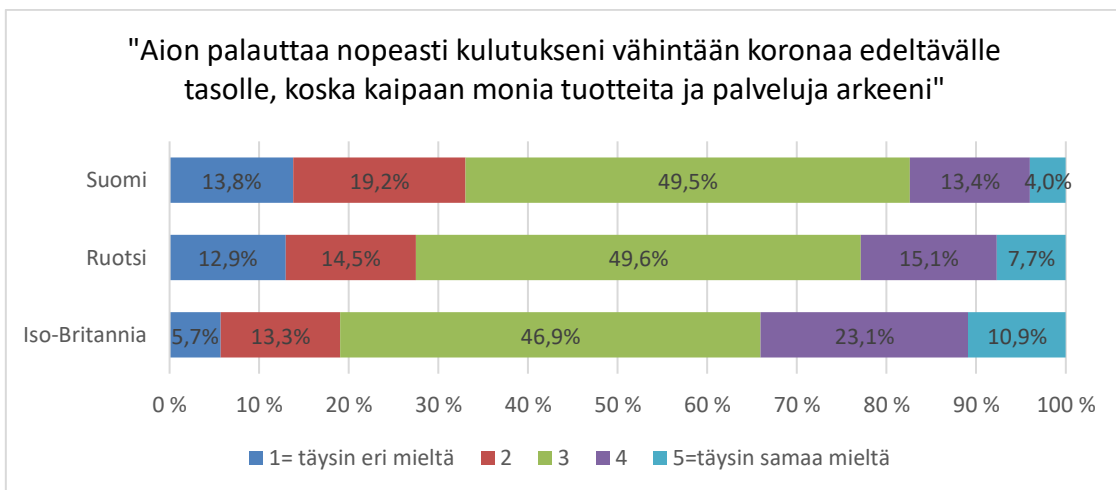
Toisaalta niin verkkokauppa kuin kivijalkakauppakin alkoi suuntautua kaikissa maissa enemmän lähituotteisiin kuin ennen. Tämä johtunee ennen kaikkea solidaarisuudesta vaikeuksissa olevia palveluntarjoajia kohtaan, mutta myös huolesta paikallisten palvelujen säilymisestä sekä oman maan talouden kehityksestä. Iso-Britanniassa liki 40 % suosi lähituotteita aiempaa enemmän, kun taas Ruotsissa ja Suomessa noin neljäsosa vastaajista. Ero saattaa johtua lähituotteiden paremmasta saatavuudesta tiheämmin asutussa Iso-Britanniassa.

KUVIO 41 Lähituotteiden ostaminen koronapandemian aikana maittain

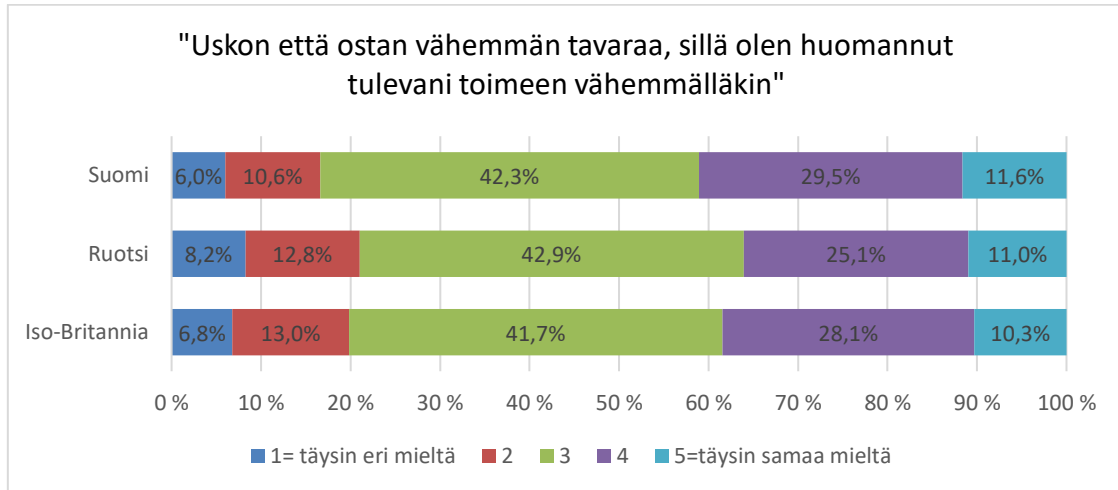
2.2.2. Kulutus koronan jälkeen

Vaikka talous on kääntynyt länsimaissa kasvu-uralle ja monille kuluttajille on jäänyt rahaa säästöön, tutkimuksemme kuluttajien aikomukset palauttaa kulutustaan nopeasti koronaa edeltävälle tasolle olivat melko varovaisia. Iso-Britanniassa, jossa kaupat ovat olleet pisimpään suljettuina, noin kolmannes vastaajista ilmoitti aikovansa palauttaa kulutuksensa nopeasti entiselleen. Ruotsissa vastaava osuus oli vajaa neljännes ja Suomessa alle viidennes. Suomalaisten varovaisuus on kiinnostavaa, sillä he ovat kokeneet kärsineensä koronasta taloudellisesti kuitenkin vähemmän kuin britit ja ruotsalaiset. On mahdollista, että koska Suomi on melko nuori kulutusyhteiskunta, jota ajatellaan yleisesti vähemmän kulutuskeskeisenä kuin Ruotsia ja Iso-Britanniaa, vähempään kulutukseen on korona-aikana yksinkertaisesti totuttu.

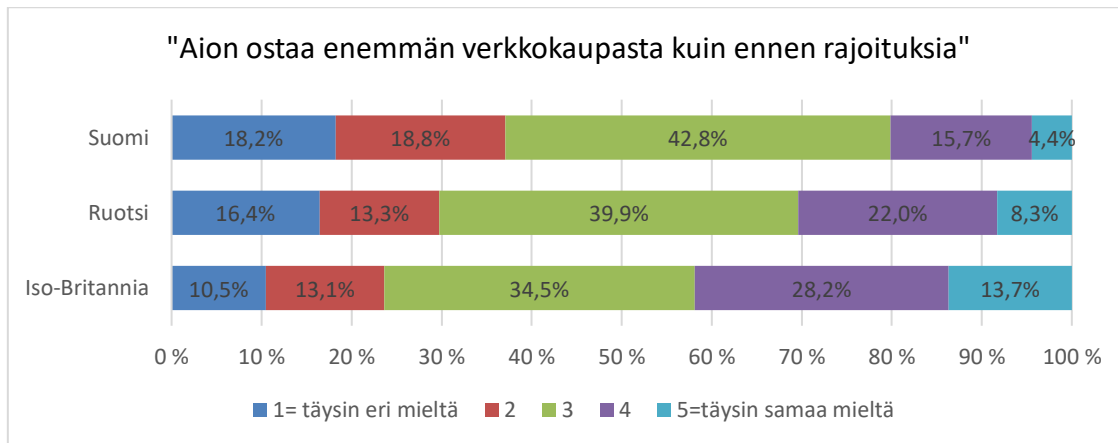
KUVIO 42 Arvio omien kulutustottumusten palauttamisesta koronapandemian jälkeen maittäin

Vastaavasti suomalaiset uskoivat hieman useammin kuin ruotsalaiset ja britit tulevansa toimeen vähemmälläkin tavaralla tulevaisuudessa. Yli 40 % suomalaisista vastaajista arveli ostavansa vähemmän tavaraa tulevaisuudessa tästä syystä. Tosin ero britteihin ja ruotsalaisiin oli hyvin pieni.

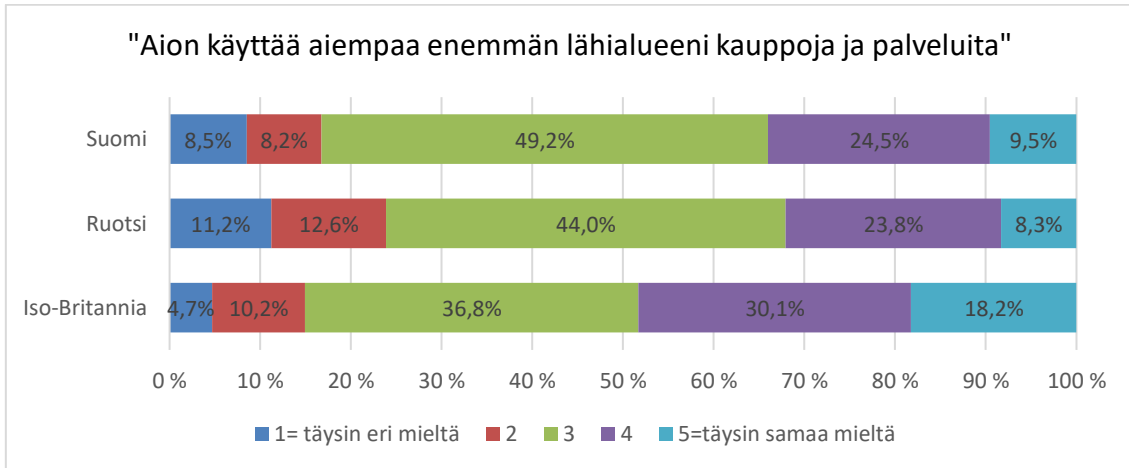
KUVIO 43 Arvio tavaroiden ostamisen vähentämisestä koronapandemian jälkeen maittain

Erityisesti britit ilmoittivat aikovansa tulevaisuudessa jatkaa verkkokaupasta ostamista. Yli 40 % brittivastaajista ilmoitti aikovansa ostaa verkkokaupasta enemmän kuin ennen rajoituksia. Suomalaisista vain 20 % ja ruotsalaisista 30 % oli tätä mieltä. Tämä voi johtua siitä, että Iso-Britanniassa verkkokauppa oli huomattavasti yleisempää kuin esimerkiksi Suomessa jo ennen koronaa. Ruoan verkkokauppa on jo kauan ollut Iso-Britanniassa aivan eri tasolla kuin Pohjoismaissa.

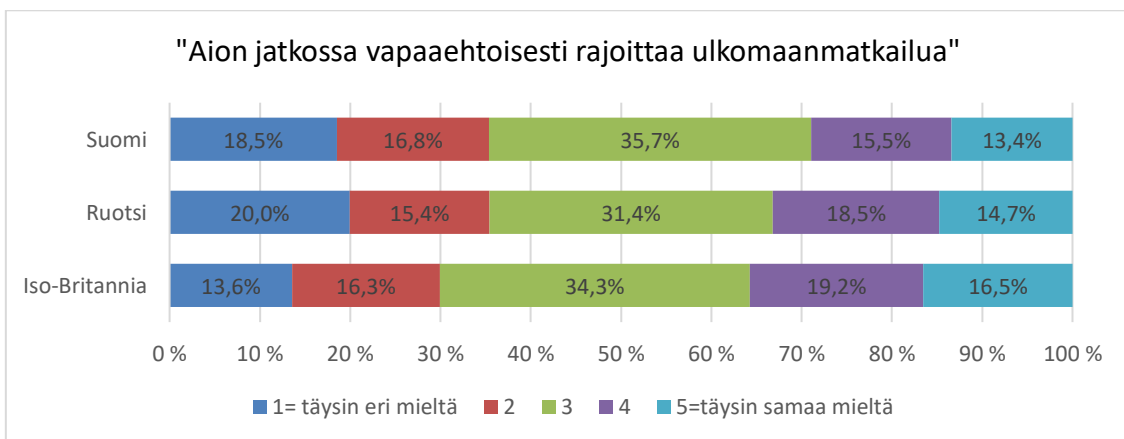
KUVIO 44 Arvio verkko-ostamisen lisäämisestä koronapandemian jälkeen maittain

Kiintoisaa on, että kaikissa maissa melko suuri osa vastaajista; briteistä liki puolet ja suomalaisista ja ruotsalaisista yli kolmannes, aikoi tulevaisuudessa käyttää aiempaa enemmän lähialueensa kauppiaita ja palveluita. Erityisesti britit ilmoittivat ylipäättään kaipaavansa fyysisiä kauppiaita. Pandemia on muissakin maissa herättänyt kaipuun lähialueen palveluita ja kauppiaita kohtaan. Vastaavia tuloksia on esitetty myös kansainvälisten konsulttiyhtiöiden raporteissa (esim. Accenture, 2020).

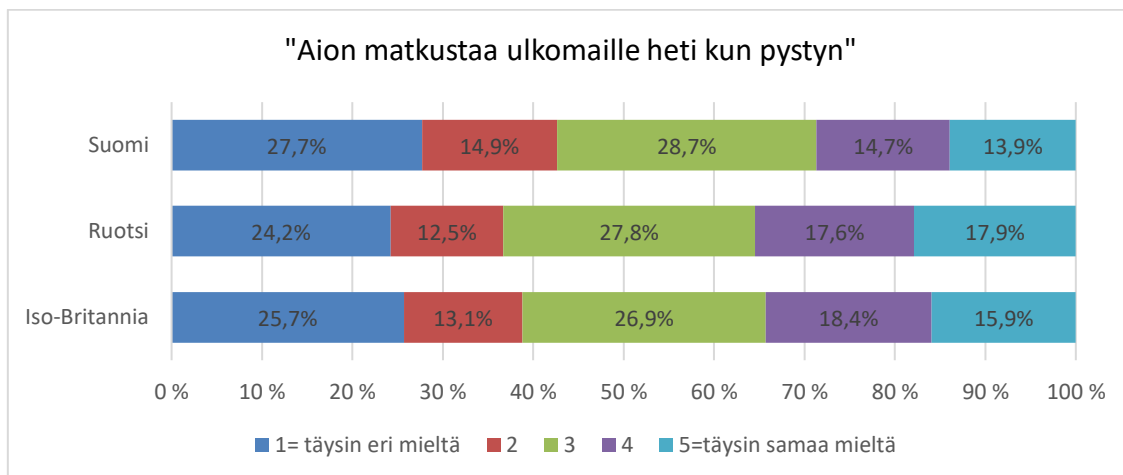
KUVIO 45 Arvio lähialueen kauppojen ja palveluiden käyttämisestä koronapandemian jälkeen maittain

Myös ulkomaanmatkailua sekä kaivattiin että haluttiin rajoittaa tulevaisuudessa. Briteistä ja ruotsalaisista yli kolmannes ja suomalaisista vähän yli neljännes ilmoitti aikovansa jatkossa vapaaehtoisesti rajoittaa ulkomaanmatkailua.

KUVIO 46 Arvio ulkomaanmatkailun vapaaehtoisesta rajoittamisesta koronapandemian jälkeen maittain

Toisaalta kaikissa maissa melko suuri osa vastaajista ilmoitti aikovansa matkustaa ulkomaille heti kun se on mahdollista. Ruotsalaisista noin 36 % aikoi matkustaa ulkomaille heti kun pystyy, ja briteistä noin kolmannes. Suomalaisista näin arveli hieman harvempi, noin 28 %.

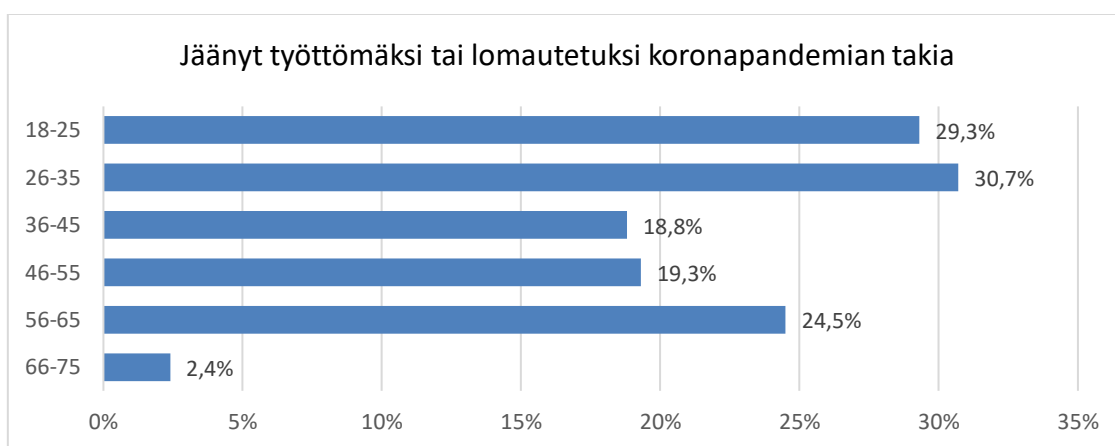

KUVIO 47 Arvio ulkomaille matkustamisesta koronapandemian jälkeen maittain

2.2. Koronan vaikutus talouteen ja kuluttamiseen Suomessa eri väestöryhmissä 2021

2.2.1. Työllisyys ja taloudellinen toimeentulo Suomessa

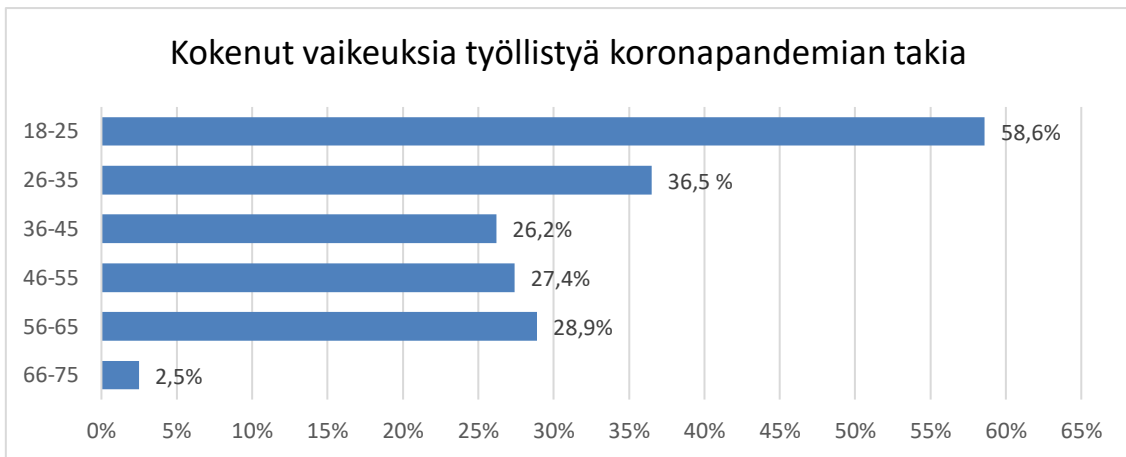
Kuten monissa tutkimuksissa koronavuoden aikana on todettu, Suomessa nuoret ovat kärsineet rajoituksista eniten taloudellisesti. Alle 35-vuotiaista vastaajista oli ollut työttömänä tai lomautettuna korona-aikana noin kolmannes. Työikäisistä (enintään 65-vuotiaista) vähiten olivat työttömyydestä tai lomautuksista kärsineet keski-ikäiset, 36–55-vuotiaat. Eläkeikää lähestyvillä yli 55-vuotiailla työttömyys ja lomautukset jälleen yleistyivät.

KUVIO 48 Työttömäksi tai lomautetuksi joutuminen koronapandemian vuoksi ikäryhmän mukaan

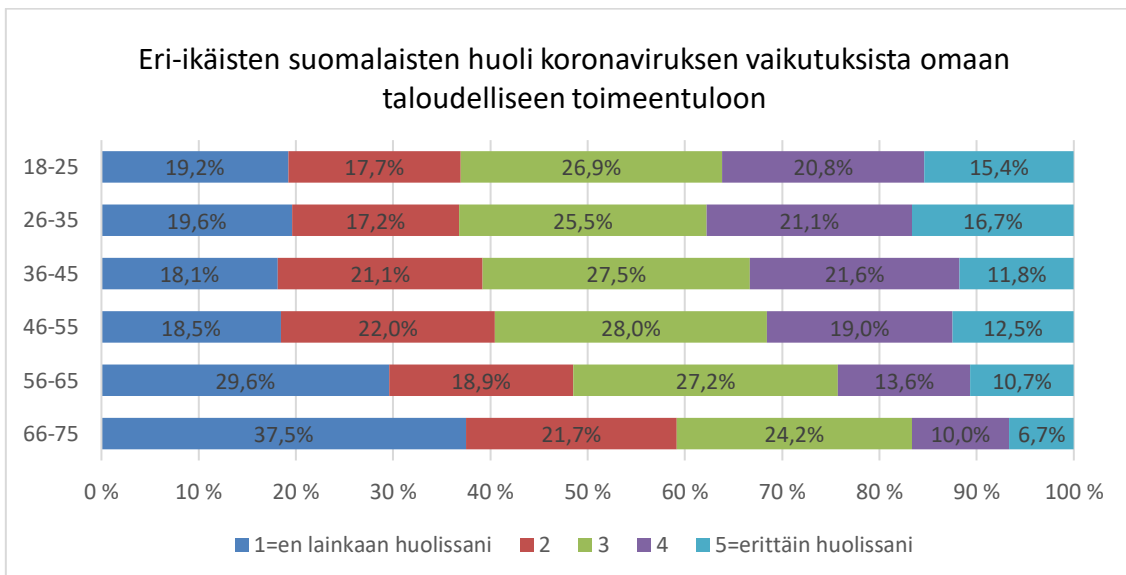
Myös työpaikan löytäminen on ollut erityisen haastavaa nuorille, jotka ovat siinä iässä, että valmistuvat oppilaitoksista. 18–25-vuotiaista vastaajista liki 60 %

ilmoitti kokeneensa vaikeuksia työllistyä. Vähiten vaikeuksia oli 36–55-vuotiailla, mutta vanhemmissa ikäryhmissä vaikeudet alkoivat taas lisääntyä.

KUVIO 49 Vaikeudet työllistyä koronapandemian vuoksi ikäryhmän mukaan

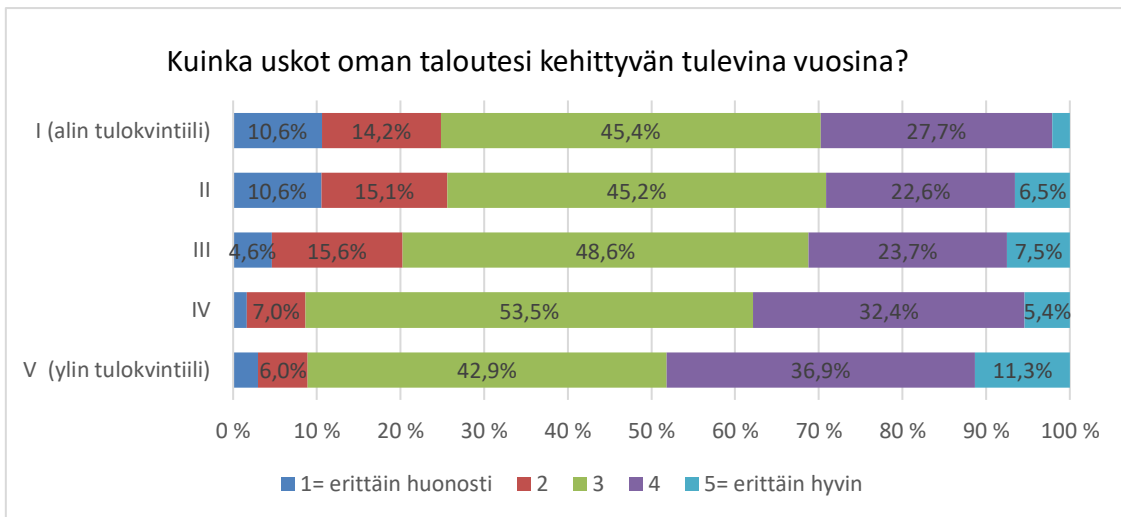
Kaksi nuorinta ikäryhmää oli myös eniten huolissaan koronaviruksen vaikutuksista omaan taloudelliseen toimeentuloonsa. Alle 36-vuotiaista noin puolet oli melko tai erittäin huolissaan toimeentulostaan. Huoli laski iän myötä.

KUVIO 50 Huoli koronaviruksen vaikutuksista omaan taloudelliseen toimeentuloon ikäryhmän mukaan

Nuorimmat ikäryhmät olivat myös eniten huolissaan oman taloutensa kehityksestä tulevaisuudessa. Usko oman talouden kehitykseen oli myös yhteydessä tämänhetkiseen tulotasoon. Pienituloisimmat vastaajat olivat huomattavasti enemmän huolissaan koronapandemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloonsa kuin suurituloisemmat. Vastaavasti pienituloisimpien usko oman talouden kehitykseen tulevaisuudessa oli heikompaa kuin suurituloisten. Tässä

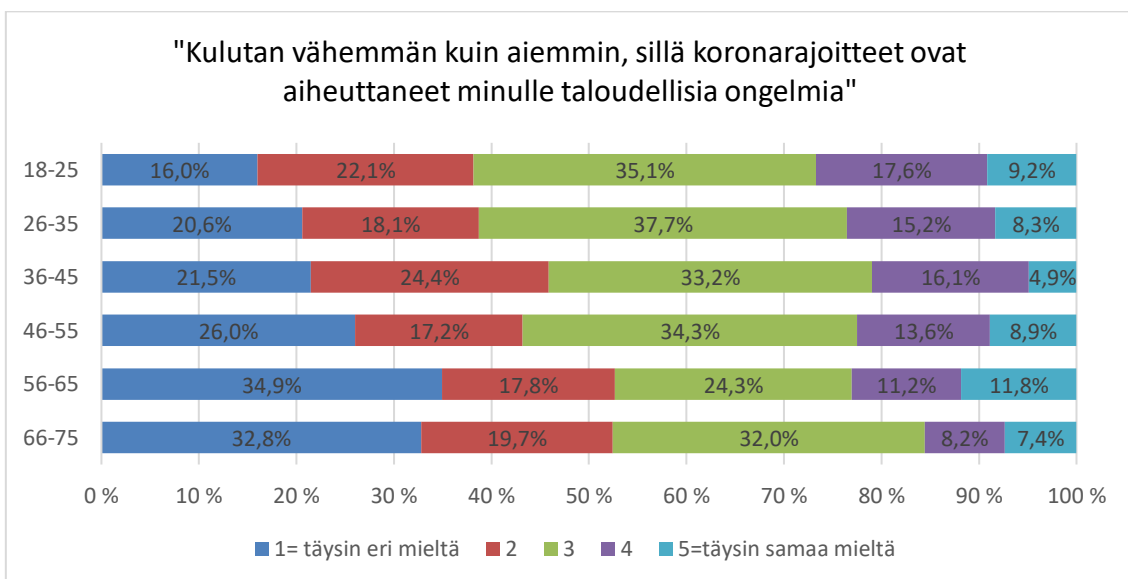
suhteessa tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin vuoden 2020 tutkimuksesamme (Wilska ym., 2020).

KUVIO 51 Arvio oman talouden kehittymisestä tulevina vuosina tämän hetkisen tulotason mukaan

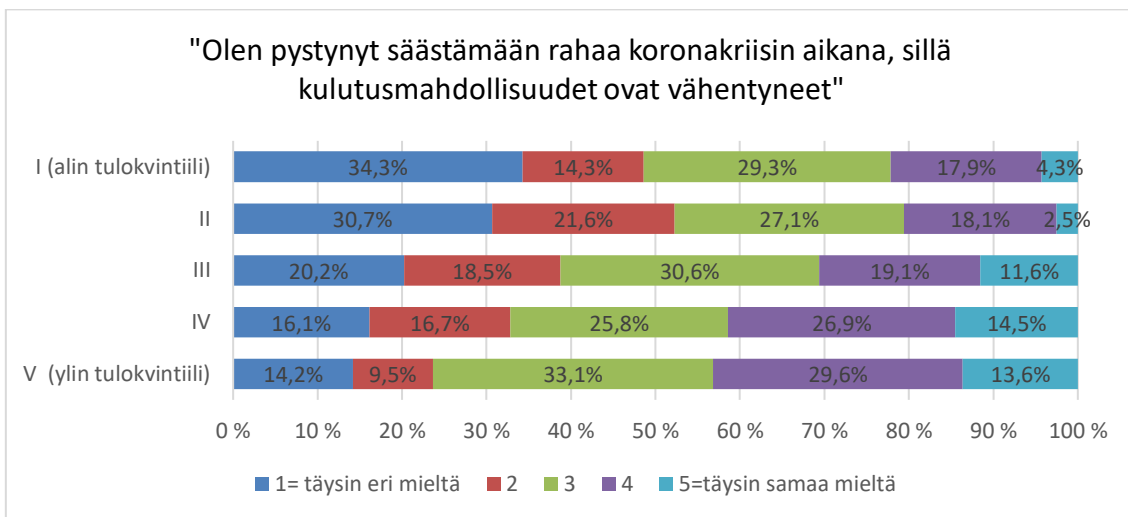
2.2.2 Kulutuksen muutokset eri väestöryhmissä

Nuorimmat ikäryhmät olivat korona-aikana joutuneet hieman muita enemmän vähentämään kulutustaan taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Kulutustaan olivat harvimminkin joutuneet vähentämään vanhimmat ikäryhmät. Toisaalta yli kolmannes nuoristakin kuluttajista on pystynyt säästämään rahaa kulutusmahdollisuuksien vähennyttä.

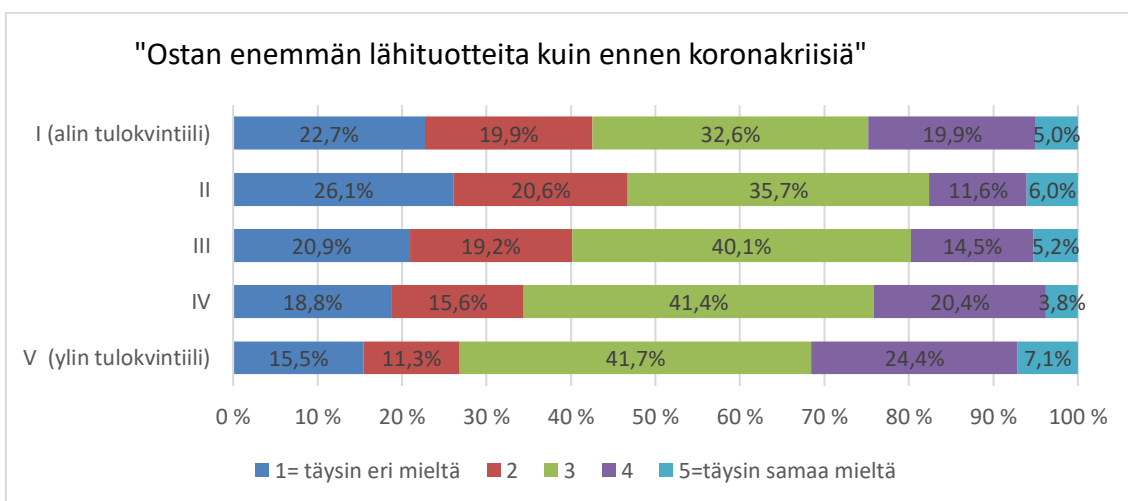
KUVIO 52 Kulutuksen vähentäminen koronapandemian aikana taloudellisten ongelmien vuoksi ikäryhmän mukaan

Yllättäen tuloilla ei ollut merkitsevää vaikutusta kulutuksen vähentämiseen taloudellisten vaikeuksien takia. Suurituloisimmilla oli kuitenkin jäänyt rahaa säästöön kulutusmahdollisuuksien vähentymisen vuoksi enemmän kuin muilla, mikä ei ole yllättävää.

KUVIO 53 Rahan säästyminen koronapandemian aikana tulotason mukaan

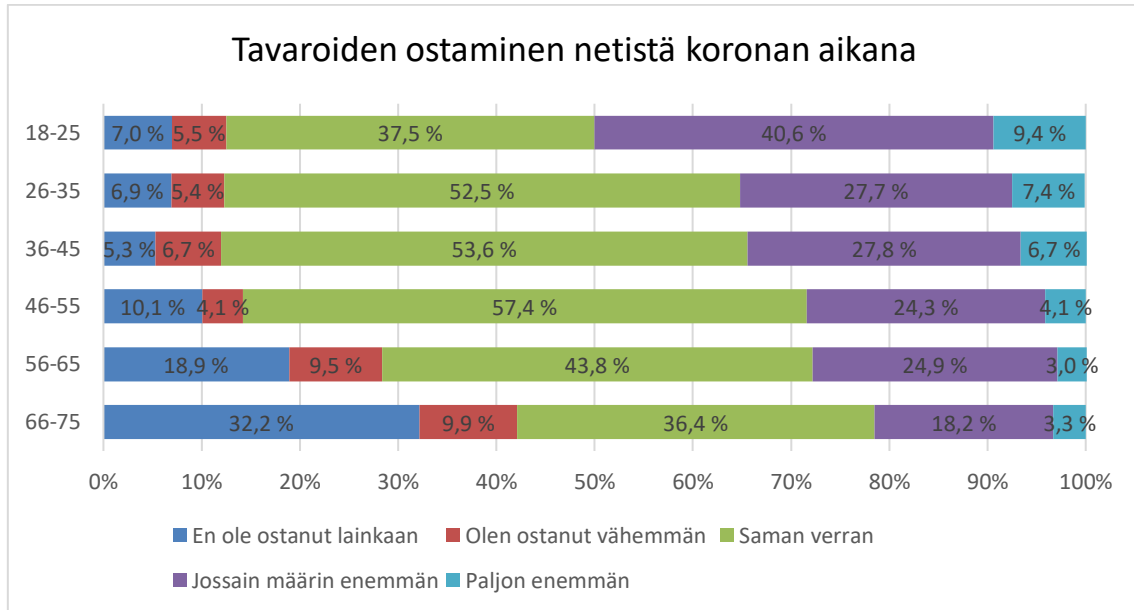
Kuten aiemmin mainittiin, korona-aikana oli yleistynyt niin lähituotteiden ostaminen kuin nettikauppakin. Lähituotteita ostivat eniten kahteen ylimpään tulokvinttiiliin kuuluvat kuluttajat, mutta yllättäen myös pienituloisimmat ostivat niitä enemmän kuin keskituloiset.

KUVIO 54 Lähituotteiden ostaminen koronapandemian aikana tulotason mukaan

Verkkokaupasta ostamiseen vaikutti ennen kaikkea ikä. Nuorimmasta ikäryhmästä jopa puolet raportoi ostaneensa tavaroita verkosta enemmän kuin ennen.

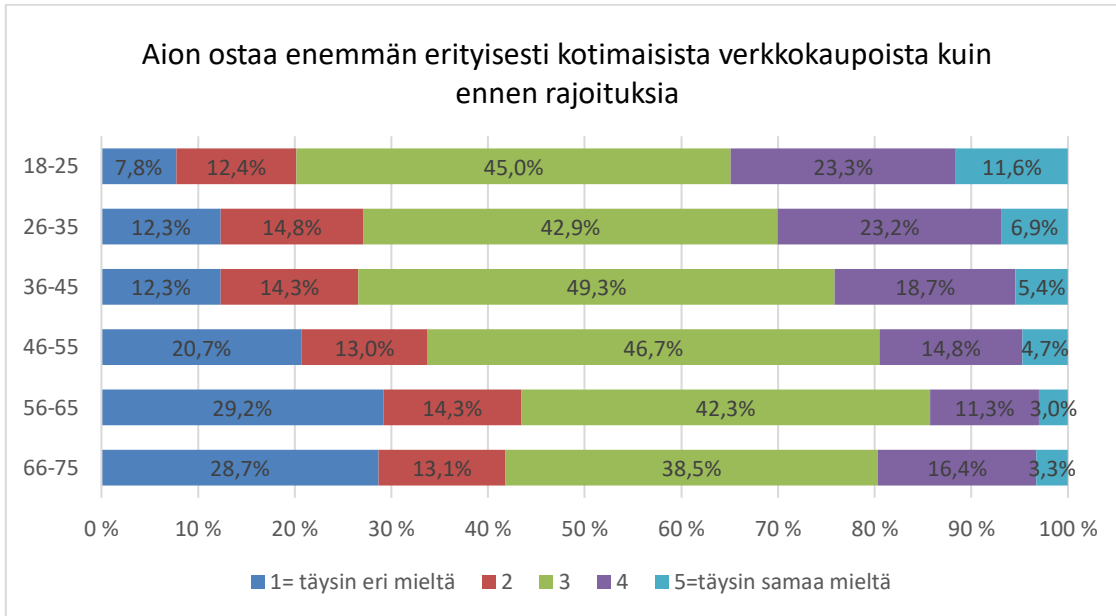
Verkko-ostaminen lisääntyi kuitenkin kaikissa ikäryhmissä, ja eläkeläiskuluttajistakin yli viidennes raportoi lisänneensä verkko-ostamista koronapandemian aikana.

KUVIO 55 Tavaroiden ostaminen netistä koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

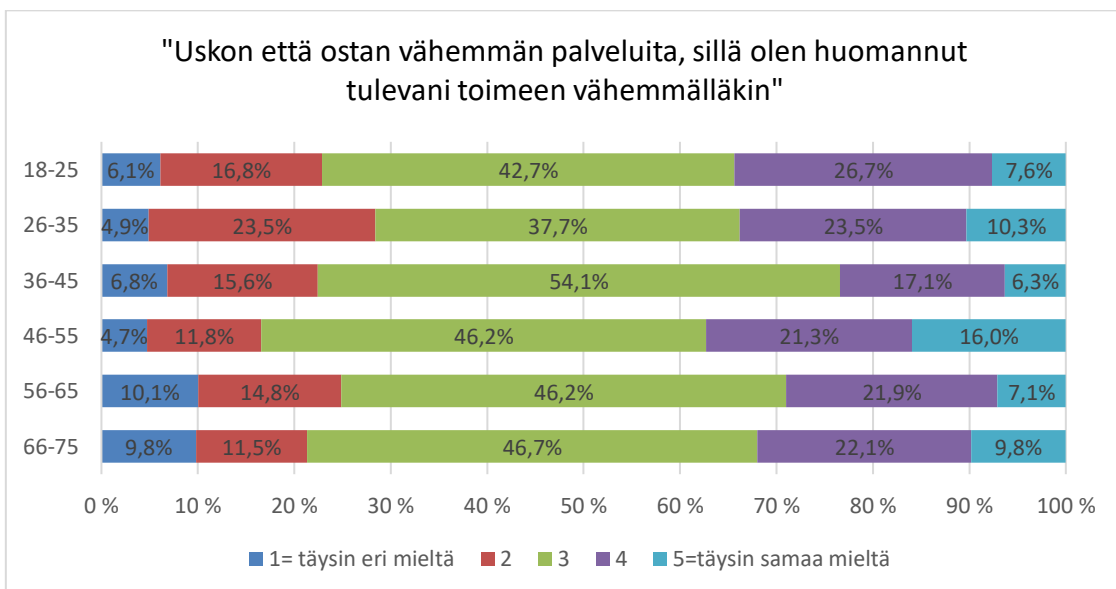
2.2.2. Kulutus tulevaisuudessa eri väestöryhmissä

Pandemian jälkeisessä tulevaisuudessa verkko-ostamista aikoivat lisätä erityisesti alle 25-vuotiaiden ikäryhmä, joista yli kolmannes uskoi ostavansa tulevaisuudessa verkosta enemmän kuin ennen pandemiaa. Muissa ikäryhmissä näin arveli noin viidennes kuluttajista. Myös hyvätuloisimmat kuluttajat arvioivat muita useammin lisäävänsä verkko-ostamistaan tulevaisuudessa. Erityisesti kotimaisia verkkokauppoja uskoivat suosivansa tulevaisuudessa eniten nuoret, mutta kiinnostavasti noin viidennes eläkeläiskuluttajistakin.

KUVIO 56 Arvio kotimaisten verkkokauppojen käytön lisäämisestä ikäryhmän mukaan

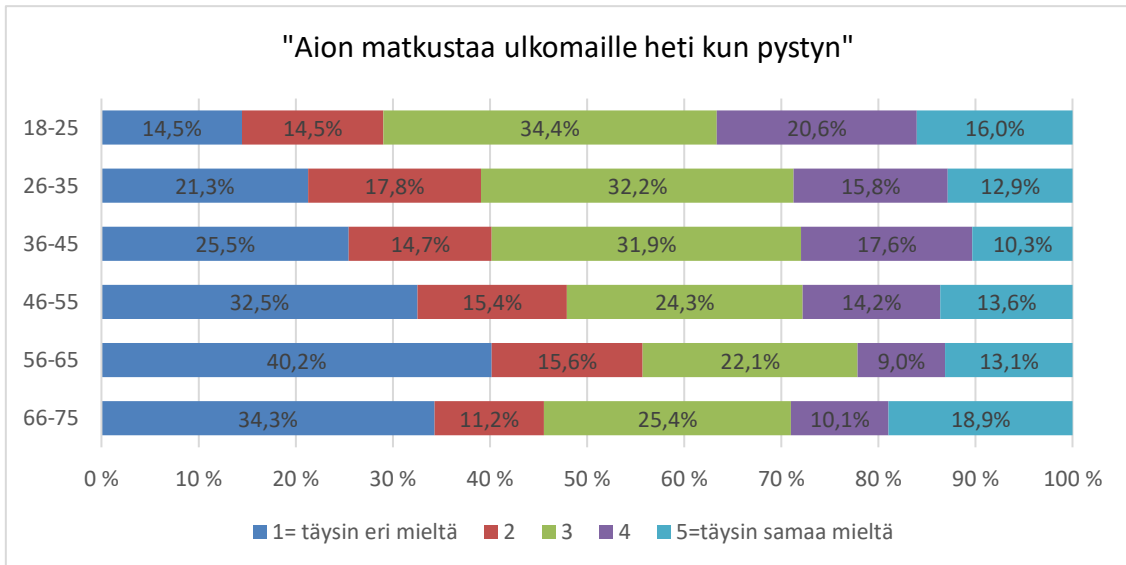
Vanhimmat ikäryhmät arvelivat nuoria useammin kuluttavansa tulevaisuudessa vähemmän tavaraa kuin ennen. Sen sijaan palvelujen ostamista uskoivat eniten vähentävänsä 46–55-vuotiaat ja vähiten 36-45-vuotiaat. Tulos saattaa liittyä eri-ikäisten erilaisiin elämäntilanteisiin. Palveluja tarvitaan eniten elämänvaiheessa, joissa perhe on suurimmillaan.

KUVIO 57 Arvio palveluiden ostamisen vähentämisestä ikäryhmän mukaan

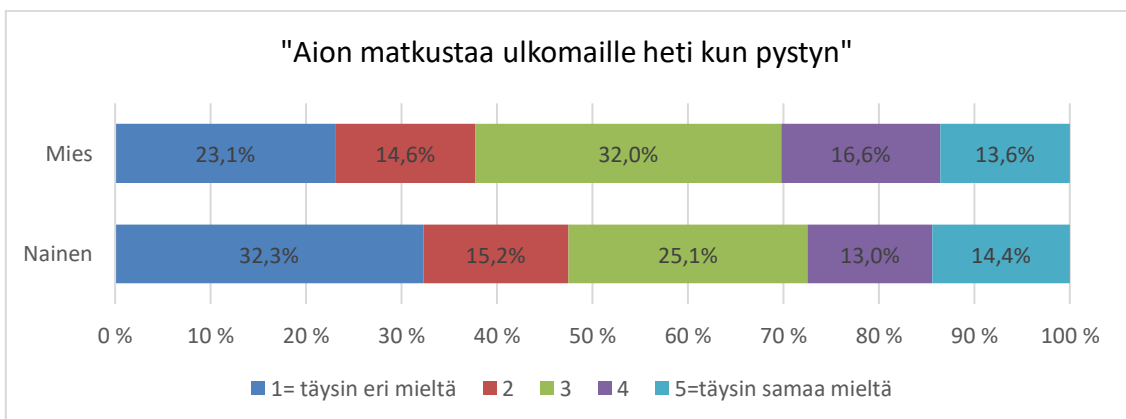
Vanhimmat ikäryhmät ilmoittivat vähentävänsä tulevaisuudessa vapaaehtoisesti ulkomaanmatkailua useammin kuin nuoret. Vastaavasti nuoret olivat use-

ammin sitä mieltä, että haluavat matkustaa ulkomaille heti, kun pääsevät. Vähiten ulkomaille kaipasivat 56–64-vuotiaat, mutta eläkeiässä olevilla matkustusinto oli suurempi.

KUVIO 58 Arvio ulkomaille matkustamisesta ikäryhmän mukaan

Myös miesten ja naisten välillä löytyi eroja matkustushaluissa. Naisten joukossa oli miehiä enemmän erityisesti niitä, jotka eivät välttämättä halua matkustaa ulkomaille heti, kun se on mahdollista.

KUVIO 59 Arvio ulkomaille matkustamisesta sukupuolen mukaan

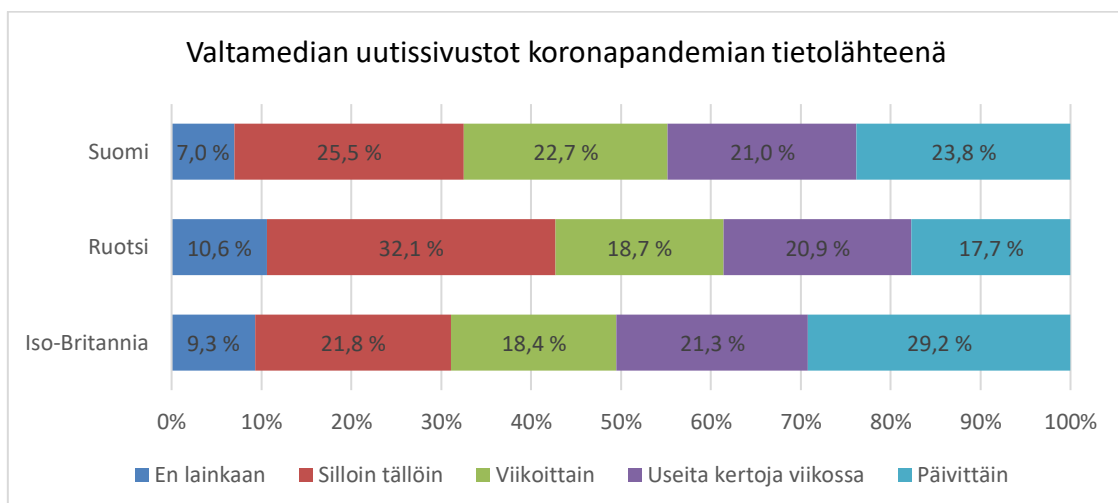
3. KORONAN VAIKUTUS VERKKOKÄYTTÄYTYMISEEN JA RAHAPELAAMISEEN

3.1. Pandemian aikainen verkkokäyttäytyminen ja rahapelaaminen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

3.1.1 Internetin tietolähteet koronaviruksesta

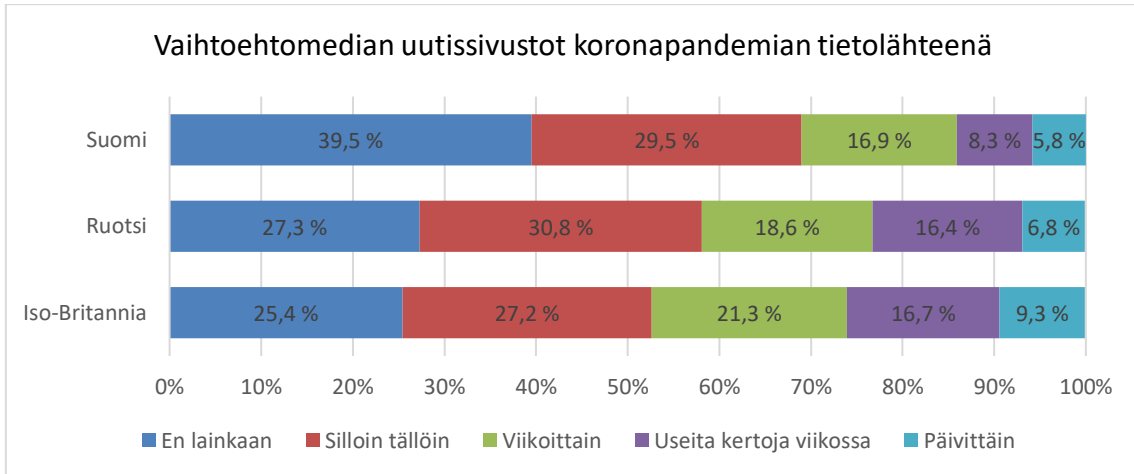
Internet sisältää runsaasti tietoa koronavirustilanteesta ja ajantasaisista suosituksista ja määräyksistä. Tietoa on saatavilla niin uutissivustoilta, virallisilta terveydenhuoltotahojen sivuilta kuin sosiaalisen median kanavista. Tietolähteet ja niiden luotettavuus kuitenkin vaihtelevat, ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa voi helposti levitä jopa valheellista tai harhaanjohtavaa tietoa. Tutkimuksessamme selvitimme, kuinka usein vastaajat ovat hyödyntäneet erilaisia internet-lähteitä etsiäkseen tietoa koronaviruspandemiasta.

Valtamedian uutissivustoja käytettiin kaikissa maissa suhteellisen aktiivisesti koronapandemian tiedonlähteenä. Suomessa ja Iso-Britanniassa lähes 70 % käytti vähintään viikoittain valtamedian uutissivustoja etsiäkseen tietoa koronapandemiasta. Ruotsissa valtamedian nettisivustojen käyttö oli vähäisintä; vain yli puolet ruotsalaisista käytti kyseisiä tietolähteitä vähintään viikoittain. Vähintään satunnaisesti valtamediaa hyödynsi kaikista maista noin 90 % vastaajista.

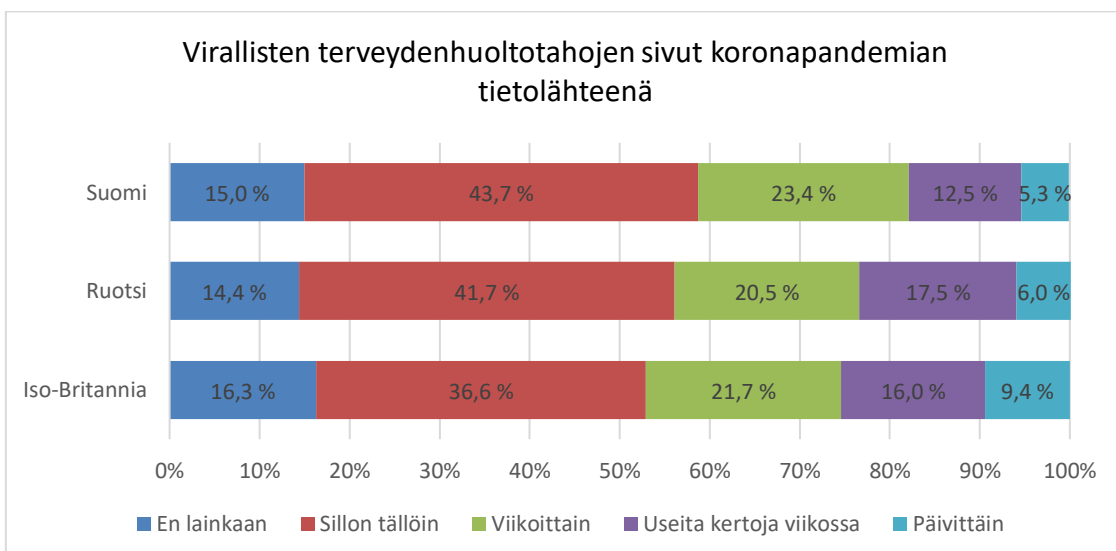
KUVIO 60 Valtamedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

Vaihtoehtomedian uutissivustoja käytettiin tiedonlähteenä eniten Ruotsissa ja Iso-Britanniassa, joissa molemmissa reilu 40 % vastaajista käytti vaihtoehtomedi-
oita vähintään viikoittain etsiäkseen tietoa koronapandemiasta. Suomessa vii-
koittaisia käyttäjiä oli noin 30 %, ja noin 40 % suomalaisista vastaajista raportoi,
ettei käytä vaihtoehtomedian sivustoja lainkaan koronapandemian tiedonläh-
teenä.

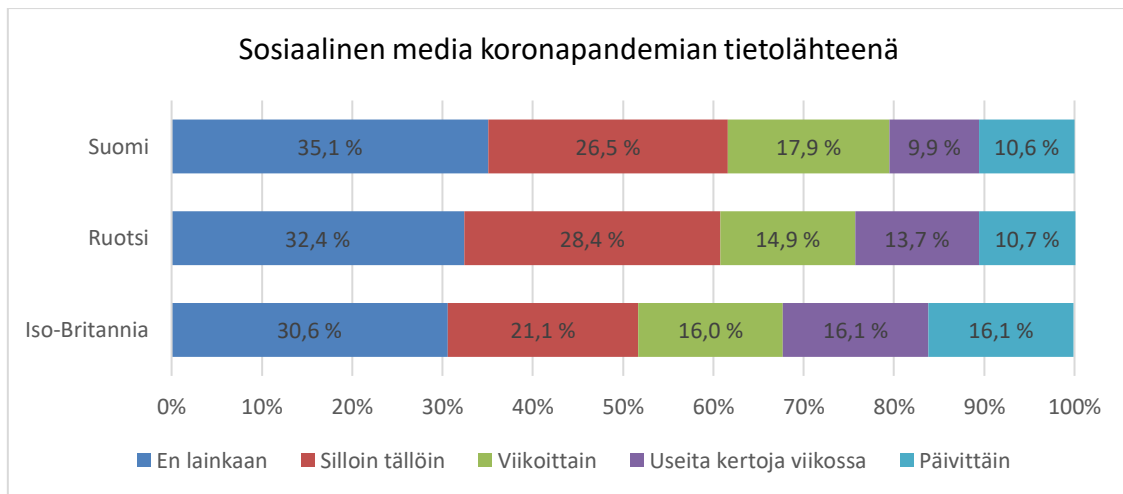
KUVIO 61 Vaihtoehtomedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

Virallisten terveydenhuoltotahojen sivustoja (esim. Suomessa THL) hyödynnettiin koronapandemian tietolähteenä suhteellisen tasaisesti kaikissa maissa, kuitenkin eniten Iso-Britanniassa, jossa lähes puolet vastaajista oli vähintään viikoittaisia käyttäjiä. Suomalaisista ja ruotsalaisista vastaajista reilu 40 % raportoi käyttävänsä virallisten terveydenhuoltotahojen sivustoja tietolähteenä vähintään viikoittain. Suomalaisten viikko- ja päivätason aktiivisuus virallisten terveydenhuoltotahojen sivustojen käytössä oli kuitenkin alhaisempaa verrattuna Ruotsiin ja Iso-Britanniaan.

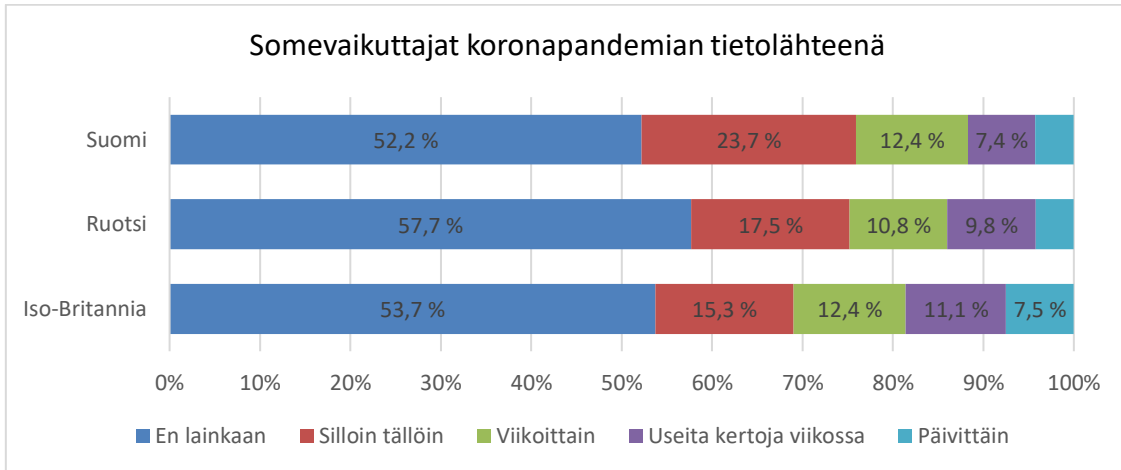
KUVIO 62 Virallisten terveydenhuoltotahojen sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

Sosiaalisen median tietolähteitä hyödynnettiin selvästi eniten Iso-Britanniassa, jossa noin puolet vastaajista raportoi käyttävänsä somea koronapandemian tietolähteenä vähintään viikoittain, ja päivittäin noin 16 %. Suomalaisista ja ruotsalaisista vähintään viikoittain sosiaalista mediaa hyödynsi hieman alle 40 % ja päivittäin reilu 10 % vastaajista. Noin kolmannes kaikkien maiden vastaajista raportoi, ettei käytä sosiaalista mediaa lainkaan koronapandemian tietolähteenä.

KUVIO 63 Sosiaalisen median käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

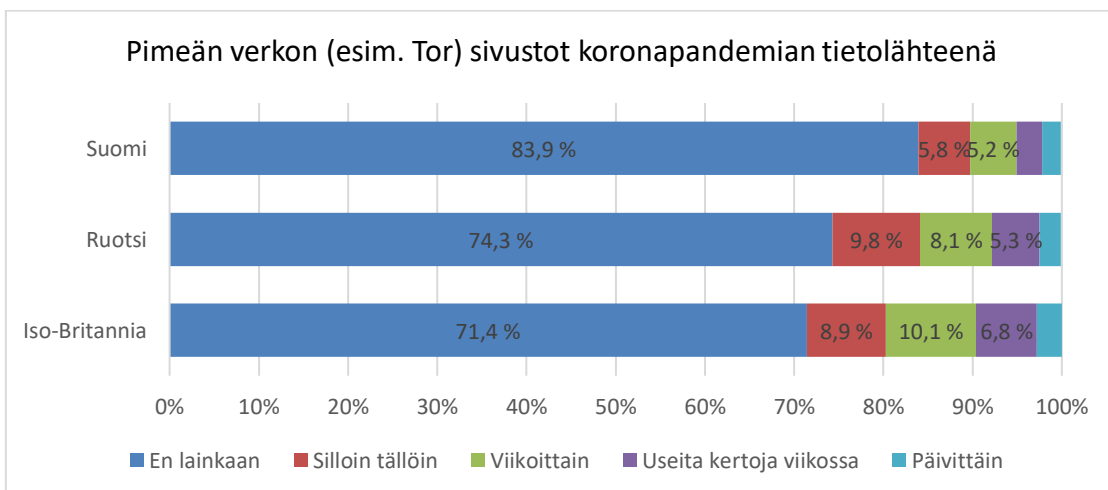
Myös somevaikuttajia käytettiin koronapandemian tietolähteenä aktiivisimmin Iso-Britanniassa, jossa noin kolmannes vastaajista hyödynsi somevaikuttajia tietolähteenä vähintään viikoittain. Suomessa ja Ruotsissa noin viidesosa vastaajista hyödynsi somevaikuttajia koronapandemian tietolähteenä vähintään viikoittain. Sekä Suomessa että Iso-Britanniassa vähintään satunnaisesti somevaikuttajia käytti tietolähteenä noin puolet, Ruotsissa hieman vähemmän. Yli puolet kaikkien maiden vastaajista ei hyödyntänyt somevaikuttajia tietolähteenä lainkaan.

KUVIO 64 Somevaikuttajien käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

Nettiryhmiä (esim. keskustelufoorumit ja muut nettiryhmät) koronapandemian tietolähteenä hyödynnettiin eniten Suomessa ja Iso-Britanniassa; molemmissa maissa lähes puolet raportoi hyödyntävänsä nettiryhmiä tiedon lähteenä vähintään silloin tällöin. Viikoittaisten ja päivittäisten käyttäjien osuus oli suurin Iso-Britanniassa. Suomalaisten ja ruotsalaisten osalta vähintään viikoittaisten käyttäjien osuus oli reilu 20 %, kun Britanniassa vastaava osuus oli 28 % vastaajista.

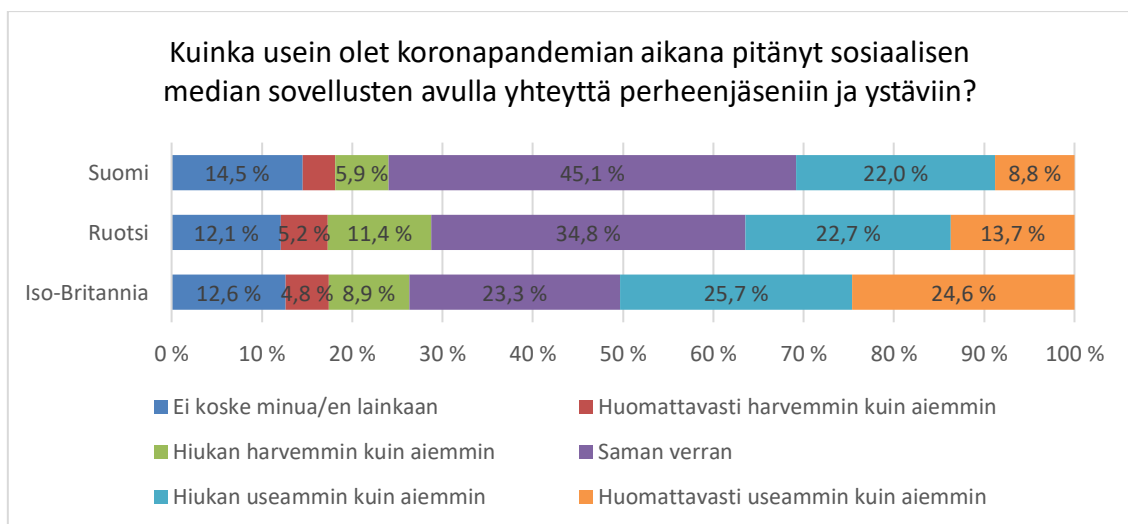
Pimeän eli anonyymien verkkojen (esim. Tor-verkko) sivustoja koronapandemian tietolähteenä hyödynnettiin eniten Iso-Britanniassa, jossa lähes 30 % vastaajista raportoi käyttävänsä pimeää verkkoa tiedon etsimisessä vähintään silloin tällöin. Ruotsalaisista vastaava osuus oli noin neljäsosa, ja suomalaisvastaajista vain 16 % käytti pimeää verkkoa vähintään silloin tällöin etsiäkseen tietoa koronaviruksesta. Valtaosa kaikkien maiden vastaajista ei hyödyntänyt pimeän verkkojen sivustoja koronapandemian tietolähteenä lainkaan.

KUVIO 65 Pimeän verkon sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä maittain

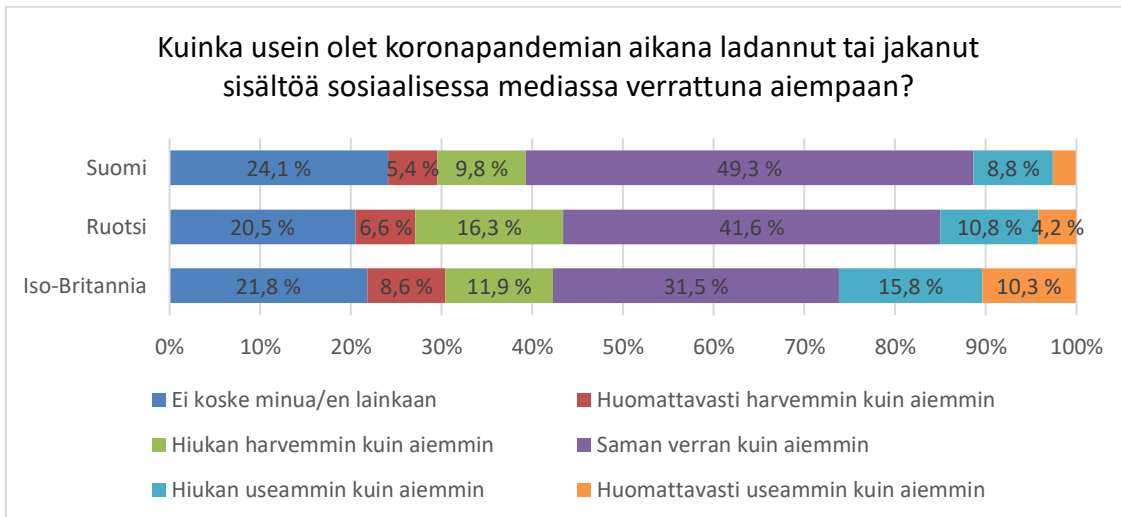
3.1.2 Verkkokäyttäytyminen koronapandemian aikana

Koronapandemian aiheuttamien rajoitustoimenpiteiden ja sosiaalisen eristämisen aikana Internet ja sosiaalinen media ovat tarjonneet monenlaisia tapoja niin sosiaaliseen vuorovaikutukseen kuin ajanviettoonkin. Kaikissa kolmessa maassa sosiaalista mediaa oli käytetty melko aktiivisesti yhteydenpitoon perheenjäsenten ja ystävien kanssa. Iso-Britanniassa jopa puolet vastaajista olivat pitäneet koronapandemian aikana aiempaa useammin yhteyttä perheenjäseniin ja ystäviin sosiaalisen median välityksellä. Ruotsalaisista aiempaa useammin oli pitänyt yhteyttä reilu kolmasosa ja suomalaisista vajaa kolmasosa vastaajista. Iso-Britannian suurin yhteydenpitoaktiivisuus somessa johtunee ainakin osittain maan tiukemmista liikkumis- ja tapaamisrajoituksista.

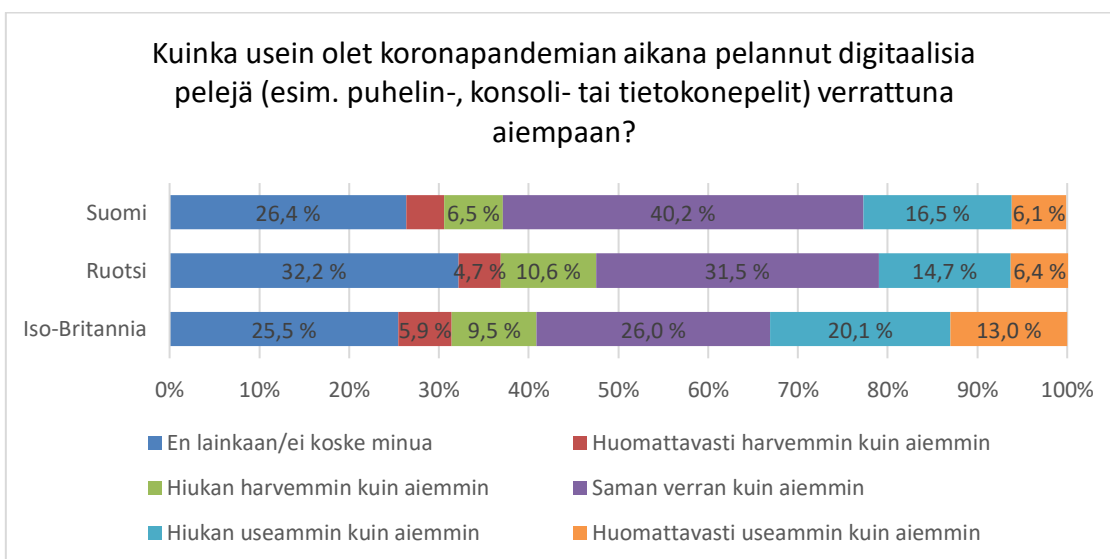
KUVIO 66 Yhteydenpito sosiaalisen median sovellusten välillä perheenjäseniin ja ystäviin koronapandemian aikana maittain

Myös sisältöjen lataaminen tai jakaminen sosiaalisessa mediassa koronapandemian aikana oli aktiivisinta Iso-Britanniassa; briteistä reilu neljäsosa vastaajista oli ladannut tai jakanut sisältöä aiempaa useammin. Ruotsalaisista puolestaan 15 % ja suomalaisista reilu 10 % olivat ladanneet tai jakaneet sisältöä somessa aiempaa useammin.

KUVIO 67 Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa koronapandemian aikana maittain

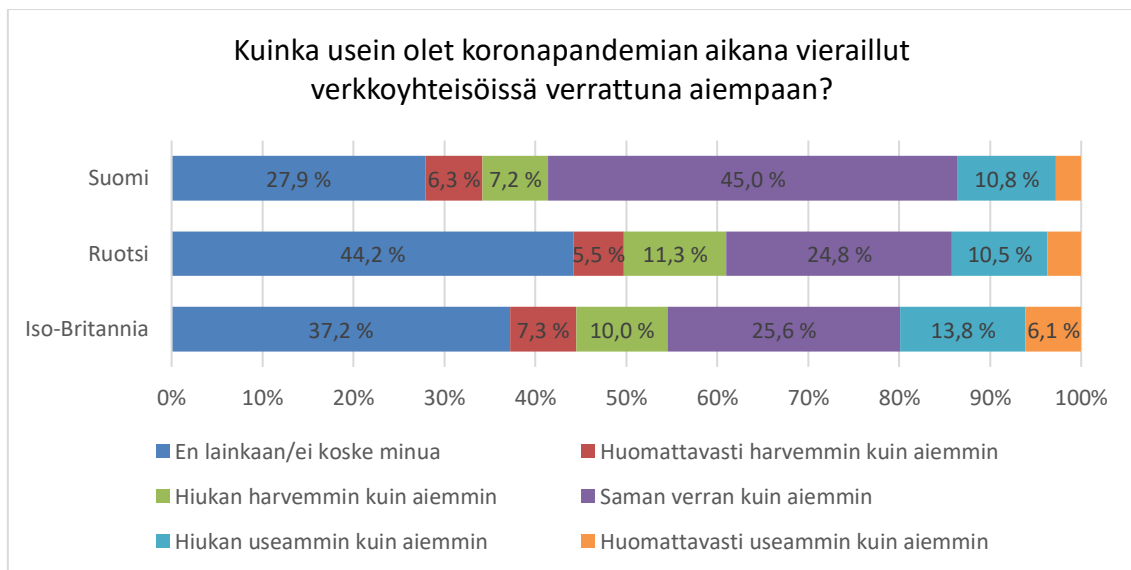
Digitaalisten pelien eli puhelin-, tietokone- ja konsolipelien käyttömäärissä raportoitiin kasvua kaikissa maissa. Digipelaaminen on voinut toimia mielekkäänä ajankäytön muotona pandemia-aikana ja tarjota myös mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden pelaajien kanssa verkon välityksellä. Jopa Maailman terveysjärjestö WHO suositteli digitaalisia pelejä turvallisena ajankäytön ja sosiaalisten kontaktien muotona pandemia-aikana (Chambers, 2020). Britit olivat lisänneet digitaalisten pelien pelaamista muita maita enemmän. Brittivastaajista noin kolmannes ja suomalaisista ja ruotsalaisista reilu viidesosa olivat pelanneet aiempaa useammin. Ruotsalaisista noin kolmannes ja suomalaisista ja briteistä noin neljäsosa ei ollut pelannut digitaalisia pelejä koronapandemian aikana lainkaan.

KUVIO 68 Digitaalisten pelien pelaaminen koronapandemian aikana maittain

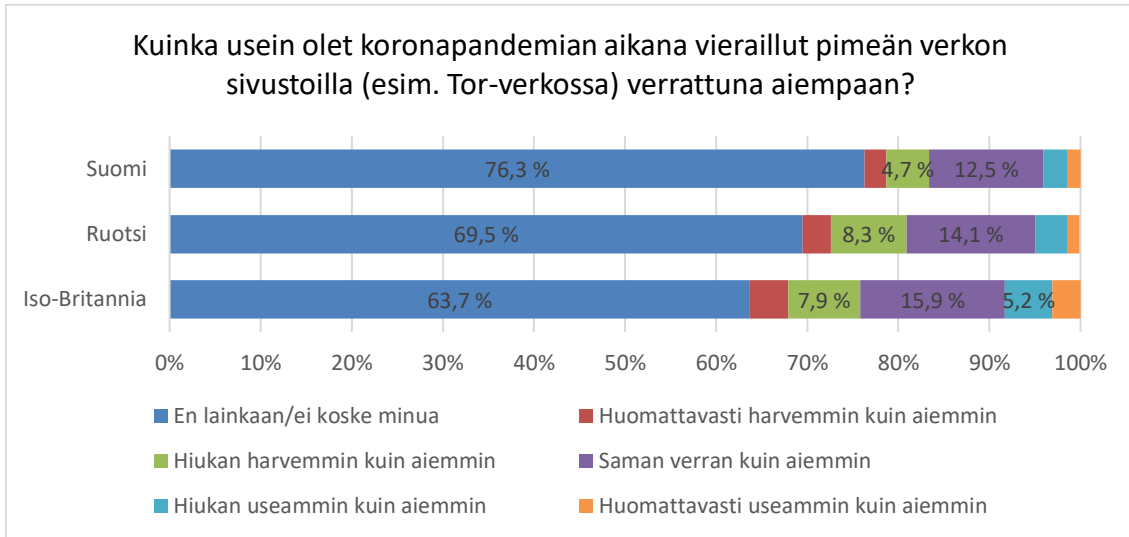
Britit olivat ostaneet myös maksullisia videopelejä (esim. tietokone- ja konsolipelit) sekä pelien sisältämiä maksullisia loot box -yllätyslaatikoita koronapandemian aikana muita maita useammin. Maksullisia videopelejä oli ostanut brittivastaajista reilu viidennes useammin verrattuna aiempaan, ja suomalaisista ja ruotsalaisista reilu 10 %. Noin 14 % brittiläisistä oli ostanut loot boxeja digipelissä useammin aiempaan verrattuna, kun taas ruotsalaisista noin 8 % ja suomalaisista 5 % oli ostanut loot boxeja koronapandemian aikana aiempaa useammin. Suurin osa kaikkien maiden vastaajista ei ollut ostanut loot boxeja koronan aikana lainkaan.

Britit olivat myös vierailleet verkkoyhteisöissä aiempaa useammin enemmän kuin suomalaiset ja ruotsalaiset. Viidesosa briteistä oli vierailut verkkoyhteisöissä aiempaa useammin, kun taas suomalaisista ja ruotsalaisista verkkoyhteisöissä vierailua raportoi lisänneensä vajaa 15 % vastaajista.

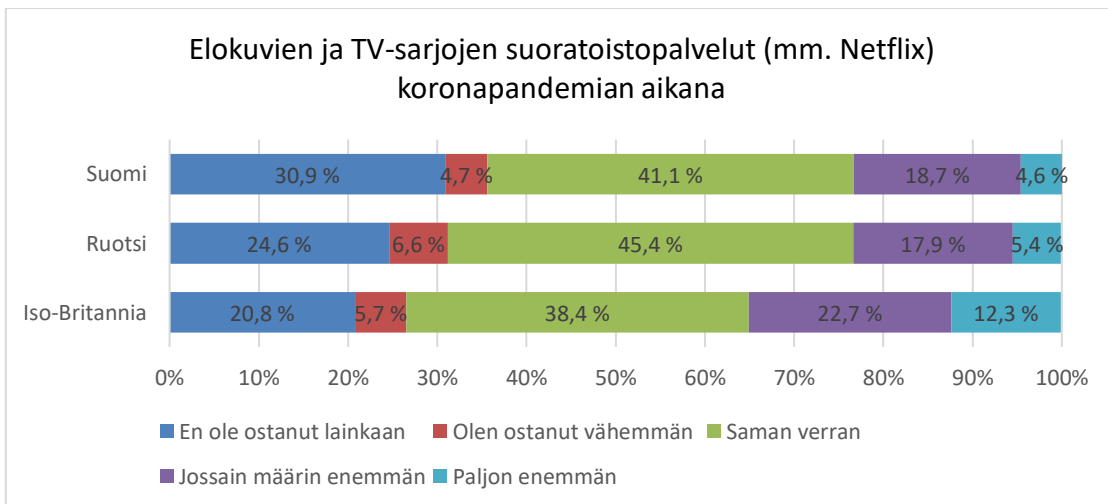
KUVIO 69 Verkkoyhteisöissä vieraileminen koronapandemian aikana maittain

Pimeän verkon (esim. Tor-verkko) sivustojen käyttö koronapandemian aikana oli yleisintä Iso-Britanniassa ja vähäisintä Suomessa. Pimeän verkon sivustoilla oli aiempaa useammin vierailut briteistä vajaa 10 %, ja suomalaisista ja ruotsalaisista vain muutama prosentti vastaajista. Vähintään yhtä usein kuin aiemmin pimeää verkkoa oli käyttänyt briteistä noin neljäsosa vastaajista, ruotsalaisista vajaa viidennes, ja suomalaisista noin 17 % vastaajista. Suurin osa kaikkien maiden vastaajista raportoi, ettei ollut vierailut pimeän verkon sivustoilla koronapandemian aikana lainkaan.

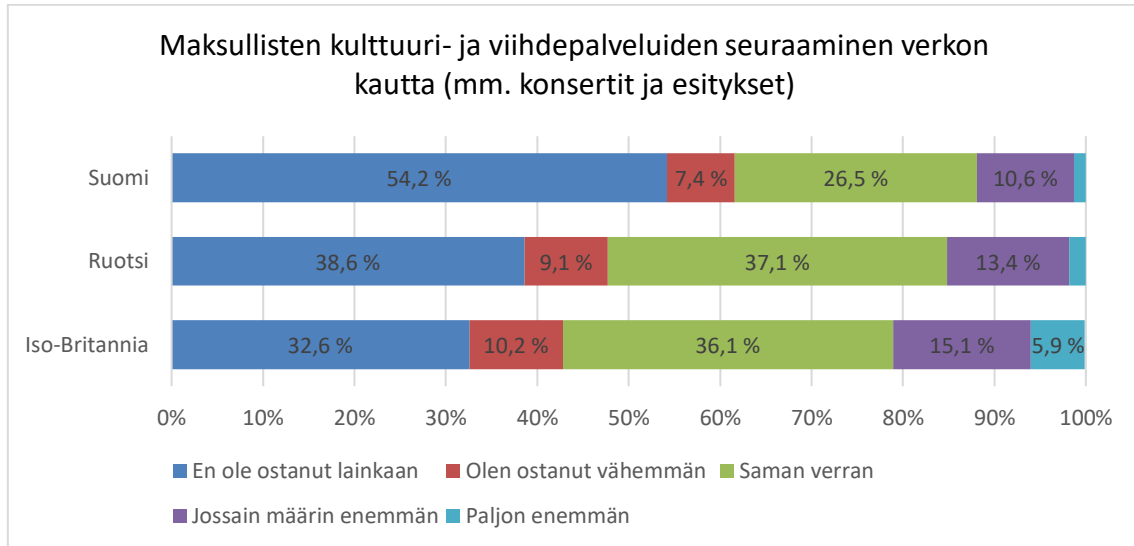
KUVIO 70 Pimeään verkon sivustojen käyttö koronapandemian aikana maittain

Elokuvien ja TV-sarjojen suoratoistopalveluita oli kulutettu aiempaa enemmän selvästi useimmin Iso-Britanniassa, jossa reilu kolmannes vastaajista raportoi käyttäneensä palveluihin rahaa enemmän verrattuna aiempaan. Suomalaisista ja ruotsalaisista vastaajista vajaa viidennes oli ostanut kyseisiä palveluita enemmän aiempaan verrattuna.

KUVIO 71 Suoratoistopalveluiden ostaminen koronapandemian aikana maittain

Myös äänikirjapalvelut olivat olleet hieman suosituimpia Iso-Britanniassa, jossa noin 17 % vastaajista raportoi ostaneensa kyseisiä palveluita aiempaa enemmän. Suomalaisista ja ruotsalaisista vastaajista äänikirjapalveluiden käyttömääriä raportoi lisänneensä noin 15 % vastaajista. Vastaavasti myös maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden kuten konserttien ja esitysten seuraaminen verkon kautta koronapandemian aikana oli suosituinta Iso-Britanniassa, jossa reilu viidennes vastaajista raportoi ostaneensa kyseisiä palveluita aiempaa enemmän.

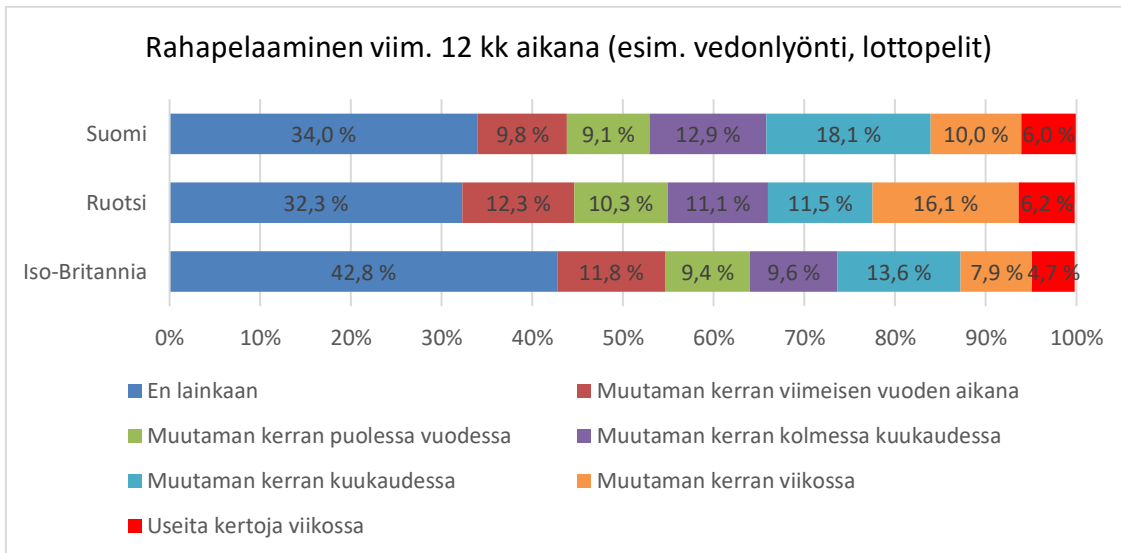
KUVIO 72 Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden seuraaminen verkon kautta koronapandemian aikana maittain

Yhteenvedona voi todeta, että britit olivat suomalaisiin ja ruotsalaisiin verrattuna olleet koronavuoden aikana kaikkein aktiivisimpia verkkokäyttäjiä. Tämä voi selittyä Iso-Britannian muita maita tiukempina pandemian rajoitustoimenpiteinä (esim. sulkutilat ja ulkonaliikkumiskiellot), jolloin kansalaiset ovat joutuneet olemaan huomattavan eristäytyneinä koteihinsa.

3.1.3 Pandemian aikainen rahapelaaminen ja peliongelmat Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa

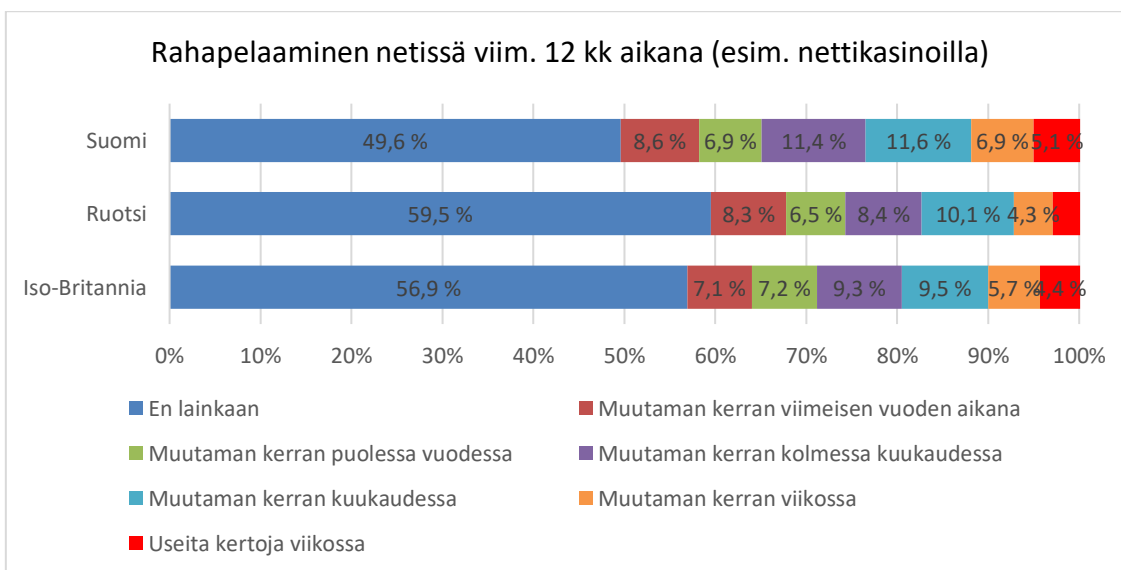
Kysyimme vastaajilta heidän rahapelaamisestaan viimeisen 12 kuukauden aikana. Koska kyselyaineisto kerättiin huhtikuussa 2021, kuluneen vuoden rahapelaaminen kattoi koronapandemian aikaisen rahapelaamisen. Selvitimme aluksi, kuinka usein vastaajat olivat pelanneet rahapelejä verkossa (esimerkiksi nettikasinoilla) ja verkon ulkopuolella (esimerkiksi vedonlyönti ja lottopelit).

Vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisia rahapelejä oli pelattu kuluneen vuoden aikana eniten Suomessa ja Ruotsissa. Noin 43 % brittivastaajista ei ollut pelannut kyseisiä rahapelejä lainkaan kuluneen vuoden aikana, kun taas suomalaisten ja ruotsalaisten vastaava osuus oli noin kolmasosa. Aktiivisimpien pelaajien osuus oli suurin Ruotsissa; ruotsalaisista vastaajista reilu viidesosa pelasi vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisia pelejä vähintään muutaman kerran viikossa. Suomalaisista 16 % ja briteistä noin 12 % pelasi vähintään muutaman kerran viikossa.

KUVIO 73 Rahapelien (esim. vedonlyönti, lottopelit) pelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittäin

Nettirahapelejä esimerkiksi nettikasinoilla pelattiin eniten Suomessa ja vähiten Ruotsissa. Suomalaisvastaajista noin puolet oli pelannut edes joitain kertoja nettirahapelejä kuluneen vuoden aikana, ja vähintään viikoittain netissä pelasi rahapelejä noin 12 % suomalaisvastaajista. Ruotsalaisista vähintään muutamia kertoja viikossa pelanneiden osuus oli reilu 5 % ja briteistä noin 10 %. Ruotsalaisista ja briteistä vajaa 60 % ja suomalaisista vajaa puolet vastaajista ei ollut pelannut nettirahapelejä kuluneen vuoden aikana lainkaan.

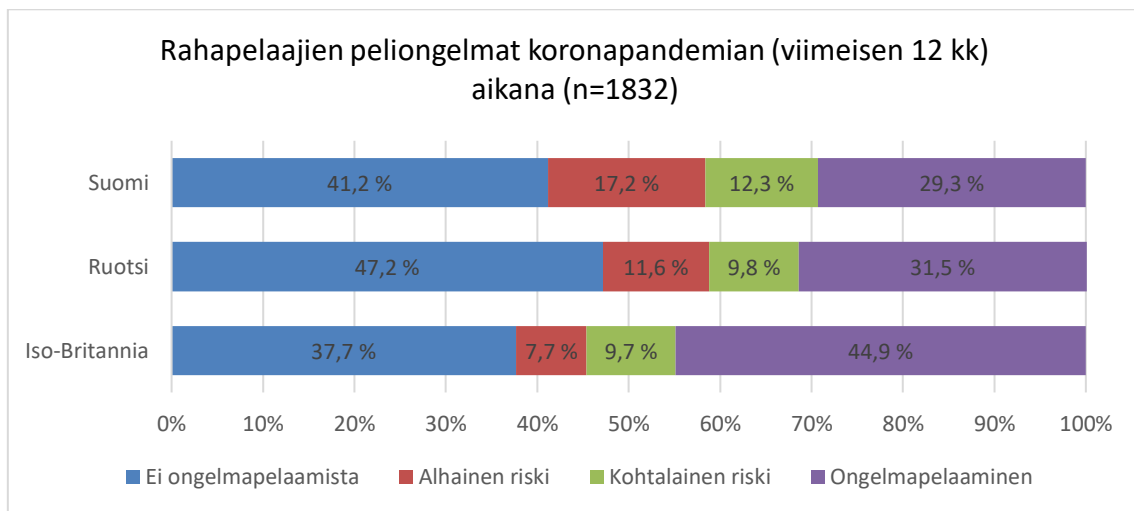

KUVIO 74 Nettirahapelien (esim. nettikasinot) pelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittäin

Niiden vastaajien osalta, jotka olivat pelanneet rahapelejä viimeisen vuoden aikana edes joitain kertoja, kartoitettiin rahapelaamisen ongelmallisuutta Problem Gambling Severity Index -mittarilla (PGSI). Mittari on laajalti kansainvälisesti

käytetty, ja se on kehitetty erityisesti väestötason tutkimukseen (Ferris & Wynne, 2001).²

Suomalaista 641, ruotsalaisista 632 ja briteistä 559 vastaajaa raportoivat pelanneensa rahapelejä kuluneen vuoden aikana edes joitain kertoja. Kaikista rahapelejä kuluneen vuoden aikana pelanneista vastaajista (n=1832) rahapeliongelmat olivat yleisimpiä Iso-Britanniassa, jossa lähes puolet rahapelejä pelanneista vastaajista täyttivät ongelmapelaamisen kriteerit PGSI-mittarilla mitattuna (8 pistettä tai enemmän). Suomessa ja Ruotsissa ongelmapelaamisen kriteerit täytti vajaa kolmannes rahapelaajista. Kohtalaisen riskin (3-7 pistettä) rahapelaajia oli eniten Suomessa, reilu 12 % rahapelejä pelanneista vastaajista. Ruotsalaisista rahapelaajista noin puolella ei ollut riski- tai ongelmatason pelaamista, kun taas suomalaisista ja brittiläisistä rahapelaajista noin 40 % ei raportoinut pelaamisen kanssa olevan ongelmia.

KUVIO 75 Rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana maittäin

Vaikka siis rahapelaaminen vaikutti olleen koronapandemian aikana jonkin verran yleisempää Suomessa ja Ruotsissa erityisesti vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisten pelien suhteen, rahapelaajien ongelmapelaaminen oli yleisintä Iso-Britanniassa. Myös pelaajien rahapeliongelmiensa keskiarvoja tarkasteltaessa (asteikolla 0–27), keskiarvo oli selvästi korkein Iso-Britanniassa (ka 7,42). Suomessa keskiarvo oli 5,01 ja Ruotsissa 4,98. Briteissä oli myös muihin maihin verrattuna suurin osuus vastaajia (noin 17 %), jotka raportoivat pelanneensa nettirahapelejä

² Mittari koostuu yhdeksästä kysymyksestä, jotka kartoittavat vastaajan rahapelaamisen ongelmallisuutta viimeisen 12 kuukauden aikana. Jokaisesta kysymyksestä saa 0–3 pistettä, ja mittarin saamien kokonaispisteiden vaihteluväli on 0–27 pistettä. Mittarin kokonaispisteiden raja-arvoina käytettiin mittarin alkuperäistä tulkintaa (0=eikä peliongelmaa; 1–2=alhainen riski 3–7=kohtalainen riski; 8 tai enemmän = ongelmapelaaminen) (ks. Ferris & Wynne, 2001).

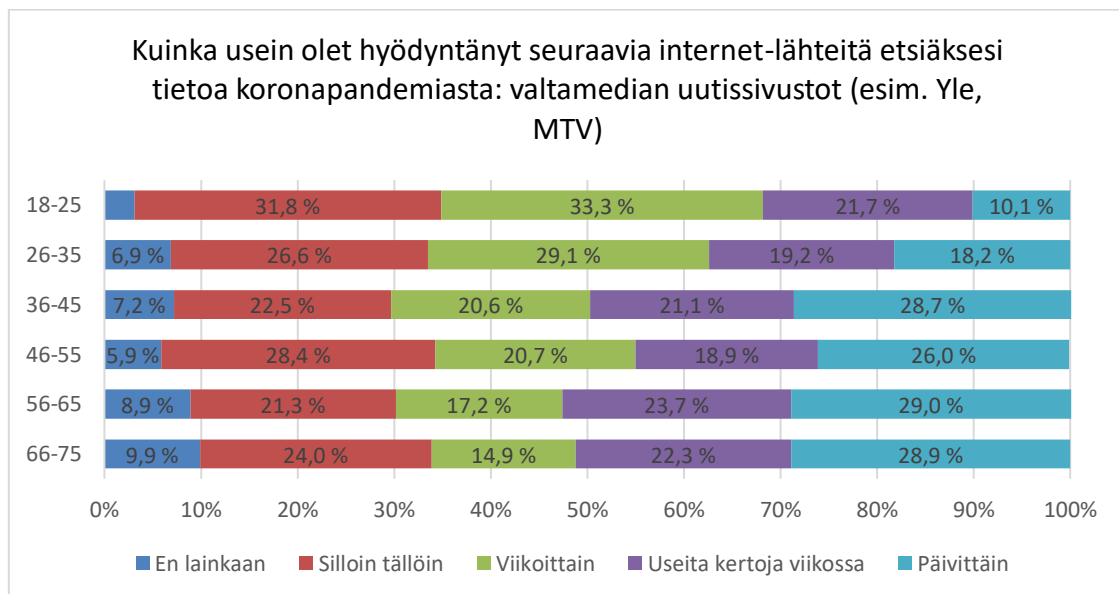
aiempaa useammin koronapandemian aikana. Pandemian aikaisen nettirahapelaamisen lisääntymisestä Iso-Britanniassa etenkin nuorten aikuisten keskuudessa on viitteitä myös tuoreessa tutkimuksessa (Emond et al., 2021).

On syytä huomata, että vaikka rahapeliongelmiin prosenttiluvut koskevat vain rahapelejä pelanneiden vastaajien osuutta, myös koko aineistoon suhteutettuna rahapeliongelmiin luvut ovat kaikissa maissa huomattavan korkeita verrattuna väestötason rahapeliraportteihin. Onkin todennäköistä, että ongelmapelaajien määrä on ollut aineistossamme yliedustettuna. Anonyymi internet-kysely onkin voinut saavuttaa rahapeliongelmiin kärsiviä ja heikommassa asemassa olevia henkilöitä helpommin kuin esimerkiksi perinteiset posti- ja puhelinkyselyt.

3.2 Verkkokäyttäytyminen Suomessa eri väestöryhmissä 2021

3.2.1 Suomalaisen käyttämät internet-tietolähteet koronaviruksesta

Valtamedian uutissivustot olivat kaikissa suomalaisten ikäryhmissä suhteellisen suosittu lähde tiedon etsimiseen koronapandemiasta. Vanhemmat ikäryhmät käyttivät valtamedian uutissivustoja koronapandemian tietolähteenä aktiivisemmin kuin nuoret. Yli 36-vuotiaista valtamedian sivustoja käytti vähintään useita kertoja viikossa noin puolet vastaajista, ja päivittäin vajaa 30 %. Nuorimpien 18–25-vuotiaiden ikäryhmästä vain 10 % raportoi käyttävänsä valtamedian uutislähteitä päivittäin.

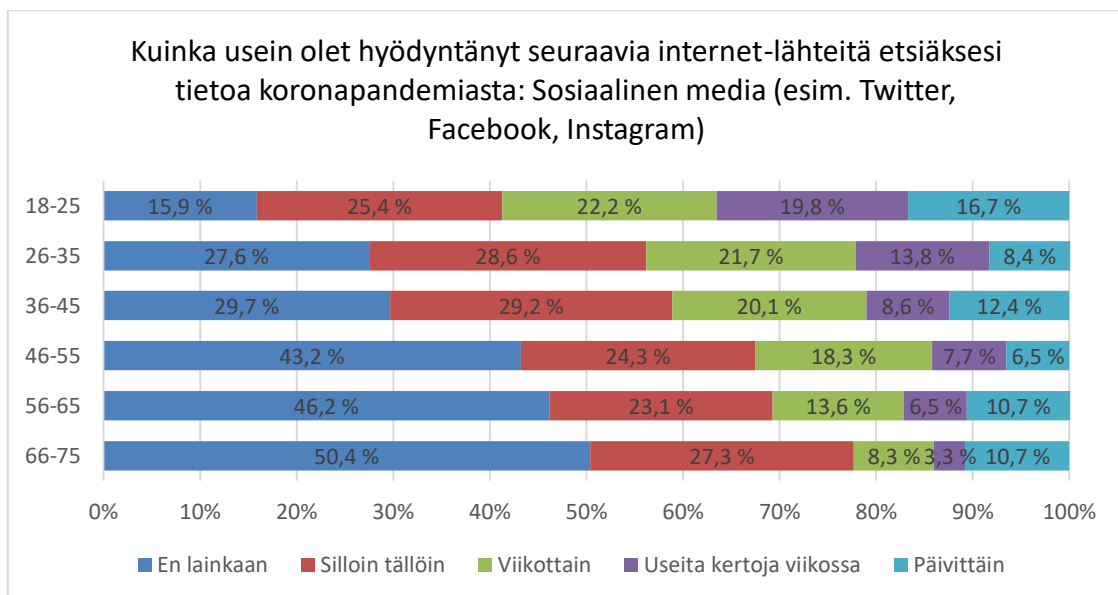

KUVIO 76 Valtamedian uutissivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan

Myös koulutustasolla oli merkitystä valtamedian käytössä koronapandemian tietolähteenä; korkeammin koulutetut olivat selvästi aktiivisempia valtavirtamedian käyttäjiä. Korkeimmin koulutetuista yli 40 % raportoi käyttävänsä valtavirtamediaa päivittäin ja lähes 85 % vähintään viikoittain etsiäkseen tietoa koronapandemiasta. Matalimmin koulutetuista vain alle 18 % raportoi käyttävänsä päivittäin ja hieman yli puolet vähintään viikoittain. Ammatillisen tutkinnon suorittaneista reilu 10 % raportoi, ettei käytä valtamedian tietolähteitä lainkaan.

Virallisten terveydenhuoltotahojen (esim. THL) sivustoja käytettiin kaikissa ikäryhmissä melko tasaisesti koronapandemian tietolähteenä, eikä ikäryhmien välillä ollut tilastollista eroa. Kaikista ikäryhmistä noin 40 % käytti vähintään viikoittain ja yli 80 % vähintään silloin tällöin virallisten terveydenhuoltotahojen sivustoja koronaviruksen tietolähteenä.

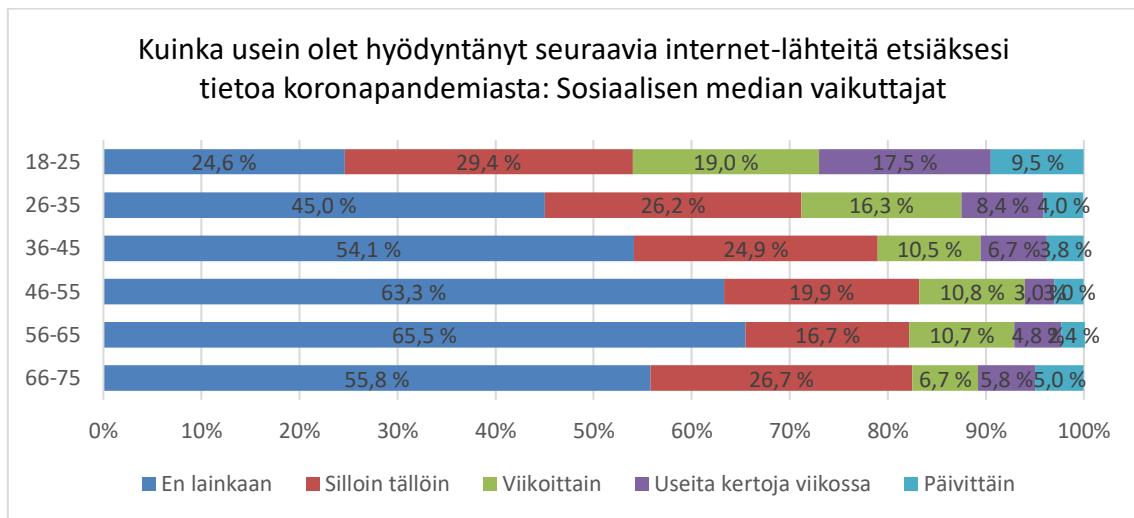
Sosiaalisen median kanavia kuten Facebookia, Instagramia tai Twitteriä koronan tietolähteenä hyödynsivät selvästi eniten nuoret aikuiset. 18–25-vuotiaista yli 40 % käytti vähintään useita kertoja viikossa sosiaalisen median tietolähteitä, ja 84 % vähintään satunnaisesti tai useammin. 66–75-vuotiaista puolista raportoi, ettei käytä ollenkaan sosiaalisen median tietolähteitä.

KUVIO 77 Sosiaalisen median käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan

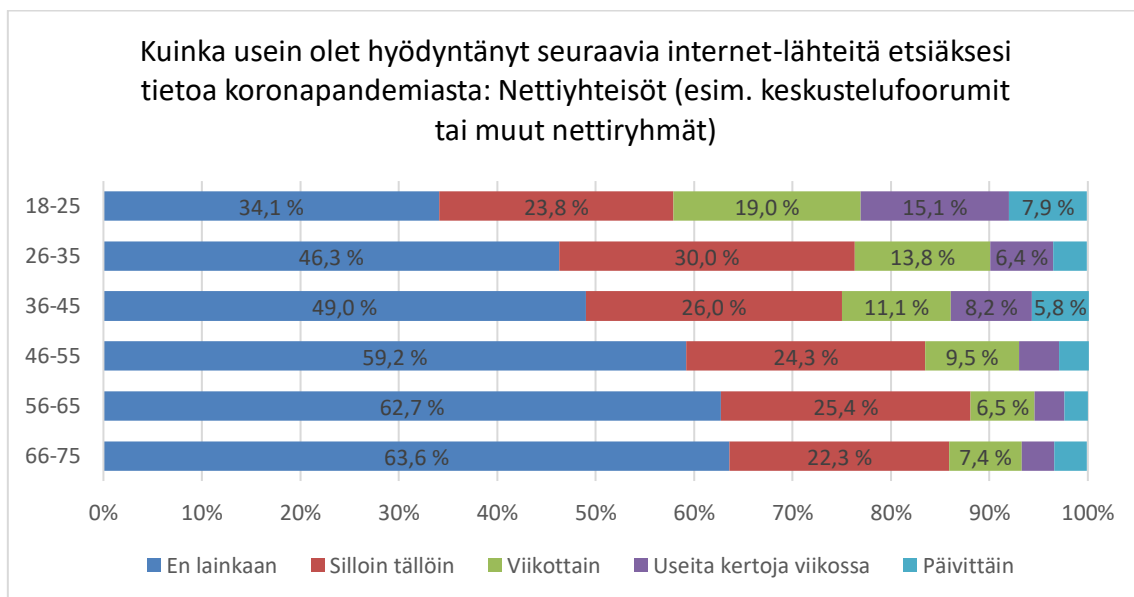
Sosiaalisen median vaikuttajia käytettiin koronapandemian tietolähteenä selvästi aktiivisimmin 18–25-vuotiaiden keskuudessa; ikäryhmästä hieman yli 40 % raportoi käyttävänsä somevaikuttajia tietolähteenä vähintään viikoittain ja vajaa 10 % päivittäin. Vanhemmilla ikäryhmillä somevaikuttajien hyödyntäminen tietolähteenä oli selvästi vähäisempää. Kiinnostavasti kuitenkin lähes puolet 66–75-

vuotiaiden ikäryhmästä raportoi käyttäneensä sosiaalisen median vaikuttajia koronapandemian tietolähteenä vähintään satunnaisesti. Toisaalta emme voi olla varmoja, onko yli 65-vuotiaiden käsitys siitä, mitä tarkoitetaan sosiaalisen median vaikuttajalla sama kuin nuoremmilla ikäryhmillä.

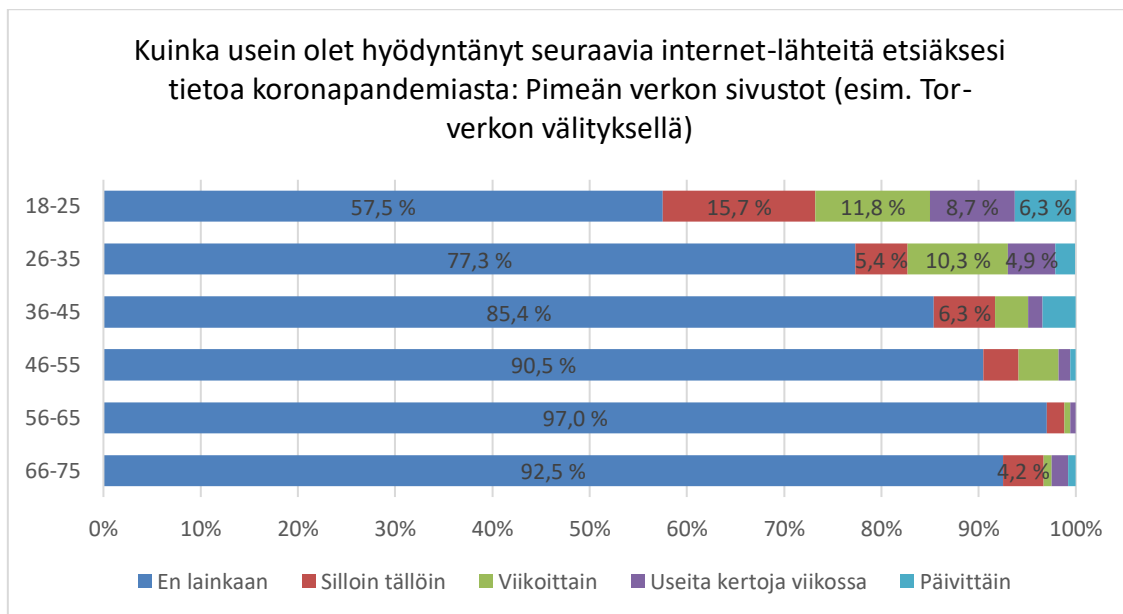
KUVIO 78 Somevaikuttajien käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan

Myös nettiyhteisöt eli erilaiset keskustelufoorumit ja muut nettiryhmät olivat nuorten ikäryhmien suosima tiedonlähde. 18–25 -vuotiaista reilu 40 % käytti nettiyhteisöjä tietolähteenä vähintään viikoittain. Yli 46-vuotiaista noin 60 % ei käyttänyt nettiyhteisöjä lainkaan tiedon lähteenä.

KUVIO 79 Nettiyhteisöjen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan

Pimeän eli anonyymien verkkojen (esim. Tor-verkko) alustoja koronapandemian tietolähteenä käyttivät selvästi eniten nuoret aikuiset. 18–25-vuotiaista reilu 40 % käytti pimeää verkkoa vähintään satunnaisesti, ja 26–35-vuotiaista reilu viidesosa. Sen sijaan vanhemmista ikäryhmissä pimeän verkkojen käyttö tietolähteenä oli huomattavasti harvinaisempaa, eikä selvä enemmistö käyttänyt pimeää verkkoa tietolähteenä lainkaan. Myös vastaajan koulutustasolla oli merkitystä pimeän verkkojen käytössä. Pelkän peruskoulun käyneet olivat aktiivisimpia pimeän verkkojen käyttäjiä, kun taas korkeasti koulutetuilla pimeän verkkojen käyttö tietolähteenä oli hyvin harvinaista. Myös sukupuolella oli merkitystä; miehet käyttivät pimeää verkkoa tietolähteenä naisia useammin.

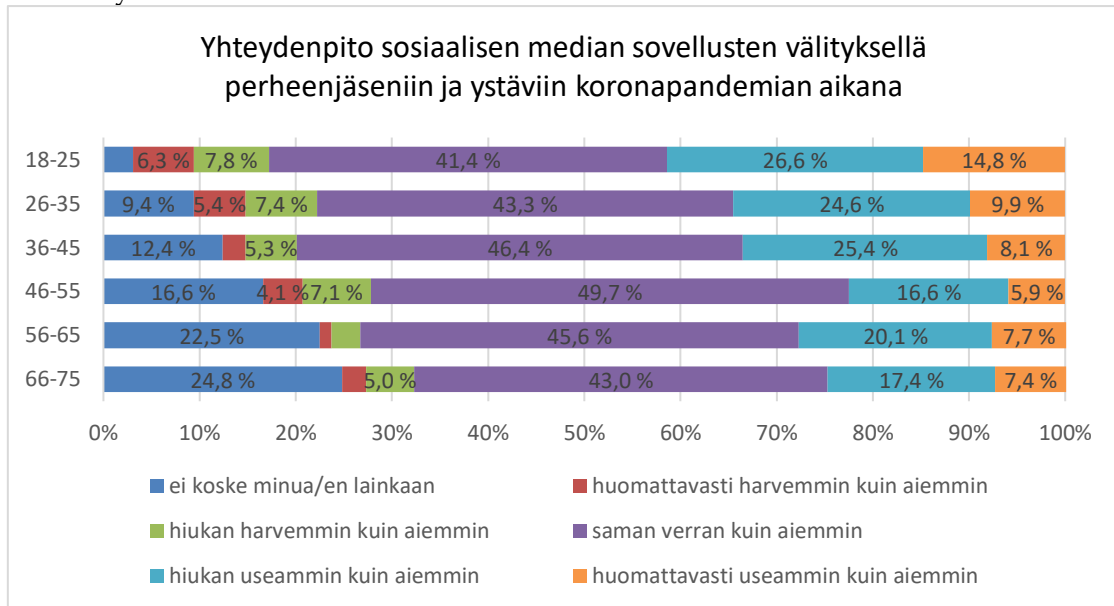
KUVIO 80 Pimeän verkkojen sivustojen käyttö koronapandemian tietolähteenä Suomessa ikäryhmän mukaan

On huomionarvoista, että kaikkien tässä tutkimuksessa kysyttyjen internetin tietolähteiden osalta nuorten aikuisten 18–25-vuotiaiden ikäryhmässä oli muihin ikäryhmiin verrattuna selvästi pienin osuus heitä, jotka eivät käytä lainkaan kyseistä tietolähdettä etsiäkseen tietoa koronapandemiasta. Tämä kertonee osaltaan siitä, miten keskeisessä osassa internet on nuorten aikuisten elämässä, ja kuinka aktiivisesti nuoret aikuiset hyödyntävät erilaisia internet-lähteitä tiedonhaussa. Erityisesti erilaiset sosiaalisen median tietolähteet korostuivat nuorilla aikuisilla muihin ikäryhmiin verrattuna.

3.2.2 Verkkokäyttäytyminen koronapandemian aikana Suomessa

Nuoremmat ikäryhmät olivat koronapandemian aikana pitäneet sosiaalisen median välityksellä yhteyttä perheenjäseniin ja ystäviin vanhempia ikäryhmiä aktiivisemmin. 18–25-vuotiaista reilu 40 % oli pitänyt soimen avulla aiempaa useammin yhteyttä perheenjäseniin. Noin kolmannes 26–35-vuotiaista ja 36–45-vuo-

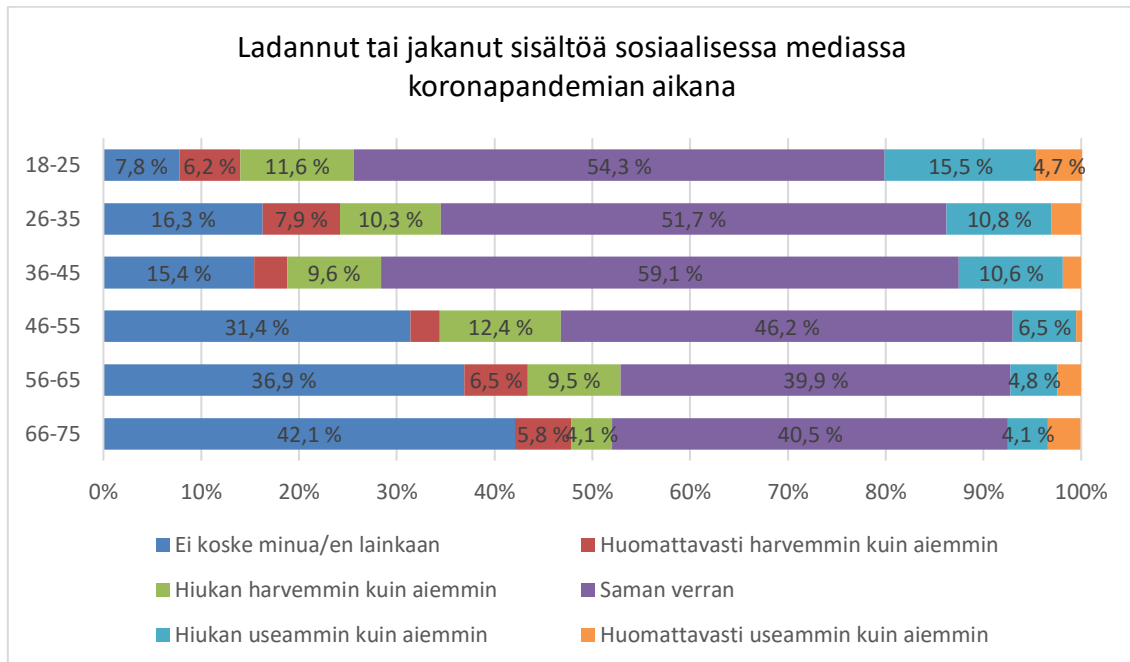
tiaista oli pitänyt yhteyttä aiempaa enemmän. 56–65-vuotiaista ja 66–75-vuotiaista noin viidennes ei ollut pitänyt somen kautta yhteyttä lainkaan perheenjäseniin tai ystäviin.

KUVIO 81 Yhteydenpito perheenjäseniin ja sukulaisiin koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

Nuorimmat ikäryhmät olivat myös vanhempia ikäryhmiä useammin olleet yhteydessä nettituttaviin koronapandemian aikana. 18–25-vuotiaista noin neljäsosa ja 26–35-vuotiaista ja 36–45-vuotiaista noin viidesosa oli ollut aiempaa useammin yhteydessä nettituttaviin koronapandemian aikana.

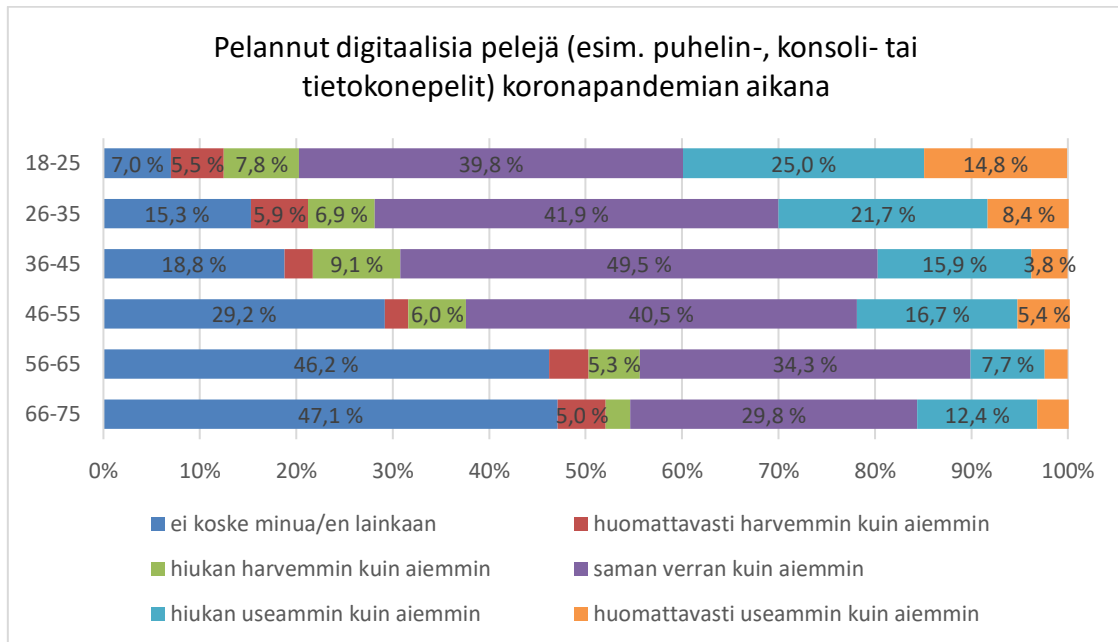
Nuorimmat ikäryhmät olivat myös lisänneet sosiaalisen median käyttöä koronan aikana enemmän vanhempiin ikäryhmiin verrattuna. Noin viidennes 18–25-vuotiaista oli ladannut tai jakanut sisältöä somessa aiempaa enemmän. 26–35- ja 36–45-vuotiaista puolestaan vajaa 15 %. Vanhemmissa ikäryhmissä aktiivisuus sosiaalisessa mediassa ei ollut juurikaan lisääntynyt, ja merkittävä osa yli 46-vuotiaista raportoi ettei ole ladannut tai jakanut sisältö somessa lainkaan koronapandemian aikana.

KUVIO 82 Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

Aktiivisina sosiaalisen median käyttäjinä nuorten aikuisten ikäryhmät olivat myös innokkaimpia somevaikuttajien seuraajia koronapandemian aikana: 18–25- ja 26–35-vuotiaista reilu viidennes raportoi seuranneensa somevaikuttajia aiempaa useammin.

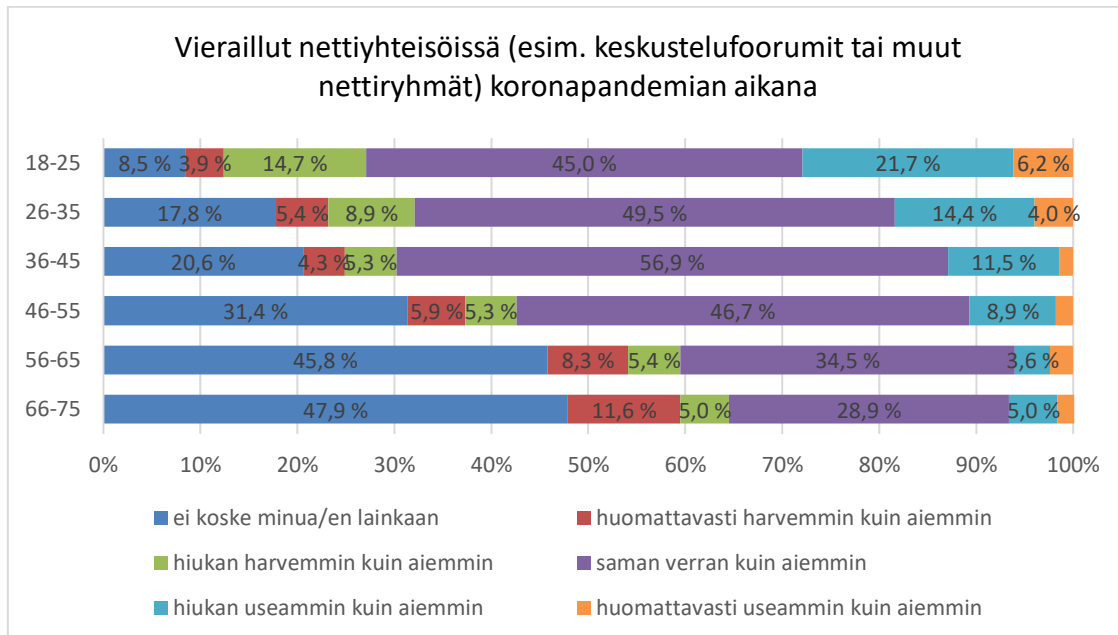
Myös digitaalisten pelien eli puhelin-, konsoli- ja tietokonepelien käyttömäärissä oli kasvua koronapandemian aikana erityisesti nuorimmissa ikäryhmissä. 18–25-vuotiaista lähes 40 % raportoi pelanneensa digitaalisia pelejä aiempaa useammin. Myös 26–35-vuotiaista 30 %, sekä 36–45- ja 46–55-vuotiaista noin viidesosa oli lisännyt pelaamista. Yli 56-vuotiaista lähes puolet ei ollut pelannut lainkaan. Kiinnostava havainto oli, että vanhimmassa 66–75-vuotiaiden ikäryhmässä noin 15 % vastaajista oli lisännyt digipelien pelaamista koronapandemian aikana, kun taas 56–65-vuotiaiden ikäryhmässä vastaava osuus oli 10 %. Naisten ja miesten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa pelimäärien muutoksissa.

KUVIO 83 Digitaalisten pelien pelaaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

Digipelaamisen pelimäärien lisääntymisen lisäksi 18–25-vuotiaat olivat myös ostaneet maksullisia videopelejä (esim. tietokone- ja konsolipelit) muita ikäryhmiä huomattavasti useammin. Jopa lähes kolmannes kyseisen ikäryhmän vastaajista oli ostanut koronapandemian aikana pelejä aiempaa useammin. Miehet olivat ostaneet maksullisia videopelejä naisia enemmän.

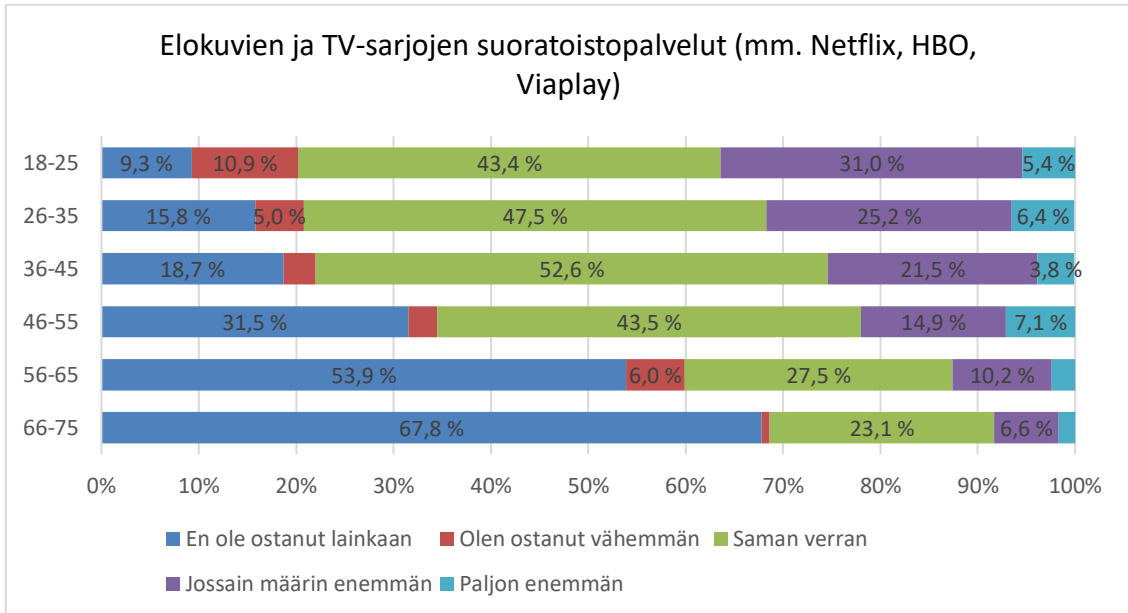
Nuoret aikuiset olivat vierailleet nettiyhteisöissä kuten keskustelufoorumeilla ja muissa nettiryhmissä muita ikäryhmiä aktiivisemmin koronan aikana. Lähes 30 % 18–25-vuotiaista ja noin viidesosa 26–35-vuotiaista oli vierailut nettiyhteisöissä aiempaa useammin. Vanhemmilla ikäryhmillä nettiyhteisöjen käyttömäärät eivät olleet juurikaan lisääntyneet, ja yli 56-vuotiaista lähes puolet eivät olleet vierailleet nettiyhteisöissä koronapandemian aikana lainkaan.

KUVIO 84 Nettiyhteisöissä vieraileminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

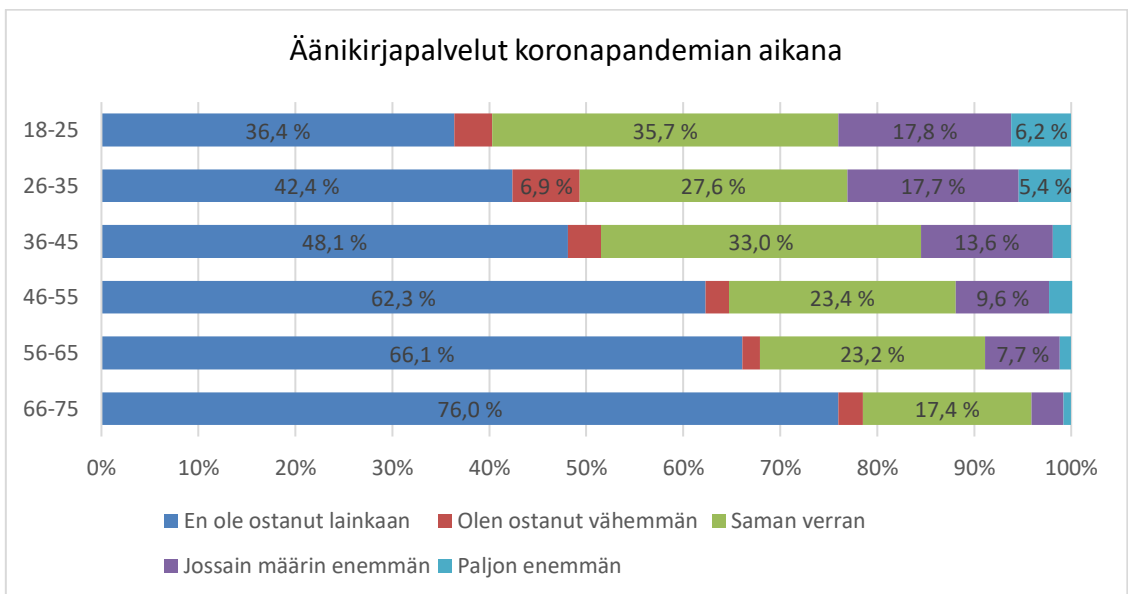
Pimeän eli anonyymien verkkojen (esim. Tor-verkko) käyttömäärissä oli eniten kasvua 18–25-vuotiaiden ikäryhmässä. Kyseisestä ikäryhmästä reilu 15 % oli vierailut aiempaa useammin pimeän verkkojen sivuilla koronapandemian aikana, ja viides yhä usein kuin ennen pandemiaa. Sen sijaan vanhemmissa ikäryhmissä ei juurikaan ollut kasvua pimeän verkkojen käyttömäärissä, ja reilu enemmistö kaikista ikäryhmistä raportoi, ettei ollut vierailut pimeässä verkossa koronapandemian aikana lainkaan.

Elokuvien ja TV-sarjojen suoratoistopalveluiden kulutusmäärissä raportoitiin kasvua kaikissa ikäryhmissä, mutta erityisesti nuoret aikuiset raportoivat kulutaneensa suoratoistopalveluita aiempaa enemmän koronapandemian aikana. 18–25-vuotiaista ja 26–35-vuotiaista noin kolmannes vastaajista raportoi ostaneensa kyseisiä palveluita aiempaa enemmän. Vähäisintä suoratoistopalveluiden käyttöä oli yli 66-vuotiailla vastaajilla.

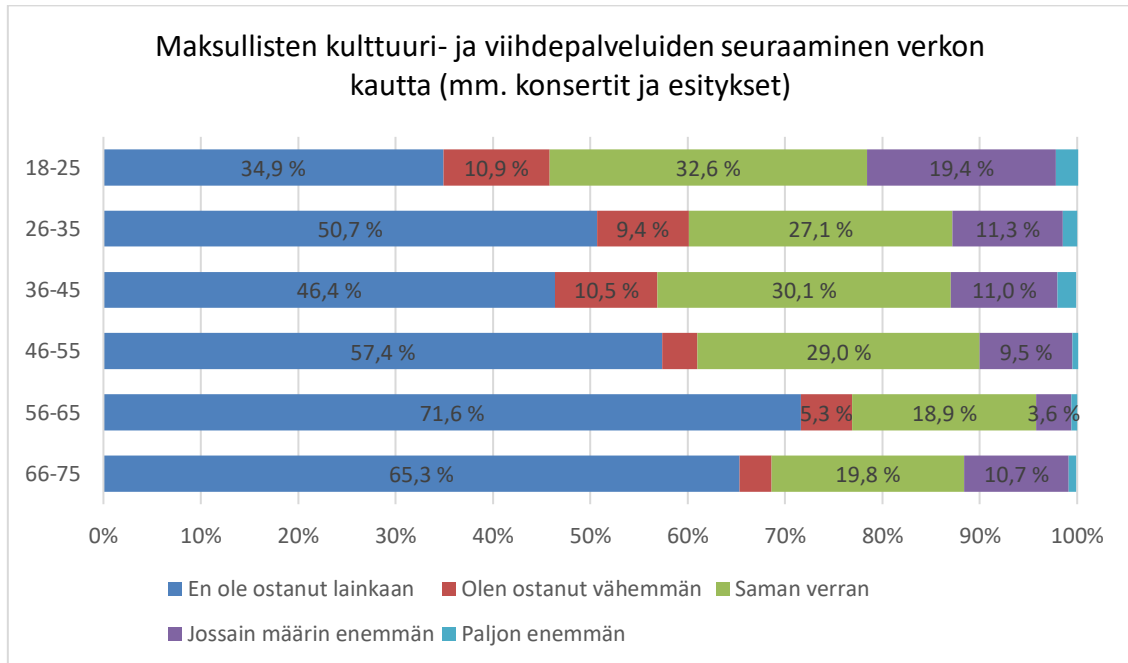
KUVIO 85 Suoratoistopalveluiden ostaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

Vastaavasti myös äänikirjapalveluita oli koronapandemian aikana ostettu enemmän erityisesti nuorten aikuisten ikäryhmissä. 18–35-vuotiaista noin neljännes vastaajista raportoi ostaneensa äänikirjapalveluita aiempaa enemmän. 66–75-vuotiaista vastaajista vain muutama prosentti oli lisännyt äänikirjapalveluiden käyttöä, ja 76 % ei ollut käyttänyt äänikirjapalveluita lainkaan.

KUVIO 86 Äänikirjapalveluiden ostaminen koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

Myös maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden kuten konserttien ja esitysten seuraaminen verkon välityksellä oli lisääntynyt erityisesti 18–25-vuotiailla, joista reilu viidennes raportoi ostaneensa kyseisiä palveluita aiempaa enemmän. Myös vanhimpien 66–75-vuotiaiden ikäryhmästä reilu 10 % vastaajista raportoi lisänneensä kyseisten palveluiden käyttöä.

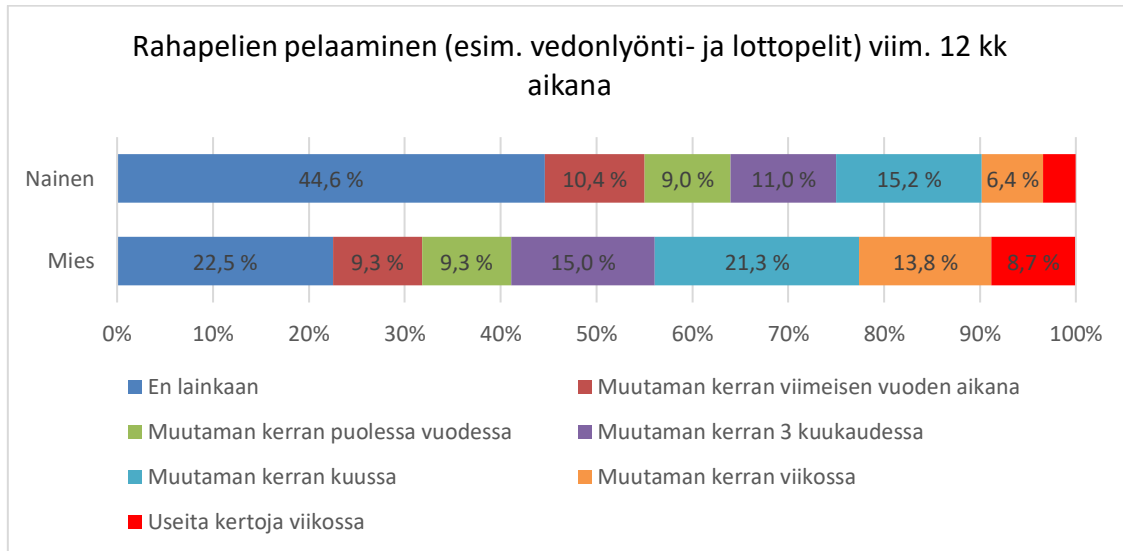
KUVIO 87 Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden seuraaminen verkon kautta koronapandemian aikana Suomessa ikäryhmän mukaan

3.2.3 Koronapandemian aikainen rahapelaaminen ja peliongelmat Suomessa eri väestöryhmissä

Kysyimme vastaajilta heidän rahapelaamisestaan kuluneen vuoden aikana. Koska aineisto kerättiin huhtikuussa 2021, kuluneen vuoden rahapelaaminen kattoi koronapandemian aikaisen rahapelaamisen kevästä 2020 kevääseen vuoteen 2021.

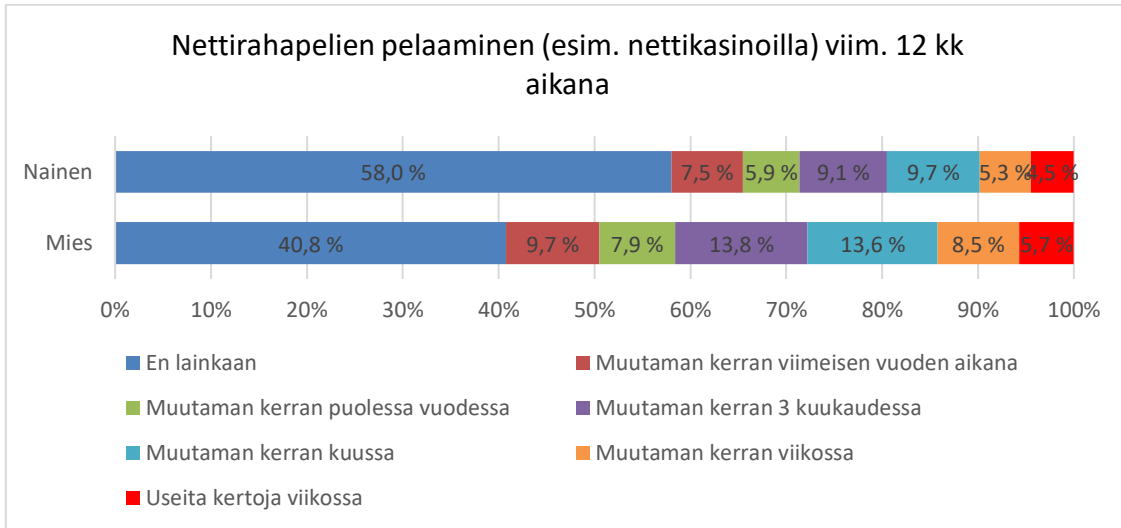
Maaliskuussa 2020 Veikkaus sulki Suomessa peliautomaatit ja pelipaikat, ja avasi niitä rajatusti kesällä 2020 koronapandemiatilanteen parannuttua. Syksyllä 2020 peliautomaatit jälleen suljettiin koronaviruksen kiihtymis- ja leviämisalueilla, jonka jälkeen peliautomaatteja on alueellisesti avattu ja suljettu riippuen koronapandemian tilanteesta eri sairaanhoitopiireissä. Koska peliautomaatit ovat kuitenkin olleet suuren osan koronavuodesta pääosin suljettuna, emme kysyneet tutkimuksessamme vastaajilta tarkemmin peliautomaattien käytöstä. Sen sijaan selvitimme aluksi, kuinka usein vastaajat olivat pelanneet rahapelejä verkossa (esimerkiksi nettikasinoilla) ja verkon ulkopuolella (esimerkiksi vedonlyönti ja lottopelit).

Suomalaiset miesvastaajat olivat koronavuoden aikana olleet naisia selvästi aktiivisempia rahapelaajia. Yli viidesosa miehistä oli pelannut vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisia rahapelejä kuluneen vuoden aikana vähintään muutamia kertoja viikossa, ja noin 9 % useita kertoja viikossa. Naisista noin 10 % oli pelannut rahapelejä vähintään muutamia kertoja viikossa ja noin neljäsosa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Hieman alle puolet naisvastaajista ja miehistä vajaa neljäsosa eivät olleet pelanneet vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisia rahapelejä vuoden aikana lainkaan.

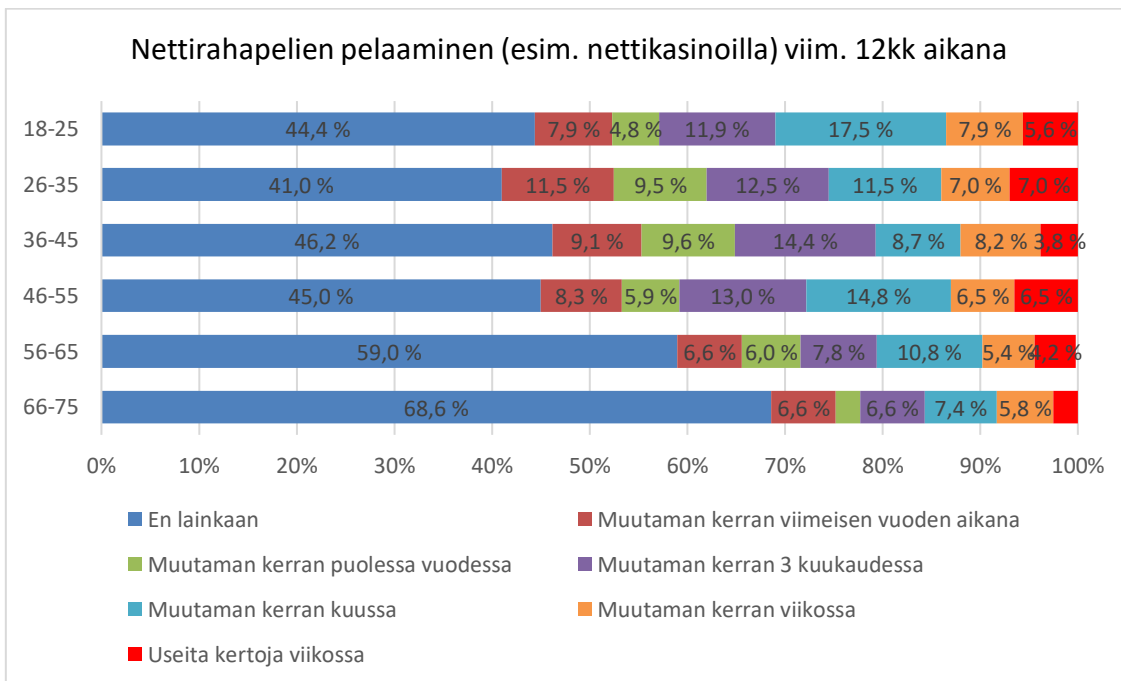
KUVIO 88 Rahapelien (esim. vedonlyönti- ja lottopelit) pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana sukupuolen mukaan

Miehet olivat pelanneet kuluneen vuoden aikana naisia enemmän myös nettirahapelejä esimerkiksi nettikasinoilla. Vajaa 15 % miehistä oli pelannut vähintään muutaman kerran viikossa ja yli kolmasosa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Miehistä noin 40 % ja naisista 60 % eivät olleet pelanneet nettirahapelejä koronapandemian aikana lainkaan.

KUVIO 89 Nettirahapeliin pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana sukupuolen mukaan

Myös ikäryhmien välillä oli eroa nettirahapeliin pelaamisessa. Nuorimmat ikäryhmät olivat pelanneet nettirahapelejä eniten kuluneen vuoden aikana. 18–25-vuotiaista ja 26–35-vuotiaista vajaa 15 % oli pelannut vähintään muutaman kerran viikossa. Yli 56-vuotiaista vajaa 10 % oli pelannut nettirahapelejä vähintään muutaman kerran viikossa.

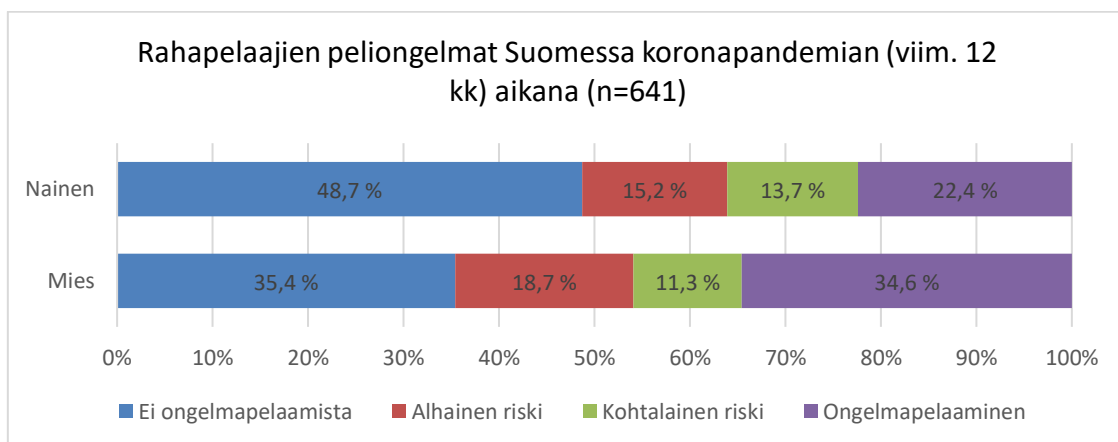

KUVIO 90 Nettirahapeliin pelaaminen Suomessa koronapandemian aikana ikäryhmän mukaan

Kysyttäessä nettirahapeliin pelimäärien muutoksista koronapandemian aikana, nuoret aikuiset raportoivat pelanneensa nettirahapelejä aikaisempaa useammin muita ikäryhmiä enemmän. Lähes neljäsosa 18–25-vuotiaista raportoi pelanneensa nettirahapelejä useammin verrattuna aikaisempaan, ja 26–55-vuotiailla pelimääriä lisänneiden osuus oli 15 %. Vanhimista ikäluokista vain muutama prosentti oli lisännyt nettirahapeliin pelaamista koronapandemian aikana. Myös sukupuolella oli merkitystä. Miehistä noin 15 % ja naisista 10 % oli pelannut nettirahapelejä koronapandemian aikana aiempaa useammin.

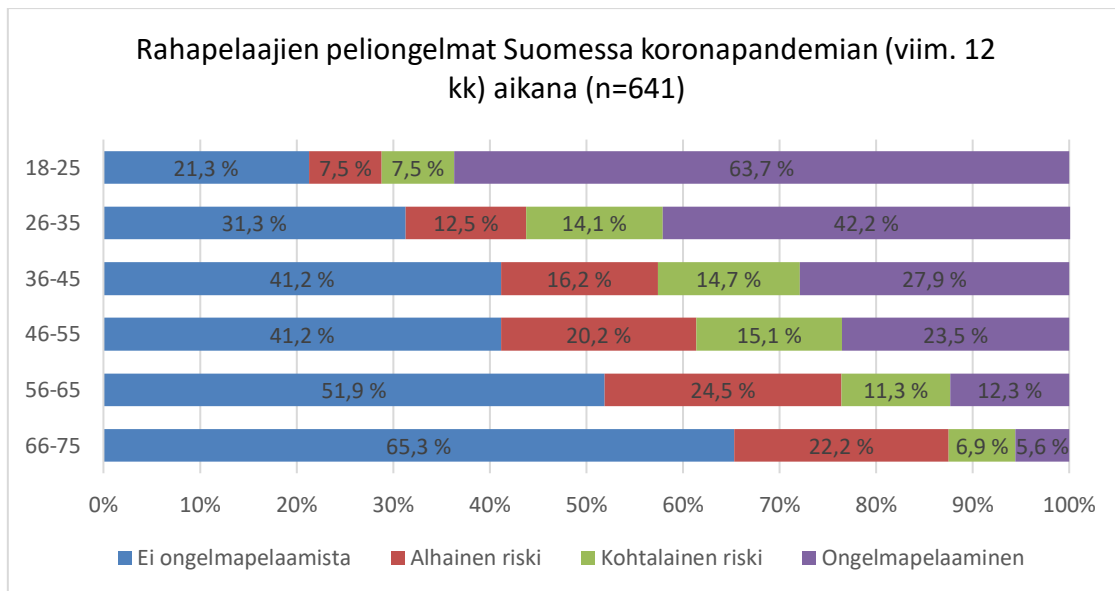
Ikäryhmällä ei ollut tilastollista merkitystä vedonlyönnin ja lottopelien kaltaisten rahapeliin peliaktiivisuudessa koronavuoden aikana. Huomionarvoista on kuitenkin, että vanhimmat ikäryhmät vaikuttivat olevan näissä rahapelityypeissä nuoria aktiivisempia. Yli 46-vuotiaista noin 20 % pelasi vähintään useita kertoja viikossa, kun taas nuorimmilla ikäryhmillä viikoittaisten pelaajien osuus oli 10 % luokkaa. Tämä voi selittyä erityisesti lottopelien suosimisena vanhemmissa ikäryhmissä.

Suomalaisista vastaajista yhteensä 641 vastaajaa raportoi pelanneensa rahapelejä viimeisen vuoden aikana edes joitain kertoja. Näille vastaajille esitettiin rahapeliongelmiä kartoittavat kysymykset käyttämällä Problem Gambling Severity Index -mittaria (PGSI). Tulosten mukaan rahapelaaminen ja peliongelmat olivat Suomessa yleisempiä miehillä kuin naisilla, mikä on linjassa aikaisemman tutkimustiedon kanssa (esim. Salonen et al., 2020). Aineistomme miespuolisista rahapelaajista (n=364) yli kolmasosa täytti ongelmapelaamisen kriteerit, ja lähes puolet vähintään kohtalaisen riskin kriteerit. Kuitenkin myös naisrahapelaajilla (n=277) oli huomattavan paljon rahapelaamisen kanssa ongelmia; yli viidesosa täytti ongelmapelaamisen kriteerit ja reilu kolmasosa vähintään kohtalaisen riskin kriteerit.

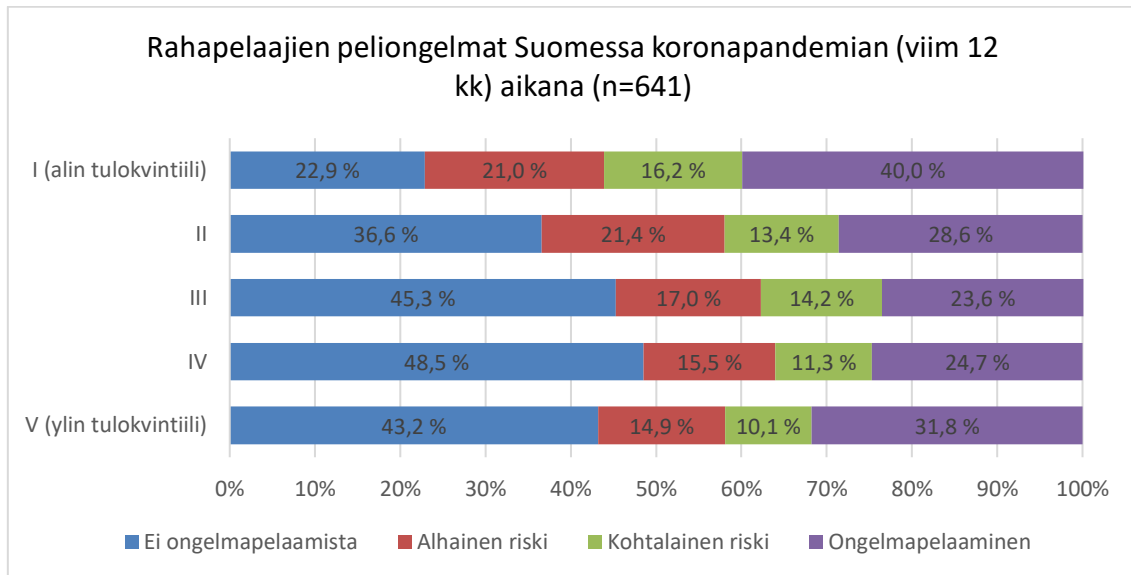
KUVIO 91 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana sukupuolen mukaan

Rahapeliongelmat olivat Suomessa yleisimpiä 18–25-vuotiaiden ikäryhmässä, mikä on linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa (Salonen ym., 2020). Kyseisen ikäryhmän rahapelaajista jopa lähes 64 % täyttivät ongelmapelaamisen kriteerit, ja reilu 70 % vähintään kohtalaisen riskin. Myös 26–35-vuotiaiden ikäryhmässä rahapelaajien peliongelmat olivat yleisiä; yli 40 % täyttivät ongelmapelaamisen kriteerit, ja yli puolet vähintään kohtalaisen riskin kriteerit. Iän myötä rahapelaamisen riskit ja ongelmapelaaminen vähentyivät. Kuitenkin myös 36–45- ja 46–55-vuotiaiden rahapelaajien ikäryhmissä rahapelaamisen aiheuttamat riskit ja ongelmat olivat suhteellisen korkeita. Vanhimmassa 66–75-vuotiaiden rahapelaajien ikäryhmässä reilu 10 % täytti vähintään kohtalaisen riskin kriteerit.

KUVIO 92 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana ikäryhmän mukaan

Tarkastelimme rahapelejä pelanneiden peliongelmia myös vastaajien tulotason mukaan. Rahapeliongelmat olivat yleisimpiä alimmassa tulokvintiilissä, jossa käytettävissä olevat kuukausitulot verojen ym. jälkeen olivat alle 900 €. Tästä pienituloisimpien ryhmästä jopa 40 % rahapelejä pelanneista täytti ongelmapelaamisen kriteerit ja yli puolet vähintään kohtalaisen riskin kriteerit. Tämä tukee tutkimustietoa siitä, että rahapeliongelmat ovat yleisimpiä henkilöillä, jotka ovat heikoimmassa taloudellisessa asemassa. Seuraavaksi yleisimpiä rahapeliongelmat olivat ylimmän tulokvintiilin vastaajilla. Heistä vajaa kolmannes rahapelaajista täytti ongelmapelaamisen kriteerit ja hieman yli 40 % vähintään kohtalaisen riskin kriteerit.

KUVIO 93 Suomalaisten rahapelaajien ongelmapelaaminen viimeisen 12 kk aikana tulotason mukaan

Myös vastaajien koulutustasolla oli merkitystä rahapelaajien peliongelmissa. Pelkän peruskoulun käyneistä rahapelaajista noin 44 % täytti ongelmapelaamisen kriteerit ja yli puolet vähintään kohtalaisen riskin kriteerit. Ammattikoulun tai lukion käyneistä rahapelaajista noin 40 % täytti vähintään kohtalaisen riskin kriteerit. Korkeimmin koulutetuilla rahapelaajilla peliongelmat olivat vähäisempiä, mutta alemman korkeakoulututkinnon suorittaneistakin rahapelaajista kolmannes ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista reilu neljäsnes täytti vähintään kohtalaisen riskin kriteerit.

On syytä huomata, että esimerkiksi THL:n aiempien vuosien tilastoraportteihin (esim. Salonen ym., 2020) verrattuna rahapeliongelmiin esiintyvyys oli aineistossamme huomattavan korkea. Vaikka raportoimamme prosentit rahapeliongelmiin määräästä koskevat vain rahapelejä pelanneiden vastaajien osuutta, ongelmapelaamisen luvut ovat korkeita myös koko aineistoon suhteutettuna. Lukujen yleistettävyyteen onkin syytä suhtautua varovasti. On todennäköistä, että internetin välityksellä anonyymisti toteutettu kyselytutkimus on tavoittanut rahapelaajia ja peliongelmissa kärsiviä helpommin kuin esimerkiksi puhelin- tai postikyselyt, ja ongelmapelaajat voivatkin olla aineistossamme yliedustettuina. Tulokset kuitenkin mukailevat aiempaa tutkimustietoa nuorten aikuisten ja erityisesti nuorten miesten alttiudesta rahapeliongelmiin, ja koronapandemia on voinut entisestään ruokkia ongelmia. Jopa neljäsosa 18–25-vuotiaista vastaajista raportoiti myös lisänneensä nettirahapeliin pelaamista koronapandemian aikana, mikä on voinut osaltaan lisätä ongelmia.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tässä tutkimusraportissa olemme tarkastelleet kansalaisten asenteita, hyvinvointia ja toimintaa arjessa koronapandemiasta johtuvien rajoitustoimien aikana Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Koska pandemian vaikutukset ovat globaaleja, on tärkeää tietää koronakriisin sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista kansalaisiin laajemmin kuin vain Suomen osalta. Tutkimus tehtiin huhtikuussa 2021, ja joitain tuloksia vertailtiin aiempaan, keväällä 2020 tehtyyn tutkimukseen (Wilska ym. 2020). Vertailumaaksi valittiin ensin Ruotsi, joka on sosiaalisesti ja kulttuurisesti melko Suomen kaltainen maa, mutta jossa on ollut huomattavasti lievemmat koronarajoitukset kuin Suomessa sekä pahempi epidemia-tilanne. Iso-Britannia valittiin toiseksi vertailumaaksi, sillä sielläkin epidemia oli vakavampi kuin Suomessa ja rajoitukset kuuluivat Euroopan tiukimpiin.

Tutkimuksestamme kävi ilmi, että Suomessa kansalaiset ovat koko pandemian ajan olleet melko tyytyväisiä valtiollisiin toimenpiteisiin. Tästä huolimatta oli havaittavissa laskua tyytyväisyydessä vuodesta 2020 vuoteen 2021. Tätä voidaan osittain selittää sillä, että suomalaiset olivat kyllästyneitä rajoituksiin ja samalla oppineet lisää koronaviruksesta ja sen leviämisestä. On luonnollista olettaa, että kansalaisten kohdatessa vierasta uhkaa yhteiskunnalle on helppo siirtää vastuu valtiollisille toimijoille ja luottaa niihin, mutta uhan tullessaan tutummaksi kansalaiset voivat vapaammin kyseenalaistaa joidenkin rajoitustoimenpiteiden järjestyttävyyttä. Tämä koskee erityisesti niitä rajoitustoimia, joista on koitunut huomattavaa taloudellista ja sosiaalista haittaa.

Koronarokotteen antamisen aloittaminen alkuvuodesta 2021 huojensi ihmisten huolta läheistensä terveydestä. Tästä huolimatta kansalaisten huoli omasta terveydestä ja henkisestä hyvinvoinnista sekä läheisten hyvinvoinnista kasvoi. Taloudellinen huoli kuitenkin laski, sillä moni koki keväällä 2020 merkittävä huolta talouden romahtamisesta ja massatyöttömyydestä, joka ei kuitenkaan lopulta käynyt täysin toteen. Keväällä 2021 talouden kasvuodotukset olivat jo hyvät, kuten myös kuluttajien luottamus.

Kolmen maan erilaiset koronan leviämistä ehkäisevät strategiat näkyivät tuloksissamme kansalaisten asennoitumisessa. Maiden välillä oli suuriakin eroja sen suhteen, missä määrin kansalaiset luottivat eri yhteiskunnallisiin toimijoihin koronapandemian hallinnassa. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa koronarajoitukset ovat olleet muihin maihin verrattuna hyvin kevyitä ja kuolleisuus korkea, luottamus viranomaisiin ja muihin toimijoihin koronapandemian hallinnassa oli selkeästi alhaisempaa kuin Suomessa ja Iso-Britanniassa. Britit puolestaan luottivat enemmän sekä viranomaisiin että toisiin kansalaisiin koronapandemian hallinnassa. Britit olivat toisaalta huolestuneimpia koronan vaikutuksista omaan ja läheisten terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin, kun taas Suomessa huoli oli pienintä. Tutkijoihin ja tieteeseen luottamisen suhteen Suomi oli kärjessä. Britannian tehokas rokotustahti heijastui myös kansalaisten tyytyväisyydessä rokotusjärjestelyihin, kun taas Ruotsissa oltiin tyytymättömiä.

Tuloksista voimme päätellä, että kriisissä vahvasti toimiva valtio sääntöineen ja ohjeineen on kansalaisten luottamuksen ja turvallisuudentunteen kannalta parempi kuin yksilövapauteen ja omaan harkintaan luottaminen. Tosin kriisin pitkittyessä liialliset rajoitukset alkavat olla luottamusta heikentäviä.

Pandemia-aikana ihmiset ovat joutuneet viettämään huomattavan paljon aikaa kotona, ja teknologia on ollut tärkeässä roolissa sosiaalisen yhteydenpidon ja ajanvieton suhteen. Iso-Britanniassa, jossa rajoitustoimenpiteet ovat olleet Suomea ja Ruotsia tiukemmat, vastaajat olivat olleet pandemia-aikana erityisen aktiivisia hyödyntämään erilaisia verkkopalveluita. Suomessa erityisesti nuoret aikuiset olivat hyödyntäneet verkon tarjoamia mahdollisuuksia kattavasti, ja nuoret olivat myös kaikkein aktiivisimpia hyödyntämään monipuolisesti erilaisia internet-tietolähteitä etsiessään tietoa koronapandemiasta. Vaikka nuoret ovat kärsineet koronapandemiasta muita ikäryhmiä enemmän, digiajan nuorilla on myös erittäin hyvät valmiudet teknologian monipuoliseen käyttöön ja soveltamiseen poikkeusaikoina. Toisaalta teknologian liiallisella käytöllä ja nettiyhteisöihin upoutumisella on myös haitallisia vaikutuksia hyvinvointiin.

Erityisen kiinnostava tulos pandemia-ajan digikäyttäytymisestä koski anonyymien eli pimeän verkon (esim. Tor-verkko) sivustojen käyttöä koronapandemian tietolähteenä. Vaikka valtaosa vastaajista ei ollut käyttänyt pimeää verkkoa lainkaan, 18–25-vuotiaat vastaajat erottuivat käyttöaktiivisuudessa selvästi muihin ikäryhmiin verrattuna. Pimeässä verkossa esimerkiksi salaliittoteoriat ja rikollinen toiminta, kuten väärännettujen koronarokotteiden ja rokotustodistusten laiton kaupustelu kukoistavat (Topor & Shuker, 2020). Toisaalta taas pimeän verkon vahva yksityisyydensuoja ja sananvapaus voivat itsessään houkuttaa monia käyttäjiä ilman, että asiaan liittyisi esimerkiksi rikollisuuden harjoittamista. Jatkossa olisikin kiinnostavaa tutkia, millaisia motiiveja pimeän verkon käyttöön tietolähteenä liittyy, ja millaista tietoa koronapandemiasta levitetään pimeän verkon sivustoilla.

Kaikista maista noin puolet vastaajista olivat ilmoittaneet tehneensä etätöitä tai opiskelleet etänä koronakriisin aikana. Mielenkiintoinen havainto oli se, että Suomessa ja Ruotsissa etäopiskelu ja -työskentely koettiin helpommaksi kuin Iso-Britanniassa. Tästä huolimatta kaikissa maissa huomattava osa vastaajista koki nauttivansa kotonaolosta, vaikka yhteydenpidon ja digitaitojen suhteen oli maiden välisiä eroja. Esimerkiksi Suomessa valtaosa oli säästynyt isoilta digitaaliseen työskentelyyn ja opiskeluun liittyviltä ongelmilta, kun taas Ruotsissa ja Iso-Britanniassa raportoitiin enemmän digitaitojen riittävyteen liittyviä haasteista. Suomi myös internet-yhteyksien koettiin toimivan parhaiten.

Koronarajoitukset muuttivat myös vapaa-aikaa. Muun muassa ravintoloihin, baareihin, teattereihin, museoihin ja konsertteihin kohdistuneet rajoitukset ja suositukset vaikuttivat väistämättä sosiaalisen elämän ja vapaa-ajan vieton supistumiseen. Erityisesti Iso-Britanniassa ihmisten vapaa-ajan toimintaa ja sosiaalista elämää rajoitettiin jopa niin paljon, että ihmisten tuli välttää kaikkia kontakteja oman kodin ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Matkailuun kohdistuneet rajoitukset näkyivät myös etenkin ruotsalaisissa, jotka olivat kärsimättömimpiä pääsemään matkustamaan ulkomaille. Tästäkin huolimatta valtaosa koki, että rajoituksia ja suosituksia tulisi purkaa maltillisesti, priorisoiden pandemian hallintaa vapaa-ajan vieton ja sosiaalisen elämän sijaan.

Toisaalta rajoitusten kestänyt jo yli vuoden moni alkoi olla erityisesti Iso-Britanniassa sitä mieltä, että pandemian rajoitustoimista on ollut enemmän haittaa kuin itse viruksesta. Tulevaisuudessa onkin kiinnitettävä erityisesti huomiota pitkittyneiden rajoitusten vaikutukseen kansalaisten taloudelliseen ja henkiseen hyvinvointiin pelkän fyysisen terveyden ajattelun lisäksi.

Taloudellinen huoli lieventyi Suomessa koronavuoden aikana, sillä koronan taloudelliset vaikutukset näyttivät jäävän pelättyä pienemmiksi. Iso-Britanniassa taas tunnettiin eniten huolta. Suomessa ja Ruotsissa koettu taloudellinen huoli oli suhteellisen samantasoista. Vaikka pelättyä massatyöttömyyttä ei koettu, korona johti silti yleisesti lomautuksiin ja työttömyyteen sekä vaikeuksiin löytää töitä. Kaikissa maissa yli kolmannes raportoi kokevansa erityisiä haasteita työllistymisessä koronan takia. Koronakriisi johti myös taloudellisen eriarvoisuuden kasvuun erityisesti Iso-Britanniassa, mutta myös Suomessa ja Ruotsissa. Suomessa nuoret ja pienituloiset kokivat eniten työttömyyttä sekä huolta oman talouden ja opintojen suhteen.

Kulutus väheni kaikissa maissa korona-aikana, joskin päivittäistavarakauppa kiihtyi ja etenkin verkkokauppa yleistyi huomattavasti kaikissa ikäryhmissä. Erityisen suurta verkkokaupan lisäys oli Iso-Britanniassa, jossa se oli ollut hyvin vakiintunut tapa ostaa jo ennen koronaa. Suomessakin verkkokauppa yleistyi selvästi, erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä. Kuitenkin vuonna 2020 84 % vähittäiskaupan myynnistä tapahtui edelleen kivijalasta (Statista, 2020; The Centre for Retail Research, 2020), mikä näkyy tutkimuksessamme erityisesti lähituotteiden

kulutuksessa. Vastaajat arvelivat sekä vuoden 2020 että 2021 kyselyssä aikovansa suosia tulevaisuudessa erityisesti lähituotantoa ja lähikauppoja sekä kaipaavansa fyysisiä kauppoja.

Kaupan alan yrityksiltä tämä kehitys edellyttää mukautumista kuluttajien entistä monikanavaisempaan ostokäyttäytymiseen. Esimerkiksi kansainvälisten konsulttiyhtiöiden raportit osoittavat, että verkkokauppatilausten noutaminen kivijalkakaupoista lisääntyi 208 % keväällä 2020 verrattuna vuoteen 2019 ennen pandemiaa (Abramovich, 2020; Seraphin, 2020). Vaikka kivijalkakauppa elpyy, tulevat digitaaliset kanavat olemaan mukana kuluttajien ostoprosessissa entistä enemmän.

Kiintoisaa on kuitenkin myös se, että iso osa kuluttajista etenkin Suomessa ja Ruotsissa ilmoitti aikovansa lisätä kulutustaan melko varovasti koronarajoitusten purkaannuttua. Iso-Britanniassa sen sijaan kulutushalut olivat suuremmat, vaikka isompi osa kuluttajista ilmoitti kokeneensa taloudellisia vaikeuksia. Erityisesti Iso-Britanniassa, mutta jossain määrin myös Suomessa ja Ruotsissa oli nähtävissä kuluttajien jakautumista kahteen ryhmään: niihin, jotka ovat kärsineet taloudellisesti ja siksi joutuvat vähentämään kulutustaan ja niihin, joilla on jäänyt rahaa säästöön. Tämä heijastaa Iso-Britannian lähtökohtaisesti Pohjoismaita suurempaa eriarvoisuutta, joka koronakriisin myötä saattaa vielä kasvaa. Toisaalta mielenkiintoista on myös se, että Ruotsi näyttää alustavien tulostemme perusteella niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin henkisestikin jossain määrin epätasa-arvoisempana maana kuin Suomi. Jatkotutkimuksissamme eri väestöryhmien vertailu Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa tulee antamaan tästä kuitenkin varmempia tuloksia.

Pandemia on vaikuttanut myös monenlaisen ongelmakäyttäytymisen pahenemiseen. Poikkeusolot ovat ruokkineet esimerkiksi liiallista rahapelaamista. Maavertailussa havaitsimme pandemia-ajan rahapeliongelmiin olleen selvästi yleisimpiä Iso-Britanniassa. Suomalaisista vastaajista ongelmapelaaminen oli yleisintä 18–25-vuotiailla nuorilla aikuisilla. On kuitenkin todennäköistä, että ongelmapelaajien osuus oli aineistossamme yliedustettuna, ja esiintyvyyksien yleistettyvyyteen onkin syytä suhtautua varauksella. Tulostemme perusteella olisi kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti nuorten aikuisten ja haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden hyvinvointiin ja ongelmakäyttäytymiseen. Lisää tutkimustietoa tarvitaan koronapandemian vaikutuksista rahapelaamiseen ja peliongelmiin erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien kohdalla.

On selvää, että koronakriisin varjo tulee olemaan pitkä kaikkialla maailmassa. Jo nyt on nähtävissä, että nuoret, köyhät ja sosiaalisista ja mielenterveydellisistä ongelmista kärsivät yksilöt tulevat elämään koronan varjossa vielä kauan. Erittäin voimakkaasti pandemia-aika ja rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointiin. Yksinäisyyden kokemukset olivat korostuneita

nuorilla aikuisilla muihin ikäryhmiin verrattuna, mikä on linjassa myös aieman tutkimustiedon kanssa (Koivula ym., 2021; Lahtinen & Myllyniemi 2021). Esimerkiksi opintojen perässä uudelle paikkakunnalle muuttaneet opiskelijat ovat erityisesti kärsineet yksinäisyydestä ja ulkopuolisuuden tunteesta sosiaalisten tapahtumien vähyyden ja etäopiskelun vuoksi.

On kuitenkin tärkeää nähdä myös kriisin hyvät puolet. Digitaalisten kollektiivien paraneminen on yksi niistä. Samoin on verkkoyhteyksien ja teknologisen kehityksen mahdollistama elämän ja ajankäytön joustavoituminen. Toisaalta verkkoyhteydet, -sovellukset ja -yhteisöt ovat myös jotain, mitä pitää oppia hallitsemaan ja käyttämään harkiten. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin sosiaalisten suhteiden ja yhteisön tuen tärkeyden ymmärtäminen. Korona-aika on kokonaisuudessaan ollut ristivetoa yksilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien, valtioiden toimivallan ja yhteisöjen roolien välillä. Koronakriisi on ravistellut kaikkea elämässämme uuteen uskoon. Riskien lisäksi tässä piilee kuitenkin isoja mahdollisuuksia. Tutkimuksemme tähtää nyt ja jatkossa erityisesti näiden mahdollisuuksien tunnistamiseen erityisesti nuorten ikäluokkien keskuudessa.

LÄHTEET

- Emond, A., Nairn, A., Collard, S., & Hollén, L. (2021). Gambling by Young Adults in the UK During COVID-19 Lockdown. *Journal of Gambling Studies*, 1-13.
- Ferris, J. A., & Wynne, H. J. (2001). *The Canadian Problem Gambling Index* (pp. 1–59). Ottawa, ON: Canadian Centre on Substance Abuse.
- Hughes, M. E., Waite, L. J., Hawkley, L. C., & Cacioppo, J. T. (2004). A short scale for measuring loneliness in large surveys: Results from two population-based studies. *Research on Aging*, 26(6), 655-672.
- Koivula, A., Räsänen, P., Salminen, N., Marttila, E. & Koironen, I. (2021). *Digiajan ensimmäinen pandemia. Havaintoja ja tulkintoja Covid-19 -kriisistä väestötason seuranta-aineiston perusteella*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 1, Turun yliopisto.
- Lahtinen, J & Myllyniemi S. (2021): [Näkökulma 70: Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana - Nuorisotutkimusseura ry](#)
- Salonen, A., Hagfors, H., Lind, K., & Kontto, J. (2020). *Rahapelaaminen ja peliongelmat – Suomalaisten rahapelaaminen 2019: Rahapelien pelaaminen riskitasolla on vähentynyt. Tilastoraportti 8/2020, terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)*. Haettu osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139636/Suomalaisten%20rahapelaaminen%20ja%20peliongelmat%202019_tilastoraportti%2017.4.20...pdf?sequence=1
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2020): *Kuluttajien luottamus* [verkkojulkaisu]. ISSN=2669-8862. Huhtikuu 2020, 1. Vastausjakauksen tarkastelu . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.6.2021]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kbar/2020/04/kbar_2020_04_2020-04-27_kat_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2021): *Kuluttajien luottamus* [verkkojulkaisu]. ISSN=2669-8862. Huhtikuu 2021, 1. Vastausjakauksen tarkastelu . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.6.2021]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kbar/2021/04/kbar_2021_04_2021-04-27_kat_001_fi.html
- Ranta, M., Silinskas, G. & Wilska, T-A (2020). Young adults' personal concerns during the COVID-19 pandemic in Finland: an issue for social concern. *International Journal of Sociology and Social Policy* 40 (9/10), 1201-1219
- Topor, L. & Shuker, P. (2020) Coronavirus conspiracies and mis/disinformation on the Dark Web. *E-International Relations* (9.10.2020). Haettu osoitteesta: <https://www.e-ir.info/2020/10/09/coronavirus-conspiracies-and-dis-misinformation-on-the-dark-web/>
- Wilska, T-A, Nyrhinen, J., Tuominen, J., Silinskans, G. & Rantala, E. (2020). *Kulutus koronan aikaan –ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19 –epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen*

toimintaan ja hyvinvointiin. Publications of the Jyväskylä School of Business and Economics 212/2020. Jyväskylä.

Internet-lähteet:

- Abramovich, G. (2020) Adobe Digital Economy Index: Tracking the State of Ecommerce During COVID-19 and Beyond. Adobe Analytics Blog 11.31.2020. [viitattu: 18.6.2021].
<https://blog.adobe.com/en/2020/03/31/adobe-digital-economy-index-tracking-the-state-of-ecommerce-during-covid-19-and-beyond.html#gs.nkcinn>
- Accenture (2020) COVID-19: New habits are here to stay for retail consumers. Blog post. [viitattu 18.6.2021] <https://www.accenture.com/us-en/insights/retail/coronavirus-consumer-habits>
- Business Finland (2020) US Market Playbook: Find Insights to E-Commerce and Market Entry. [viitattu 18.6.2021]. Business Finland News.
<https://www.accenture.com/us-en/insights/retail/coronavirus-consumer-habits>
- Bekräftad information om coronaviruset. (2020-2021). Krisinformation.se.
<https://www.krisinformation.se/detta-kan-handa/handelser-och-storningar/20192/myndigheterna-om-det-nya-coronaviruset>
- Beslut om skärpta allmänna råd I Blekinge län. (27.11.2020g). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/november/beslut-om-skarpta-allmanna-rad-i-blekinge-lan/>
- Beslut: Fortsatta restriktioner I handeln och på serveringsställen. (08.04.2021a). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/april/beslut-fortsatta-restriktioner-i-handeln-och-pa-serveringsstallen/>
- Boseley S. (24.09.2020c). Take-up of NHS contact-tracing app could be only 10%. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/24/take-up-of-nhs-contact-tracing-app-could-be-only-10>
- Brand, P. (30.12.2020). Covid: 44 million in England under toughest Tier 4 rules. (30.12.2020). iTV. <https://www.itv.com/news/2020-12-30/covid-more-of-england-to-move-into-tier-4-on-new-years-eve-matt-hancock-announces>
- Butiker, gym och köpcentrum måste begränsa antalet besökare. (08.01.2021). Centre for Retail Research (2020, heinäkuu 2020) *Online: UK, Europe & N. America 2020 estimates*. Norwich: Centre for Retail Research (CRR). [viitattu: 18.6.2021]. <https://www.retailresearch.org/online-retail.html>
- Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/januari/butiker-gym-och-kopcentrum-maste-begransa-antalet-besokare/>
- Chambers, Ray. [RaymondChambers]. (28.3.2020). Haettu osoitteesta: <https://twitter.com/RaymondChambers/status/1244011120551022594>
- Coronavirus: Bolton restrictions tightened amid rise in cases. (08.09.2020j). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-54072272>

Coronavirus: Boris Johnson postpones lockdown easing in England. (31.07.2020g). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-53609467>

Coronavirus: Boris Johnson to launch threat level alert system. (10.05.2020). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-52602635>

Coronavirus: Face coverings to be mandatory on public transport. (04.06.2020d). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-52927089>

Coronavirus: Lockdown to be relaxed in England as 2m rule eased. (23.06.2020f). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-53152416>

Coronavirus: New Covid restrictions could last six months, says Boris Johnson. (22.09.2020k). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-54250696>

Coronavirus: Single people can stay the night with loved ones, PM says. (10.06.2020e). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-52998806>

Coronavirus: Social gatherings above six banned in England from 14 September. (09.09.2020i). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-54081131>

Coronavirus: Stricter measures introduced in Preston. (08.08.2020h). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-england-lancashire-53678427>

Coronavirus: What are the rules and recommendations in Sweden now? (28.02.2020). *The Local Sweden*. <https://www.thelocal.se/20200228/coronavirus-the-everyday-precautions-to-take-if-youre-in-sweden/>

Coronavirus: Work from home 'if you can', Michael Gove says. (22.09.2020l). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-54247372>

Covid: Boris Johnson to focus on 'data, not dates' for lockdown easing. (17.02.2021b) BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-56095552>

Covid: New lockdowns for England and Scotland ahead of 'hardest weeks'. (05.01.2021a). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-55538937>

Covid-19: PM announces four-week England lockdown. (31.10.2020m). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-54763956>

Covid-19: PM sets out 'tougher' post-lockdown tiers for England. (23.11.2020n). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-55048990>

Covid-19: Shoppers return to stores under England's new tier system. (02.12.2020o). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-55153899>

COVID-19-rokotusten edistyminen. THL. https://www.thl.fi/episeuranta/rokotukset/koronarokotusten_edistyminen.html

Enberg, U. (25.02.2020). *Sverigesradio*. <https://sverigesradio.se/artikel/7415488>

England faces new lockdown as UK virus cases pass 1 million. (31.10.2020). NBC News. <https://www.nbcnews.com/news/world/england-faces-new-lockdown-uk-virus-cases-pass-1-million-n1245628>

England's lockdown to ease as planned on 12 April. (05.04.2021c). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-56641596>

Flera tecken på samhällsspridning av covid-19 i Sverige. (10.03.2020). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/flera-tecken-pa-samhallsspridning-av-covid-19-i-sverige/>

- Folkhälsomyndigheten rekommenderar att gymnasieskolorna övergår till distansundervisning. (03.12.2020h). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/december/folkhalsomyndigheten-rekommenderar-att-gymnasieskolorna-overgar-till-distansundervisning/>
- Fortsätt arbeta hemma om det finns möjlighet. (30.07.2020e). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/juli/fortsatt-arbeta-hemma-om-det-finns-mojlighet/>
- Förslag om anpassade smittskyddsåtgärder. (12.05.2021d). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/maj/forslag-om-anpassade-smittskyddsatgarder/>
- Förslag: Inga allmänna sammankomster med fler än 500 personer. (11.03.2020a). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/forslag-inga-allmanna-sammankomster-med-fler-an-500-personer/>
- Gymnasieskolorna kan öppna till höstterminen. (29.03.2020c). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/maj/gymnasieskolorna-kan-oppna-till-hostterminen/>
- Hallamaa, T. (25.02.2021). Näin hallituksen ”sulkutila” vaikuttaa suomalaisten elämään. *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-11808815>
- Hallitus antoi esityksen tartuntatautilain muuttamisesta koskien ravitsemisliikkeiden rajoituksia sulkutilan jälkeen. (11.03.2021b). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/hallitus-antoi-esityksen-tartuntatautilain-muuttamisesta-koskien-ravitsemisliikkeiden-rajoituksia-sulkutilan-jalkeen>
- Hallitus käsitteli toimintasuunnitelmaa koronavirustilanteen hillitsemiseksi. (03.09.2020c). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-kasitteli-toimintasuunnitelmaa-koronavirustilanteen-hillitsemiseksi>
- Hallitus linjasi hybridistrategian toimintasuunnitelman täydentämisestä. (25.01.2021). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/10616/hallitus-linjasi-hybridistrategian-toimintasuunnitelman-taydentamisesta>
- Hallitus päätti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajoitteiden purkamisesta. (29.04.2020b). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-varhaiskasvatuksen-ja-perusopetuksen-rajoitteiden-purkamisesta>
- Hallitus teki periaatepäätökset maskisuosituksesta ja etätyöstä. (13.08.2020e). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-teki-periaatepaatokset-maskisuosituksesta-ja-etatyosta?>
- Heren, K. (31.05.2020). UK contact tracers could deal with just five people a week before scheme was dropped in March. (31.05.2020). *Evening Standard*.

<https://www.standard.co.uk/news/uk/uk-contact-tracers-five-week-a4455536.html>

- Hospitals across UK 'must prepare for Covid surge', senior doctor warns (02.01.2021). BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-55514363>
- Idrottsstävlingar och matcher tillåts. (29.05.2020d). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/maj/idrottstävlingar-och-matcher-tillats>
- Ingen förlängning av recommendation om fjärr- och distansundervisning på gymnasiet. (25.03.2021c). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/mars/ingen-forlangning-av-rekommendation-om-fjarr--och-distansundervisning-pa-gymnasiet/>
- Insatser mot nya utbrott av covid-19. (01.09.2020f). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/september/insatser-mot-nya-utbrott-av-covid-19/>
- Intensivt arbete inför kommande vaccinationer mot covid-19. (10.12.2020j). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/december/intensivt-arbete-infor-kommande-vaccinationer-mot-covid-19/>
- Kennedy, R. (01.01.2021) Hundreds of incidents reported as police break up NYE parties defying COVID rules. LBC. <https://www.lbc.co.uk/news/hundreds-of-incidents-reported-as-police-break-up-nye-parties-defying-covid-rule/>
- King, J. (05.06.2020). GP surgeries to start staffing Covid vaccines centres by December 14. *Metro UK*. <https://metro.co.uk/2020/12/05/gp-surgeries-to-start-staffing-covid-vaccines-centres-by-december-14-13704401/>
- Koronaepidemiaan torjunnassa painotetaan jatkossa alueellisia rajoituksia ja suosituksia. (06.05.2021d). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/koronaepidemiaan-torjunnassa-painotetaan-jatkossa-alueellisia-rajoituksia-ja-suosituksia>
- Koronavilkku on nyt julkaistu – lataa sovellus puhelimeesi! (31.08.2020c). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/koronavilkku-on-nyt-julkaistu-lataa-sovellus-puhelimeesi->
- Koronavirustartuntojen määrä laski vuodenvaihteessa, mutta tartuntoja on edelleen runsaasti. (05.01.2021). THL. <https://thl.fi/fi/-/koronavirustartuntojen-maara-laski-vuodenvaihteessa-mutta-tartuntoja-on-edelleen-runsaasti>
- Koronavirustartuntojen määrän kasvu tasaantunut edelliseen viikkoon verrattuna. (22.10.2020f). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/koronavirustartuntojen-maaran-kasvu-tasaantunut-edelliseen-viikkoon-verrattuna>
- Kuntainfo: Sosiaali- ja terveysministeriö on tarkistanut koronavirusepidemian aikana antamansa määräykset, ohjeet ja suositukset – suurimman osan voimassaolo on päättynyt. (13.07.2020a). Sosiaali- ja terveysministeriö.

- <https://stm.fi/-/kuntainfo-sosiaali-ja-terveysministerio-on-tarkistanut-koronavirusepidemian-aikana-antamansa-maaraykset-ohjeet-ja-suositukset-suurimman-osan-voimassaolo-on-paattynyt>
- Lokala allmänna råd vid utbrott av covid-19. (13.10.2020g).
Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/oktober/lokala-allmanna-rad-vid-utbrott-av-covid-19/>
- Marsh, S., & Campbell, D. (06.03.2020). Coronavirus: first UK death confirmed as cases surge to 116. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/05/more-than-a-hundred-people-in-uk-infected-with-coronavirus>
- Max åtta personer vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. (20.11.2020a). Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/max-atta-personer-vid-allmanna-sammankomster-och-offentliga-tillstallningar/>
- Nya allmänna råd: Håll avstånd och ta personligt ansvar. (01.04.2020b).
Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/april/nya-allmanna-rad-hall-avstand-och-ta-personligt-ansvar/>
- Nya åtgärder mot spridning av covid-19. (23.03.2021b). Folkhälsomyndigheten.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/mars/nya-atgarder-mot-spridning-av-covid-19/>
- Näveri, A. (29.09.2020) Helsinki, Espoo ja Vantaa suosittavat kasvomaskien käyttöä lukiossa ja ammattikouluissa – ”En ole saanut koululta mitään viestiä maskisuosituksesta”. *Helsingin Sanomat*.
<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006652124.html>
- Official Statistics of Finland (OSF): Consumer Confidence [e-publication].
ISSN=2669-8889. May 2020. Helsinki: Statistics Finland [referred: 15.6.2021].
Access method:
http://www.stat.fi/til/kbar/2020/05/kbar_2020_05_2020-05-27_tie_001_en.html
- Orjala, A., Hakahuhta, A., & Tikka, H. (30.09.2020) Ravintoloiden lopetettava anniskelu puoliltaöin ja suljettava ovensa kello 1 lokakuun 8. päivä alkaen – Yle seurasi hallituksen tiedotustilaisuutta hetki hetkeltä. *Yle*.
<https://yle.fi/uutiset/3-11568358>
- Posti (2021) Tutkimus: Korona kiihdytti kansainvälistä verkkokauppaa – melkein 60 % suomalaisista ostaa vähintään kerran kuussa verkkokaupasta. Posti Group Oyj tiedote. [viitattu 18.6.2021]
<https://www.posti.fi/fi/asiakastuki/tiedotteet/tutkimus-korona-kiihdytti-kansainvalista-verkkokauppaa>
- Publiktaket höjs till 300. (22.10.2020). Sverigesradio.
<https://sverigesradio.se/artikel/7580978>
- Ravintolat avattaisiin 1.6. ja niiden toimintaa koskevista rajoituksista säädettäisiin tartuntatautilain määräaikaikaisella muutoksella. (19.05.2020).

- Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravintolat-avattaisiin-1-6-ja-niiden-toimintaa-koskevista-rajoituksista-saadettaisiin-tartuntatautilain-maaraaikaisella-muutoksella>
- Ravintoloiden aukioloon ja anniskeluaikoihin uusia rajoituksia 8.20. lukien koronavirustilanteen vuoksi. (30.09.2020d). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravintoloiden-aukioloon-ja-anniskeluaikoihin-uusia-rajoituksia-8.10.-lukien-koronavirustilanteen-vuoksi>
- Ravintoloiden koronarajoitukset pysyvät ennallaan. (27.08.2020b). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravintoloiden-koronarajoitukset-pysyvat-ennallaan->
- Ravitsemisliikkeiden rajoituksia koskeva asetus annettu. (26.02.2021a). THL. <https://stm.fi/-/ravitsemissiikkeiden-rajoituksia-koskeva-asetus-annettu>
- Ravitsemisliikkeiden rajoituksia muutettiin useilla alueilla. (22.04.2021c). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravitsemissiikkeiden-rajoituksia-muutettiin-useilla-alueilla>
- Ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan ja valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia jatketaan. (31.03.2020a). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/ravitsemissiikkeiden-toimintaa-rajoitetaan-ja-valmiuslain-mukaisia-toimivaltuuksia-jatketaan>
- Ravitsemisliikkeiden yleiset velvollisuudet epidemiatilanteessa jatkuvat helmikuun loppuun 2021. (29.10.2020g). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravitsemissiikkeiden-yleiset-velvollisuudet-epidemiatilanteessa-jatkuvat-helmikuun-loppuun-2021>
- Ravitsemisliikkeille muuta maata tiukemmat rajoitukset voimaan kuudella alueella. (09.10.2020e). Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/-/ravitsemissiikkeille-muuta-maata-tiukemmat-rajoitukset-voimaan-kuudella-alueella>
- Riksdage röstar ja till ny pandemilag. (08.01.2021). SVT Nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/riksdagen-rostar-ja-till-ny-pandemilag>
- Ryhmissä tapahtuvaa harrastustoimintaa suositellaan rajoitettavaksi koronan kiihtymis- ja leviämisvaiheissa. (23.10.2020). THL. <https://thl.fi/en/web/thlfi-en/-/recommendation-to-restrict-group-hobbies-during-the-acceleration-and-spreading-stage-of-coronavirus>
- Seraphin, S. (2020) Top 3 Omnichannel Strategies Retailers are Using During COVID-19. Retail Info Systems Blog 09.25.2020. [viitattu: 18.6.2021]. <https://risnews.com/top-3-omnichannel-strategies-retailers-are-using-during-covid-19>
- Socialstyrelsen om besöksstopp på äldreboenden: Får inte införas. (11.11.2020). Dagens Nyheter. <https://www.dn.se/sthlm/uppgifter-till-dn-totalt-besoksstopp-till-aldreboenden-i-stockholm-planeras/>
- Statista, (2020, November 2020). *Quarterly share of e-commerce sales of total U.S. retail sales from 1st quarter 2010 to 3rd quarter 2020*. [viitattu:18.6.2021]. <https://www.statista.com/statistics/187439/share-of-e-commerce-sales-in-total-us-retail-sales-in-2010/>

<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/23/boris-johnson-orders-uk-lockdown-to-be-enforced-by-police>

Stewart, H., Mason, R., & Dodd, V. (23.03.2020a). *The Guardian*.

Stockholm and Malmö shuts gyms, museums and swimming pools.

(20.11.2020a). The Local Sweden.

<https://www.thelocal.se/20201120/stockholm-and-malm-shut-gyms-museums-and-swimming-pools/>

Suomessa poikkeusolo, valmiuslaki voimaan, koulut kiinni – katso lähetykset hallituksen tiedotustilaisuudesta. (16.03.2020). Turun Sanomat.

<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/4895520/Suomessa+poikkeusolot+valmiuslaki+voimaan+koulut+kiinni++katso+lahetys+hallituksen+tiedotu+stilaisuudesta>

Suomen Pankki (2020) [Suomen talouden väliennuste: kasvu vahvistuu pandemian väistyessä \(suomenpankki.fi\)](https://www.suomenpankki.fi)

Sveriges regering vill införa tillfällig pandemilag. (19.10.2020).

Hufvudstadsbladet. <https://www.hbl.fi/artikel/sveriges-regering-vill-infora-tillfallig-pandemilag/>

The Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) (Amendment) (No. 4) Regulations 2020. (12.06.2020). Legislation.gov.uk.

<https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/588/made>

The Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) (Amendment) Regulations 2020 (revoked). (21.04.2020a). Legislation.gov.uk.

<https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/447/contents/data.htm>

THL päivitti maskisuositusta – maskin käyttöä suositellaan jatkossa yli 12-vuotiaille. (08.01.2021a). THL.

<https://thl.fi/fi/-/thl-paivitti-maskisuositusta-maskin-kayttoa-suositellaan-jatkossa-yli-12-vuotiaille>

THL suosittelee, että yli 50 hengen yleisötilaisuuksia ja kokoontumisia ei järjestettäisi edes epidemian perustasolla olevilla alueilla. (02.12.2020a).

THL. <https://thl.fi/fi/-/thl-suosittelee-etta-yli-50-hengen-yleisotilaisuuksia-ja-kokoontumisia-ei-jarjestettaisi-edes-epidemian-perustasolla-olevilla-alueilla>

UD förlänger reseavrådan. (09.11.2020). Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/ud-forlanger-reseavradan/>

UK pubs and restaurants told to shut in virus fight. (20.03.2020). BBC.

<https://www.bbc.com/news/uk-52998806>

UK pubs and restaurants told to shut in virus fight. (20.03.2020b). BBC.

<https://www.bbc.com/news/uk-51981653>

Universities keeping lectures online into autumn term. (18.05.2021d). BBC.

<https://www.bbc.com/news/education-57150071>

Uudellamaalla ravitsemisliikkeiden rajoitukset tiukkenevat – öisiin

aukioloaikoihin muutoksia. (24.11.2020h). Sosiaali- ja terveysministeriö.

<https://stm.fi/-/uudellamaalla-ravitsemisliikkeiden-rajoitukset-tiukkenevat-osiin-aukioloaikoihin-muutoksia>

- Uudellemaalle liikkumisrajoituksia – Hallitus päätti uusista lisätoimista koronepidemian leviämisen estämiseksi. (25.03.2020). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/uudellemaalle-liikkumisrajoituksia-hallitus-paatti-uusista-lisatoimista-koronaepidemian-leviamisen-estamiseksi>
- Walker, D., Tran, Y., Illmer, A., & Asher, S. (24.03.2020a). Lockdown in the UK. BBC. <https://www.bbc.com/news/live/world-52000039>
- Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta. (15.06.2020d). Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattuvat-tiistaina-16-kesakuuta>
- Voce, A., Clarke, S., Barr, C., McIntyre, N., & Duncan, P. (29.03.2020b). *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2020/may/29/excess-deaths-uk-has-one-highest-levels-europe>
- Ytterligare åtgärder för att bromsa smitta och skydda hälsa. (18.12.2020i). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/december/ytterligare-atgarder-for-att-bromsa-smitta-och-skydda-halsa/>

LIITE 1: TUTKIMUKSEN OTANNAN ALUEELLINEN JA DEMOGRAFINEN JAKAUMA

SUOMI			RUOTSI			ISO-BRITANNIA		
SP	Otos	Väestö	SP	Otos	Väestö	SP	Otos	Väestö
Mies	50 %	50 %	Mies	50 %	50 %	Mies	49 %	49 %
Nainen	50 %	50 %	Nainen	50 %	50 %	Nainen	51 %	51 %
Ikä	Otos	Väestö	Ikä	Otos	Väestö	Ikä	Otos	Väestö
18-22	8 %	8 %	18-22	8 %	8 %	18-22	6 %	8 %
23-35	26 %	23 %	23-35	24 %	25 %	23-35	30 %	24 %
36-55	38 %	34 %	36-55	40 %	36 %	36-55	38 %	37 %
56-75	29 %	36 %	56-75	28 %	31 %	56-75	26 %	30 %
Alue	Otos	Väestö	Alue	Otos	Väestö	Alue	Otos	Väestö
Etelä-S.	46 %	52 %	Keski-Norlanti	4 %	4 %	Itä-Englanti	9 %	11 %
Itä-S.	11 %	11 %	Pohjoinen Keski-R.	9 %	8 %	Lontoo	14 %	15 %
Länsi-S.	31 %	25 %	Småland.sarineen	9 %	8 %	Midlands	16 %	10 %
Pohjois-S.	12 %	12 %	Tukholma	21 %	23 %	Yorkshire ja Humber	12 %	9 %
			Etelä-R.	15 %	15 %	Luoteis-Englanti	11 %	12 %
			Länsi-R.	19 %	20 %	Pohjois-Irlanti	3 %	3 %
			Itäinen Keski-R.	17 %	17 %	Skotlanti	8 %	9 %
			Ylä-Norlanti	6 %	5 %	Kaakkois-Englanti	15 %	16 %
						Lounais-Englanti	8 %	9 %
						Wales	5 %	5 %

LIITE 2: SUOMENKIELINEN KYSELYLOMAKE

Kyselytutkimus 18–75-vuotiaalle väestölle Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa (suomenkielinen kyselylomake)

OSIO A/ TAUSTATIEDOT

Sukupuolesi

- Mies
- Nainen
- Muu/En halua kertoa

Ikäryhmä:

- 18–22
- 23–35
- 36–55
- 56–75

Asuinalueesi:

- Etelä-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Pohjois-Suomi

Ikäsi: (vuosina)

Onko asuinalueesi...

- Kaupunki
- Maaseutua/maaseututaajamaa

Kotitaloutesi tyyppi

- Asun vanhempani/vanhempieni kanssa
- Yhden hengen talous
- Asun yhden tai useamman kämppiksen kanssa
- Pariskunta, ei lapsia
- Pariskunta jolla on lapsia
- Yhden vanhemman ja lapsen/lasten talous
- Muu

Korkein suorittamasi koulutus

- Peruskoulu tai osa sitä
- Ammatillinen tutkinto (ml. oppisopimus)

- Lukion päättötodistus tai ylioppilas
- Ammattikorkeakoulu tai alempi korkeakoulututkinto (kandidaatin tutkinto)
- Ylempi korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto

Mitä teet tällä hetkellä päivisin ensisijaisesti?

- Olen aikuisten perusopetuksessa
- Opiskelen ammattikoulussa
- Opiskelen lukiossa
- Opiskelen ammattikorkeakoulussa
- Opiskelen yliopistossa
- Olen töissä
- Olen lomautettuna töistä
- Olen työtön työnhakija
- Suoritan varusmies- tai siviilipalvelusta
- Olen vanhempainvapaalla
- Olen eläkkeellä
- En opiskele, en ole töissä, enkä työnhakijana

Korkeammin koulutetun vanhempasi koulutustaso

- Peruskoulu tai osa sitä / kansa- tai kansalaiskoulu
- Ammatillinen peruskoulutus (ml. ammattikoulu ja oppisopimus)
- Lukio/ylioppilas
- Ammattikorkeakoulu, opistotutkinto tai alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto
- En tiedä

OSIO B / KORONAVIRUS

Kuinka todennäköisesti sinulla on ollut koronavirus?

- Vahvistettu tartunta
- Hyvin todennäköisesti
- Melko todennäköisesti
- Ei todennäköisesti eikä epätodennäköisesti
- Melko epätodennäköisesti
- Hyvin epätodennäköisesti

Kuinka huolissasi olet koronaviruksen vaikutuksista?

(1=En lainkaan huolissani; 5=Erittäin huolissani)

- Omaan terveyteesi
- Läheistesi terveyteen
- Omaan henkiseen hyvinvointiisi
- Läheistesi henkiseen hyvinvointiin
- Työuraasi tai opintoihisi

- Sosiaalisten ongelmien kasvuun yhteiskunnassa
- Omaan taloudelliseen toimeentuloosi
- Suomen talouteen
- Globaaliin talouteen

Vastaa seuraaviin kysymyksiisi oman tilanteesi perusteella. Oletko...

(0=En; 1=Kyllä; 2=Ei koske minua)

- Joutunut siirtämään valmistumistasi oppilaitoksesta (mikäli opiskelija)?
- Menettänyt kesätyösi tai harjoittelun (mikäli opiskelija)?
- Joutunut työttömäksi tai lomautetuksi koronapandemian vuoksi?
- Kokenut vaikeuksia työllistyä koronapandemian vuoksi?

Ovatko mielestäsi viranomaisten ja poliitikkojen asettamat koronarajoitukset Suomessa olleet liian tiukkoja, sopivia vai riittämättömiä?

- 1=Rajoitukset ovat olleet aivan liian tiukkoja
- 2=Rajoitukset ovat olleet jokseenkin liian tiukkoja
- 3=Rajoitukset ovat olleet sopivia
- 4=Rajoitukset ovat olleet jokseenkin riittämättömiä
- 5=Rajoitukset ovat olleet aivan liian riittämättömiä

Missä määrin olet noudattanut viranomaisten (esim. THL) antamia koronasuosituksia ja -rajoituksia?

(1=Erittäin huonosti ... 5=Erittäin hyvin)

Missä määrin olet noudattanut viranomaisten suositusta pysytellä kotona (stay-at-home)?

(1=Erittäin huonosti ... 5=Erittäin hyvin)

Oletko työskennellyt tai opiskellut kotona koronapandemian aikana?

(En/Kyllä)

Jos kyllä, kysytään seuraava kysymyspatteristo:

Kuinka samaa tai eri mieltä olet seuraavien väittämien kanssa?

(1=Täysin eri mieltä ... 5=Täysin samaa mieltä)

- Työskentely/opiskelu kotona on hankalampaa kuin työskentely/opiskelu työpaikalla/oppilaitoksessa

- Olen nauttinut siitä, että olen voinut olla kotona
- Olen kokenut olevani pulassa heikkojen digitaalisten taitojeni vuoksi
- Olen kokenut olevani pulassa kotini heikkojen tietoliikenneyhteyksien vuoksi

Arvioi seuraavien koronaviruksen leviämistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikutusta elämääsi.

(1=Täysin eri mieltä ... 5=Täysin samaa mieltä)

- Minua haittaa, kun en pääse matkustamaan ulkomaille
- Mielestäni kannattaa perua kaikki kesän juhlat ja tapahtumat varmuuden vuoksi
- Mielestäni kannattaa perua kaikki syksyn juhlat ja tapahtumat varmuuden vuoksi
- Mielestäni koronaviruksen rajoittamistoimenpiteistä on ollut enemmän haittaa kuin itse viruksesta
- Olen tyytyväinen siihen, miten koronarokotukset on järjestetty Suomessa

Aiotko ottaa koronarokotteen?

(1=Ehdottomasti kyllä; 2=Luultavasti kyllä; 3=Luultavasti en; 4=Ehdottomasti en; 5=En ole varma; 6=Olen jo ottanut rokotteen)

Kuinka korkea luottamus sinulla on seuraaviin toimijoihin koronapandemian hallinnassa?

(1=Erittäin matala luottamus; 2=Matala luottamus; 3=Ei korkea eikä matala luottamus; 4=Korkea luottamus; 5=Erittäin korkea luottamus)

- Yksityiset kansalaiset
- Elinkeinoelämä
- Terveystieteiden järjestelmä
- Vanhustenhuolto
- Valtionhallinto
- Tutkijat
- Toimittajat
- Euroopan unioni
- Maailman terveysjärjestö (WHO)

Kuinka usein olet hyödyntänyt seuraavia internet-lähteitä etsiäksesi tietoa koronapandemiasta?

(1= En lainkaan, 2=Silloin tällöin, 3=Viikoittain, 4=Useita kertoja viikossa, 5=Päivittäin)

- Valtamedian uutissivustot (esim. Yle, MTV)
- Vaihtoehtomedian uutissivustot

- Virallisten terveydenhuoltotahojen sivut (esim. THL)
- Sosiaalinen media (esim. Twitter, Facebook, Instagram)
- Sosiaalisen median vaikuttajat
- Nettiyhteisöt (esim. keskustelufoorumit tai muut nettiryhmät)
- Pimeän verkon sivustot (esim. Tor-verkon välityksellä)

Muutokset verkkokäyttäytymisessä. Kuinka usein olet koronapandemian aikana (noin vuosi) tehnyt seuraavia asioita verkossa verrattuna aikaan ennen koronapandemiaa?

(1=Ei koske minua/En lainkaan; 2=Huomattavasti harvemmin kuin aiemmin; 3=hiukan harvemmin kuin aiemmin; 4=Saman verran kuin aiemmin; 5=hiukan useammin kuin aiemmin; 6=Huomattavasti useammin kuin aiemmin)

- Yhteydenpito sosiaalisen median sovellusten välityksellä perheenjäseniin ja ystäviin
- Yhteydenpito sosiaalisen median sovellusten välityksellä nettituttaviin
- Ladannut tai jakanut sisältöä sosiaalisessa mediassa
- Seurannut sosiaalisen median vaikuttajia
- Pelannut digitaalisia pelejä (esim. puhelin-, konsoli- tai tietokonepelit)
- Vierailut nettiyhteisöissä (esim. keskustelufoorumit tai muut nettiryhmät)
- Vierailut pimeän verkon sivustoilla (esim. Tor-verkossa)

Olisitko valmis harkitsemaan tartuntaketjujen jäljitykseen perustuvan digitaalisen sovelluksen käyttöä, joka antaisi viranomaisille tietoa sijainnistasi?

(1=En missään tapauksessa ... 7=Ehdottomasti)

Miettiessäni mahdollisuutta käyttää tartuntaketjujen jäljitykseen perustuvaa digitaalista sovellusta...

(1=en lainkaan samaa mieltä ... 7=täysin samaa mieltä)

- ... minulle tulee hyvä olo tietäessäni, että minusta saatua dataa voidaan käyttää muiden auttamiseksi, esimerkiksi sairauksien leviämisen hallinnassa.
- ...on hyvä tietää, että puhelimeni tuottama sijaintiini perustuva data voi olla tärkeässä roolissa sairauksien leviämisen jäljittämässä.

OSIO C / KULUTTAMINEN

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä.

(1=Täysin eri mieltä ... 5=Täysin samaa mieltä)

- Kulutan vähemmän kuin aiemmin, sillä koronarajoitteet ovat aiheuttaneet minulle taloudellisia ongelmia.

- Olen pystynyt säästämään rahaa koronakriisin aikana, sillä kulutusmahdollisuudet ovat vähentyneet.
- Ostan enemmän verkkokaupoista kuin ennen koronakriisiä.
- Ostan enemmän lähituotteita kuin ennen koronakriisiä.

Oletko koronaviruspandemian aikana ostanut yli ostohetken tarpeen (esim. elintarvikkeita ja muita välttämättömyyksiä) tulevan poikkeusajan varalle?

(1= En lainkaan; 2=Hyvin vähän; 3=Jossain määrin; 4=Paljon; 5=Hyvin paljon)

Miten kulutuskäyttämisesi on muuttunut koronapandemian aikana seuraavien palveluiden osalta aiempaan verrattuna?

(1=En ole ostanut lainkaan; 2=Olen ostanut vähemmän; 3=Saman verran; 4=Josain määrin enemmän; 5=Paljon enemmän)

- Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalveluiden seuraaminen verkon kautta (mm. konsertit ja esitykset)
- Maksulliset liikuntapalvelut verkon kautta
- Elokuvien ja TV-sarjojen suoratoistopalvelut (mm. Netflix, HBO, Viaplay)
- Tavaroiden ostaminen netistä
- Äänikirjapalvelut
- Maksulliset videopelit (esim. tietokone- tai konsolipelit)
- Loot box -yllätyslaatikot digitaalisissa peleissä
- Nettirahapelit (esim. nettikasinoilla)

Miten arvioit kulutustasi koronarajoitusten purkaannuttua pitkällä tähtäimellä?

(1=Täysin eri mieltä ... 5=Täysin samaa mieltä)

- Aion palauttaa nopeasti kulutukseni vähintään koronaa edeltävälle tasolle, koska kaipaen monia tuotteita ja palveluja arkeeni.
- Uskon että ostan vähemmän tavaraa, sillä olen huomannut tulevani toimeen vähemmälläkin.
- Uskon että ostan vähemmän palveluita, sillä olen huomannut tulevani toimeen vähemmälläkin.
- Aion kuluttaa vähemmän, sillä koronarajoitukset ovat aiheuttaneet minulle pitkän aikavälin taloudellisia ongelmia.
- Aion ostaa enemmän verkkokaupasta kuin ennen rajoituksia.
- Aion ostaa enemmän erityisesti kotimaisista verkkokaupoista kuin ennen rajoituksia.
- Ikävöin fyysisiä kauppoja ja tulen ostamaan erityisesti niistä jatkossa.
- Aion käyttää aiempaa enemmän lähialueeni kauppoja ja palveluita.
- Aion jatkossa vapaaehtoisesti rajoittaa ulkomaanmatkailua.
- Aion matkustaa ulkomaille heti kun pystyn.

Missä määrin seuraavat kuluttamista koskevat väittämät pitävät paikkaansa omalla kohdallasi? Arvioi väittämiä suhteessa omiin arvoihisi.

(1=Täysin eri mieltä ... 5=Täysin samaa mieltä)

- Suosin kierrätettyjä/käytettyjä tuotteita.
- Arvostan elämyksiä omassa kulutuksessani.
- Suunnittelen ostokseni huolellisesti etukäteen.
- Minulle on tärkeää, että käyttämäni tuotteet eivät vahingoita ympäristöä.
- Minusta on mukavaa hemmotella itseäni.
- Olen valmis sietämään epämukavuutta toimiakseni ympäristöystävällisemmin.
- Pidän itseäni säästäväisenä.
- Ostan asioita niiden tuoman mielihyvän vuoksi.
- Seuraan huolellisesti tulojani ja menoja.
- Punnitsen usein ostopäätösteni mahdollisia ympäristövaikutuksia.

Mieti viimeisintä yli 20 euron yksittäistä ostostasi. Kuinka tärkeitä seuraavat ominaisuudet olivat ostopäätöksessäsi?

(1=Ei lainkaan tärkeä 10=Erittäin tärkeä)

- Hintaa
- Hyvä hinta-laatusuhde
- Korkea laatu
- Ekologinen kestävyys
- Reilu tuotanto/Reilu kauppa
- Tuotteen ulkonäkö tai maku
- Mukavuus
- Lähituotanto
- Brändi
- Vaihtoehtojen puute
- Muodikkuus
- Yksilöllinen tyyli
- Muut ovat ostaneet tai suosittelleet tuotetta

Kuinka usein viimeisen vuoden aikana olet tehnyt seuraavia:

(1=En lainkaan, 2=Muuataman kerran viimeisen vuoden aikana; 3=Muuataman kerran puolessa vuodessa; 4= Muuataman kerran 3 kuukaudessa; 5=Muuataman kerran kuussa; 6=Muuataman kerran viikossa; 7=Useita kertoja viikossa)

- Lyönyt vetoa urheilusta/raveista/ostanut lottokupongin tms.
- Pelannut rahapelejä netissä (esim. nettikasinot)

Jos vastaaja on pelannut rahapelejä viimeisen vuoden aikana, kysytään seuraava kysymyspatteristo:

Kun ajattelet rahapelaamistasi noin viimeisen vuoden aikana:

(0=Ei koskaan, 1=Joskus, 2=Usein, 3=Lähes aina)

- Kuinka usein olet pelannut rahapelejä suuremmilla summilla kuin sinulla oikeastaan olisi varaa hävitä?
- Kuinka usein sinun on pitänyt pelata rahapelejä aikaisempaa suuremmilla summilla saadaksesi pelaamisesta saman jännityksen tunteen?
- Kun pelaat, kuinka usein palaat jonain toisena päivänä pelaamaan yrittääksesi voittaa häviämäsi rahat takaisin?
- Kuinka usein olet lainannut rahaa tai myynyt jotakin saadaksesi rahaa pelaamista varten?
- Kuinka usein sinusta on tuntunut, että rahapelaaminen saattaa olla sinulle ongelma?
- Kuinka usein rahapelaaminen on aiheuttanut sinulle terveysongelmia, mukaan lukien stressiä tai ahdistusta?
- Kuinka usein sinua on arvosteltu rahapelaamisestasi, tai sinulle on sanottu, että rahapelaaminen on sinulle ongelma, riippumatta siitä, mitä mieltä itse olet asiasta?
- Kuinka usein rahapelaamisesi on aiheuttanut taloudellisia ongelmia sinulle tai kotitaloudellesi?
- Kuinka usein olet tuntenut syyllisyyttä tavastasi pelata rahapelejä tai siitä, mitä tapahtuu kun pelaat?

OSIO D/ PSYKOLOGISET OMINAISUUDET JA HYVINVOINTI

Oletko sitä mieltä, että yleisesti ottaen useimpiin ihmisiin voi luottaa, vaiko että ihmisten kanssa ei voi olla liian varovainen?

(0=Useimpiin voi luottaa ... 10=Ei voi olla liian varovainen)

Yleisesti ottaen, kuinka tyytyväinen olet elämääsi nykyisin?

(1=En lainkaan tyytyväinen; 2=En kovin tyytyväinen; 3=Melko tyytyväinen; 4=Erittäin tyytyväinen)

Mitä mieltä olet seuraavasta itseäsi kuvaavasta väittämästä: Minulla on hyvä itsetunto.

(0=Ei kuvaa minua lainkaan ... 10=Kuvaa minua täysin)

Arvioi seuraavia väittämiä omalla kohdallasi.

(0=Ei lainkaan totta; 1=Harvoin totta, 2=Usein totta, 3=Lähes aina totta)

- Sopeudun helposti uusiin tilanteisiin ja muutoksiin.
- Selviydyn kaikesta mitä elämässä tulee vastaan.
- Pyrin näkemään asioiden huvittavan puolen myös haastavissa tilanteissa.
- Stressaavista tilanteista selviytyminen voi tehdä minusta vahvemman.
- Minulla on tapana palata entiselleni nopeasti sairauden, loukkaantumisen tai muiden vaikeuksien jälkeen.
- Uskon pystyväni saavuttamaan tavoitteeni, vaikka kohtaisinkin vastoinkäymiä.
- Paineen alaisena pystyn keskittymään ja ajattelemaan selkeästi.
- En lannistu helposti epäonnistumisista.
- Pidän itseäni vahvana ihmisenä kohdatessani haasteita ja vaikeuksia elämässä.
- Pystyn käsittelemään epämiellyttäviä tai tuskallisia tunteita kuten surua, pelkoa ja vihaa.

Kuinka usein viimeisen vuoden aikana olet tuntenut itsesi...

(1=En juuri koskaan; 2=Silloin tällöin; 3=Usein)

- ...yksinäiseksi?
- ...ulkopuolelle jätetyksi?
- ...eristäytyneeksi muista ihmisistä?

Arvioi seuraavia väittämiä omalla kohdallasi.

(1=Ei lainkaan totta ... 5=Erittäin totta)

- Saan paljon ymmärrystä ja turvaa muilta.
- Elämässäni on läheinen ihminen, jonka apuun voin aina luottaa.
- Voin tarvittaessa lainata jotakin ystäviltä tai naapureilta ilman mitään ongelmia.
- Elämässäni on monia ihmisiä, joiden kanssa on mukava viettää aikaa.
- Kun olen sairas, voin epäroimatta pyytää ystäviäni/sukulaisiani hoitamaan asioitani.
- Jos olen hyvin masentunut, tiedän kenen puoleen voin kääntyä.

OSIO E / TALOUDELLINEN TILANNE

Luottamus talouteen. Arvioi seuraavia väittämiä.

(1=Erittäin huonosti ... 5=Erittäin hyvin)

- Kuinka uskot Suomen talouden kehittyvän tulevina vuosina?
- Kuinka uskot oman taloudellisen tilanteesi kehittyvän tulevina vuosina?

Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten velkaantumistasi? Valitse tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

1= Laskujen, maksu- ja/tai lainaerien maksaminen ei tuota minulle vaikeuksia ja pystyn säästämään rahaa

2=Minulla ei ole vaikeuksia maksaa laskuja, maksu- ja/tai lainaeriä, mutta en pysty säästämään rahaa

3=Laskujen, maksu- ja/tai lainaerien maksaminen on minulle jatkuvasti haastavaa

4=Olen saanut maksukehotuksia ja joutunut maksamaan viivästyskorkoa, koska minulla ei ole ollut varaa maksaa laskuja, maksu- ja/tai lainaeriä ajallaan

5=Minulla on maksuhäiriömerkintä ja/tai olen joutunut ulosottoon

Millaiseksi arvioit lapsuudenkotisi taloudellisen toimeentulon? Jos sinulla oli useita koteja, arvioi sen kotitalouden näkökulmasta, jonka koet merkityksellisimmäksi.

(1=Vähävarainen ... 3= Normaali/keskiluokkainen ... 5=Varakas)

Miten arvioit omaa taloudellista tilannettasi...

(1=Erittäin huono ... 5=Erittäin hyvä)

- Tällä hetkellä?
- Ennen koronapandemiaa?

Mihin yhteiskuntaluokkaan koet kuuluvasi?

- Työväenluokka
- Alempi keskiluokka
- Ylempi keskiluokka
- Yläluokka/eliitti
- En mihinkään luokkaan

Kuukausittaiset nettotulosi (verojen jälkeen), sisältäen mahdolliset avustukset (poislukien lainat)

_____ EUR

Omaisuuksesi nettoarvo suunnilleen kun lainat on vähennetty (esim. säästöt, sijoitukset, omistukset, auto). Arvo voi olla myös negatiivinen.

_____ EUR

